

DİDEM ÜNAL DEMİR ★ UĞURALP DİLEK ★ SELİN SARAÇOĞLU BAYRAKLI

Suçüstü

2025 - 09 ISSN Numarası: 3062-2913

polisimiz var!

AHMET VEHBİ DOĞRAMACI
AHMET ZİYA YILDIRIM
ALPER KAYA
AYSU ŞAHLI
BARKIN ORHAN KALAMIŞ
BÜNYAMİN TAN
DİDEM KAZAN SOL
EVLİYA ÇELEBİ
GİZEM ŞİMŞEK KAYA
GÜLSEDA H. ÇELEBİ
HASAN HAYYAM MERİÇ
HALİS KOÇ
İLHAN ALEMDAR
MURAT S. DURAL
ONUR KIRŞAVOĞLU

suçüstü

9. SAYI

2025 - MAYIS - HAZİRAN

(İKİ AYLIK PERİYOTLA YAYINLANIR)

ISSN NUMARASI: 3062-2913

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

ALPER KAYA

YAYIN KURULU

EVLİYA ÇELEBİ

EYLÜL İDEMEN DOĞRAMACI

KAPAK TASARIM

ALPER KAYA

GÖRSELLER VE MİZANPAJ

ALPER KAYA

EDİTÖR

GİZEM ŞİMŞEK KAYA

RÖPORTAJLAR

ALPER KAYA

ÖYKÜLER

AHMET ZİYA YILDIRIM

GÜLSEDA H. ÇELEBİ

HALİS KOÇ

M. KEMÂLEDDİN

(ÇEV. BÜNYAMİN TAN)

YAZILAR

AHMET ZİYA YILDIRIM

AYSU ŞAHLI

DİDEM KAZAN SOL

BARKIN ORHAN KALAMIŞ

EVLİYA ÇELEBİ

GİZEM ŞİMŞEK KAYA

HASAN HAYYAM MERİÇ

İLHAN ALEMDAR

MURAT S. DURAL

ONUR KIRŞAVOĞLU

HAİKU

AHMET VEHBİ DOĞRAMACI

X @ /SUCUSTU

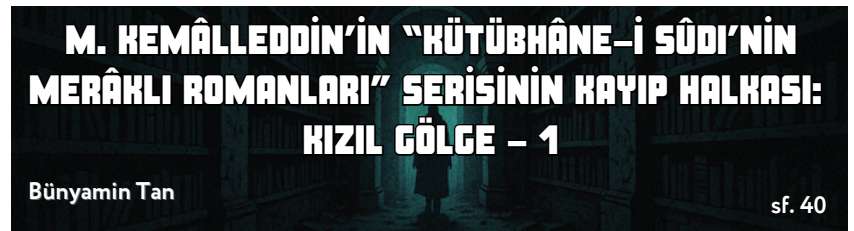
www.sucustu.net

İLETİŞİM: [sucustu\[et\]sucustu.net](mailto:sucustu[et]sucustu.net)

Dergide yayınlanan eserlerin
yasal sorumluluğu, yazarlarına aittir.

DENEME: DOĞA SUÇLARI MÜZESİ - 8 HASAN HAYYAM MERİÇ	05
ÖYKÜ: KIRMIZI KANATLI MELEK AHMET ZİYA YILDIRIM	08
SUÇ ROMANLARINDA İŞÇİ SINIFININ ÇIKIŞ YOLU ARAYIŞI BARKIN ORHAN KALAMIŞ	11
YENİ KİTAP SOHBETLERİ DİDEM ÜNAL DEMİR ALPER KAYA	15
ÇİZGİ ROMAN ŞIKLIĞIN İZİ KALMAZ	17
İNCELEME: SCUDDER'İN İKİ YÜZÜ GİZEM ŞİMŞEK KAYA	23
KİTAP İNCELEMESİ: SONRA GÖZLER GÖRÜR AYSU ŞAHLI	25
RÖPORTAJ: UĞURALP DİLEK	26
FRANCISCO GOYA: KARANLIĞIN RESSAMI, SUÇUN VE İNSAN RUHUNUN TANIGI DİDEM KAZAN SOL	30
İLK POLİSİYE ROMAN YARIŞMASI KAZANAN DUYURUSU	32
ÖYKÜ: GİZLİ KATİL HALİS KOÇ	33
SUÇ VE SUÇLUNUN YENİ TANIMLARI ÜZERİNE "MEDUSA'NIN SALI" VE HATIRLATTIKLARI MURAT S. DURAL	36
RETURN OF THE OBRA DİNİN İNCELEMESİ: DENİZDEN GELEN ESRARENGİZ DEFTER AHMET ZİYA YILDIRIM	38
M. KEMÂLLEDDİN'İN "KÜTÜBHÂNE-İ SÜDİ'NİN MERÂKLİ ROMANLARI" SERİSİNİN KAYIP HALKASI: KIZIL GÖLGE - 1 BÜNYAMİN TAN	40
RÖPORTAJ: SELİN SARAÇOĞLU BAYRAKLI	44
BARUT, KAN VE MİZAH: 2000'LERİN EN İYİ 5 İNGİLİZ SUÇ FILMİ ONUR KIRŞAVOĞLU	46
TEFRİKA: KÖRELMIŞ MASUMİYET (2. BÖLÜM) GÜLSEDA H. ÇELEBİ	48
POLİSİYE EDEBİYATINDA DEDEKTİFİN EVİRİMİ İLHAN ALEMDAR	50
ORİJİNAL SİN "DEXTER: ORİJİNAL SİN" EVLYA ÇELEBİ	53
HAİKU AHMET VEHBİ DOĞRAMACI	55

DOPDOLU, ÜSTELİK YENİLİKLERLE DOLU

2025 yılını yarılamaya hazırlanırken, zamanın ne kadar hızlı geçtiğini bir kez daha bu yazının başına oturduğumda fark ediyorum. Her sayının hazırlığı ilk sayı gibi yüksek bir coşkuyla sürdüğünden olsa gerek; sanki ilk sayımız çalkalı dūnmüş gibi geliyor ama geride sekiz sayı bırakmışız bile...

Tabii bu mütevazı bir rakam, onun da gayet farkındayım. Hele ki söz konusu dijital suç - polisiye dergileri denildiğinde ülkemizde Dedektif Dergi gibi 55. sayısını geride bırakmış bir örnek de varken...

Dedektif Dergi demişken... Geçtiğimiz ay (2025 - Nisan) İzmir’de düzenlenen 1. Polisiye Şenliği’nde Dedektif Dergi’nin ve Kelime Sahaf’ın konuğu olarak **“Polisiye Edebiyat ve Dergicilik”** panelinde yer aldık. Dedektif Dergi Genel Yayın Yönetmeni Gamze Yayık ile birlikte dergiciliğin acı - tatlı yönlerini keyifli bir sohbetle konuşma fırsatı yakaladık. Tekrardan bu güzel organizasyona davetleri için kendilerine ve etkinliğimizin moderatörü Özlem Öztürk Arı’ya teşekkür etmek isterim. Tabii, dinlemek için gelen sevgili dostlara ve okurlara da...

Peki bu sayımızda neler var?

İlk yılında 17 dosyanın başvurduğu “İlk Polisiye Roman Yarışması”nın kazananını bu sayıda açıklıyoruz! Yarışmanın kazanan dosyasının bu yıl içinde Mahal Edebiyat bünyesinde kitaplaştırılacağını tekrar anımsatmak isterim.

Bu sayımızda, şimdiye dek öyküleri iki farklı yayınevi tarafından kitaplaştırılan M. Kemâleddin’in hiçbir derlemeye yer almayan kayıp öykülerinden birini sizinle buluşturuyoruz! Bünyamin Tan’ın titiz araştırmacılığı sayesinde gün yüzüne çıkan “Kızıl Gölge” öyküsünün ilk bölümünü heyecanla okuyacağınıza eminim.

Bir önceki sayıda başladığımız çizgi roman kuşağına bu sayıda da “Şıklığın İzi Kalmaz” isimli yeni bir macera ile devam ediyoruz.

Röportaj konuklarımız ise “Bu Cenazeyi Bana Lütfeder misiniz?” kitabıyla okurlarla buluşan Didem Ünal Demir, beyaz yaka suçlarına dair detaylı sohbet ettiğimiz Avukat Uğuralp Dilek ve suç bulmacası çevirilerinden yola çıkıp çevirmenliğe dair de konuştuğumuz Selin Saraçoğlu Bayraklı.

Sinemanın ve dijital platformların nabzı SUÇÜSTÜ’nde atmaya devam ediyor. Gizem Şimşek Kaya’nın Lawrence Block’un kült karakteri Scudder’in romanlarından uyarlanan iki filmi kıyasladığı “Scudder’in İki Yüzü”, Onur Kırşavoğlu’nun 2000’li yıllarda seyircilerle buluşan 5 önemli İngiliz suç filmini yazdığı “Barut, Kan ve Mizah” yazılarının yanı sıra Evliya Çelebi’nin “Orijinalsin Dexter: Original Sin” yazısı da 9. sayımızda...

Halis Koç’un “Gizli Katil” ve Ahmet Ziya Yıldırım’ın “Kırmızı Kanatlı Melek” öyküleriyle birlikte Gülseda H. Çelebi’nin tefrikası “Körelmiş Masumiyet” ikinci bölümüyle dergimizde yer aldı. Ahmet Vehbi Doğramacı’nın suçu odağına alan haiku’su da bu sayımızın içerikleri arasında.

Hasan Hayyam Meriç’in “Doğa Suçları Müzesi”, Didem Kazan Sol’un “Francisco Goya: Karanlığın Ressamı, Suçun ve İnsan Ruhunun Tanığı”, Murat S. Dural’ın “Suç ve Suçlunun Yeni Tanımları Üzerine “Medusa’nın Salı” ve Hatırlattıkları”, Barkın Orhan Kalamış’ın “Suç Romanlarında İşçi Sınıfının Çıkış Yolu Arayışı” ve İlhan Alemdar’ın “Polisiye Edebiyatında Dedektifin Evrimi” yazılarının yanı sıra Aysu Şahlı’nın Önce Gözler Görür romanına dair yazdığı kritik yazısı ile Ahmet Ziya Yıldırım’ın Return of the Obra Dinn oyununa dair incelemesi de SUÇÜSTÜ’nün 9. sayısında sizi bekliyor.

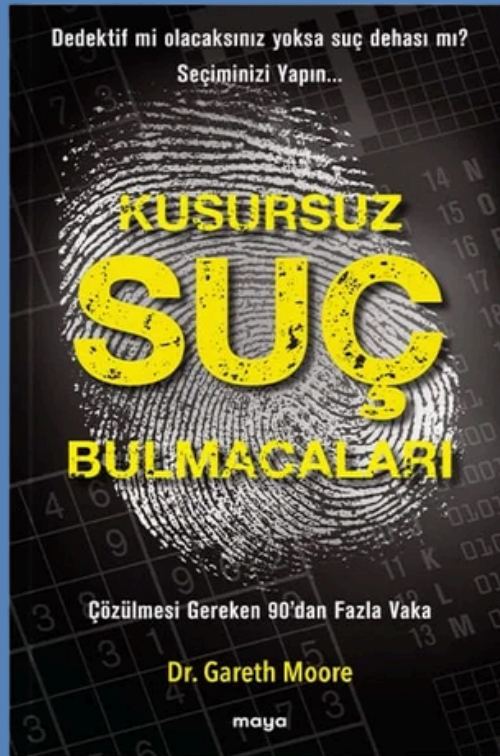
Sözün özü...

SUÇÜSTÜ, suça dair ne varsa onları yakalamaya devam edecek.

Dileriz ki eşlik etmeye devam edersiniz!

Alper Kaya

**Uluslararası alanda en çok satan bulmaca ustası
Dr. Gareth Moore'dan gerçek suç ve polisiye
meraklıları için mükemmel bulmaca kitapları!**

Dolunay. Mayıs gecesinin o tatlı serinliği. Kalabalık, tüm heyecanına rağmen sessiz bir şekilde doğanın yeniden doğumunu müjdeleyen sesleri dinliyordu. Kukumavların ve yalıçapkınlarının şarkıları arasında bir peçeli baykuş tüm sessizliğiyle avlanmak için uçuyordu. Tapınağın doğusunda yükselen dağa adını verecek olan bülbüller yek bir ağızdan gecenin kutunu efsunlar gibi şakiyorlardı.

Tapınağın 127 sütunu arasında bir hareket başlayınca kalabalık dalgalandı. Rahibeler ahenk içindeki hareketlerle merdivenlerin önüne yerleştirilmiş 20 kazanın içine doldurulmuş tütsüleri birer birer yakmaya başladılar. Yaban kekiklerine, Smyrna mürü, adaçaylarına Pergamon lavantaları karışmaya başladı. Yükselen dumanlara tarçınların, biberiyelerin, ıhlamurların ve pelin otlarının kokusu katıldı. Keten tunikleri içinde ulvi heykeller gibi zarafetle duran rahibeler kazanların yanına konulmuş zeytin dallarını alıp tütsüleri harlayarak bu rayiha cümbüşünü tanrıçanın evlatlarına sundular.

Dolunayın ışığı, doğanın cıvıltıları ve tütsülerin büyüyle aşkları kabarmaya başlayan kalabalık tapınağın dev çanından kopan derin sesle irkildi. Başrahibe, beş adam boyundaki cümle kapısından çıkıp kalabalığa baktı. Keten tuniği sadece belden aşağısını örtüyordu. Yaşının bilgeliliğini taşıyan gürbüz memeleri kırmızı boyanmış, yüzü ise tanrıçanın dev bir maskesiyle örtülmüştü. Çanın titreşimlerinin dinmesini bekledi. Çanla beraber şarkılarına ara veren kuşlar dahi sustuktan sonra bir dua gibi konuştu.

“Toprak ananın karnından gelen her çocuk, Tanrıçanın ışığında yürür. O ışık, bereketin, sadakatin, kanın ve yeniden doğuşun mührüdür.”

Sözünü bitirdiği anda 40 davul ve 40 lirin başlattığı gümbürtüyle Artemis Ephesia'nın 1000 memeli ve 100 kollu heykeli üç gladyatörün omuzlarında cümle kapısında belirdi.

Kalabalık mutlu çılgınlarla 'Kadını selamladılar. Ölümün sükutu sona ermiş, yaşamın haykırışı doğmuş ve Artemis'in kutlu şehri Ephesos'un en büyük bayramı, en kutsal ayını başlamıştı.

Tapınak yoluna çıktılar. En önde elindeki zeytin dalı ile başrahibe yürüyordu. Diğer rahibeler tanrıçanın iki yanında çılgınlık atıp dans ederek arkadan gelen kalabalığa yol gösteriyorlardı. Ahali ise meşaleler ve kandiller ile rahibelerin coşkısına katılıyordu.

Tanrıçanın heykelini taşıyan kaidenin iki tarafından geçen ateşte sertleştirilmiş sopaları, önde, omuzlarına yük etmiş Skithianus ise duygusuz bir yüze sahipti. İmparator Domitianus'un öldürüldüğü sene karanlık denizin ötesindeki bozkırlarda esir edilmiş, Odessa limanından başlayan zorlu bir yolculukla Ephesos'a getirilip, Arkadian caddesindeki köle pazarında satılmıştı. O günden beri de kâh Theatron Megas'ta kâh hipodromda sayısız dövüşe çıkmıştı. İmparator Nerva ve Trajanus'tan sonra yeni imparator, Hadrianus gördüğü üçüncü tanrıydı. Bir gladyatör için oldukça nadir sayılabilecek 20 yıl boyunca hayatta kalmayı başarmış. 25 onurlu yoldaşının kafasını kuma ve mermerlere yuvarlamış, sayısız kişinin kanıyla Ephesos'un arenasını sulamıştı.

Uzun bacakları, öldürdüğü her rakibinin ismiyle dövülenmiş kolları, Trak, Numialı, Galyalı eğri kılıçların ya da uzun mızrakların yaralarıyla bezenmiş kaslı vücudu ile adeta savaş tanrısı Mars'a sunulmuş bir adaktı. Son rakibini dört gün önce öldürmüştü. Dostu, çırağı, yoldaşı... Flamma idi adı. İsmi gibi alev alev yanan bir ruhu vardı Suriyelinin. Gençti. Genç yaşına rağmen dört kez rudis teklif edilmişti ve dört kez bu özgürlük teklifini reddetmişti. “Benim ruhum özgürlük hayaliyle yanmaz, yanarak özgürleşir.” demişti. Aslında Artemis oyunları için dövüşmüş olmasalar, Ephesus'lular Flamma'nın canını bağışarlardı. Fakat Tanrıçayı onurlandırmak için Skithianus gladiosunu indirmek zorundaydı. En azından temiz bir ölüm vermişti arkadaşına. Sol omuzuyla ensesi arasından karnına kadar saplanan tereddütsüz bir kılıç... Kalabalık sevinç çılgınlıklarıyla değil, sessiz bir saygıyla onurlandırmışlardı Flamma'nın alevini ve de Skithianus'un sadakatini. Skithianus'un sadakati ve Artemis için yapacağı fedakarlığın cesareti tapınağın en yeni ve genç rahibesiyle geçirdiği üç gece ile ödüllendirilmişti.

Yürümeye devam ediyordu Skithianus. Çırılçıplak ve yalınayak. Tanrıça alayının kalabalığı da yavaş yavaş saygılı sessizliklerinden sıyrılıyor, sessizliğin simgelediği ölümü yaşamın kahkahalarına ve şarkılarına bırakıyorlardı.

Şehrin doğusundaki Magnesia kapısından geçtiklerinde ise doğum tam anlamıyla gerçekleşmişti. Tanrıça alayını şehirde bekleyen ahali meydana ve meydandan başlayan Kuretler caddesinin iki yanına toplaşmış, ellerindeki kandiller ve boğazlarını yırtarcasına haykırdıkları tezahüratlarla Artemis Ephesia'nın şehre girişini ışık ve ses hücumuyla taçlandırmışlardı.

Meclis binası Odeion'un önündeki şehir azaları, Tanrıça Hestia'nın kutsal ateşinin sürekli yandığı Prytaneion'da ağırlanan ve bahar ayını için şehre gelmiş Ephesuslu olmayan Romalılar, garip ve niyeyse çok erkek bir Yahudi tarikatı olan ve bir marangoza Tanrı diye tapınıp kendilerine de bu adamın ismini verenlere savaş açmış İmparator Domitian için yapılmış dev heykelin ve tapınağın rahipleri tezahüratlarla bu doğumu kutluyorlardı.

Meşalelerin, kandillerin mermer yollarda oynadığı oyunlar, lir ve davul seslerine eklenen ilahiler, şarkılar ve haykırışlar, rahibelerin ellerinde salladıkları buhurdanlıklardan yayılan tütüsülerin kokuları bu neşeyi ve coşkuyu adım adım, zincirsiz bir sarhoşluğun çığırına taşıyordu. Yol iyice daralarak Herakles Kapısı'na varınca alay durdu. Gladyatörler Tanrıçanın heykelini dikkatle yere koydular. Skithianus heykelin arkasına geçti. Dev kollarıyla Artemis'i belinin altından kucakladı. Bütün gücünü bacaklarına ve beline verip Tanrıçayı kaldırdı. Herakles kapısı, Kuretler yolunu kesen ve iki yanındaki daha küçük geçitle caddenin sonrası sadece yayalar için geçilebilir kılan anıtsal bir taktı ve ayının coşkusu zirveye taşıyacak kısım burada başlıyordu.

Skithianus, Tanrıça ile beraber güçlü ama yavaş adımlarla ilerlediğinde kalabalık çığlık çığlığa Magnus! Magnus! diye haykırmaya başladı. Magnus, Skithianus'un lakabıydı ve bu namı sadece cüssesinin iriliğinden dolayı kazanmamıştı. Beş yıl önce yaptığı bir dövüşte neredeyse yenilecekken her şeyden vazgeçip üzerindeki her şeyi çıkarmış, bu meydan okumanın rakibine verdiği korkuyla da dövüşten zaferle çıkmıştı. O günden beri de tüm dövüşlerini çıplak bir şekilde yapmıştı. O çıplaklığın manzarasıydı Skithianus'a Magnus lakabını kazandıran ve de bu Magnus haliydi gladyatöre bereket Tanrıçasının ayınındeki en büyük onuru veren.

Sırasıyla önceki imparatora adanan zarif çeşmeyi ve yeni imparator için yapımına başlanan görkemli tapınağın önünden geçti. Skolastika hamamlarını geride bırakırken ahali iyice coşmuş, bazı genç kadınlar kendi doğurganlıklarına güç katması için yola atlayıp, gladyatörün bereketine dokundu. Yamaç evlerinin teraslarında toplanan şehrin en zenginleri ellerindeki altın kadehlerdeki şarapları bırakıp, sarhoşluğu birbirlerinin dudaklarında aramaya başladılar.

Magnus tüm kuvvetiyle ilerlemeye devam etti. Terden sırlıklam olmuştu. Uzun siyah saçları, kestane rengi gözlerine giriyordu. Kuretler caddesinin sonundaki, Ephesus'un en işlek binalarından biri olan Lupanarium'un fahişeleri, tam da Romalıların onlara verdiği ismi hak ederek dışı kurtlar misali yarı çıplak bir şekilde gladyatörün üzerine atladılar. Magnus az daha Tanrıçayla beraber devrilecekti ama yine de sağlam durmayı başardı. Tanrıçanın rahibeleri de ellerindeki zeytin dallarıyla Venüs'ün kızlarını dağıttılar.

Magnus nihayet zorlu yürüyüşünün sonuna varmıştı. Yapımı üç yıl önce biten ve Ephesusluların o vakitler henüz farkında olmadığı şekilde şehirlerinin simgesi olacak Celsus Kütüphaesi bütün inceliğiyle yükseliyordu. Magnus son bir gayretle merdivenleri tırmandı ve Artemis'i kütüphanenin cümle kapısının önüne dikkatle yerleştirdi. Kendisi de iki basamak aşağıya inip yüzünü kalabalığa dönerek tüm büyüklüğüyle durdu.

Ephesus 'o' anı beklemek için, kendilerini sonsuz bir patlamanın çığırına bırakmak için nefesini tuttu. Skithianus'un üç gecelik eşi, genç rahibe Flavia Callista ona ismini veren sarı saçları ve tüm güzelliği ile öne çıktı. Merdivenleri tırmanıp Magnus'un önünde diz çöktü. Elleri ve dudakları ile gladyatörün bereketine dualar okumaya başladı. Duanın gücüyle Magnus'un görkemi iyice büyüdüğü anda ise baş rahibenin bir anda havaya kaldırdığı keskin ve ince bir bıçak dolunayın ışığında parladı. Bıçak hızla aşağıya indi. Flavia ayağa kalktı. Gladyatörün magnusu ellerindeydi. Baş rahibe haykırdı.

"Sana en güçlü erkeğimizi sunduk Ulu Kadın, bizden bereketini esirgeme!"

Skithianus'un yüzünde en ufak bir ifade değişikliği dahi olmamıştı. Evet, Romalılar tuhaf insanlardı ama Tanrıçalarına aşındı. Çocukluğunda annesinin dualarıyla onurlandırıldığı Umay ve de kendisinin şu anda erkekliğini sunduğu Artemis, bir ve aynıydı.

Şehir sonsuz bir neşe ile terli bir coşkunun alemine daldı. İnsanlar yüzlerinde yankılanan kutlu bir şehvetin aleviyle gülümsüyordu.

Theophilus Claudianus hariç. Bu genç adam nefrete dönüşmüş bir kıskançlığın yıkıcı yakıcılığıyla bir yemini tekrar ve tekrar sayıklamakla meşguldü. Flavia Callista evlilik teklifini reddedip Theophilus'u terk ederek Tanrıçanın kadını olmaya karar verince, ruhunu İsa'ya dönmüştü. Artemis de Tanrıçalar da kadınlar da yok edilmeliydi Theophilus'a göre. Var olması gereken tek şey annelerdi. Yemini Artemis Ephesia'nın tapınaklarının üzerinde Meryem Ananın katedrallerinin yükselmesi idi.

Dolunay yükselmeye devam ediyordu. Küçük Menderes Nehri usul usul Efes'in limanına toprak taşıyordu. Ephesuslar kalan günlerinin sayısından habersiz, sevişiyordu.

Topuklu ayakkabılarla, kıskançlığın ortak noktası ne olabilir? Sanırım çoğu kişinin aklına gelen, ikisinin de kadınlarla ilintili olması ama aslında cevap tam tersi.

İkisi de erkekler tarafından icat edilip bir şekilde kadınlara giydirilmiş elbiselerdir. Kıskançlığın mucidi tabi ki tarihin isimsizliğinde kaybolmuş olsa da topuklu ayakkabıyı merak edenler Güneş Kral 14. Lui'ye bakabilirler.

Bu sefer pek bilmediğim sulardan başladığımı kabul etmeliyim. Her ne kadar duygularımızın ve davranışlarımızın biyolojik koşullu farklılıklarımızla sınıflanan şeyler olduğu söylemine mesafeli olsam da erkeklik rollerine özel olarak yüklenen rekabetçilik, yeterlilik ve sağlayıcı olmak gibi sorumluluklar kıskançlık günahının patentinin hemcinslerimde olduğundan şüphelenmem için ikna edici bir gerekçe sunuyor bana.

Çoğumuzun okumuş olduğu ama okuduğunu bilmediği bir yazar var. Benim de favorilerim arasındadır. Rodney William Whitaker. Okuduğunu bilmediği diyorum çünkü hepimiz kendisini Trevanian adıyla tanıdık.

Whitaker, en meşhur romanı Şibumi'de şöyle bir şey yazar; "Ahhh! diye düşündü Arap. Namuslu bir kadın. Herhalde bakire. Daha iyi. Çünkü bekaret Arapların gözünde çok önemliydi. Mukayeseden ödleri koptuğu için. Hakları da yok değildi tabi."

Yazıldığı dönemin standartlarında dahi sabit olan ırkçılığı ve de yazarın ait olduğu kültürdeki tanrısını doğuran annenin bakire olmasına inanmasındaki aymazlığı bir tarafa bırakacak olursak, Whitaker'ın öylesine yazdığı bu pasajdaki tespitin önemini takdir edebiliriz.

Erkekliğin mukayese korkusu.

Her şeyle ve herkesle rekabet etmek için yetiştirilen bu öfke dolu bomba taburlarının, patlamaları için gerekli pim de bu korkunun kaynağı olan yeterli olabilmek ihtiyacıdır herhalde.

Bir anekdot daha; sanırım bu durumu en iyi idrak eden dil de Türkçe. Kıskançlığın etimolojik kökenine baktığımızda kelimenin kıt olma durumundan türediğini görmemiz de bunun ispatı.

Kısacası kıskanç olmak, kıt olma ya da yetersiz olma durumuyla baş edemeyen insanın halidir ve belki de suçlarımız arasında en tehlikeli olanıdır.

En tehlikeli dememin sebebi bu duygunun peşinden Menelaus gibi gidip, Truva'yı yerle bir etmemiz ya da Artemis tapınağını, Dünyanın bu 7 harikasından birini yok ederek yerine yanındaki dağın tepesine Meryem evini kondurmamız değil.

En tehlikeli, çünkü bu üç dinin tanrısının, çoğumuzun ilahının da günahı. Hatta övündüğü özelliği olması.

Tevrat – Exodus (Mısır'da Çıkış) 20:4-7

"Kendine yukarıda gökyüzünde, aşağıda yeryüzünde ya da yer altındaki sulara yaşayan herhangi bir canlıya benzer put yapmayacaksın. Putların önünde eğilmeyecek, onlara tapmayacaksın. Çünkü ben, Tanrın RAB, kıskanç bir Tanrı'yım. Benden nefret edenin babasının işlediği suçun hesabını çocuklarından, üçüncü, dördüncü kuşaklardan sorarım. Ama beni seven, buyruklarıma uyan binlerce kuşağa sevgi gösteririm."

Sevgisini, köleliğinizin mükafatı olarak sunanlardan uzak durun dostlarım.

**Sonraki Sayıda: 7. Suç
Acedia et Industria ya da
Tembellik ve Çalışkanlık**

Aylin, Boston Memorial Hastanesi'nin acil servis bekleme salonunda oturmuş, kan lekeli ellerine bakıyordu. Sullivan'ın kanı. Parmak uçlarındaki kırmızılık kurumaya başlamıştı, çatlaklar oluştuyordu. Hemşire masasındaki dijital saat 23:47'yi gösteriyordu. Sullivan üç saattir ameliyattaydı. "Kurşun omzunu parçalamış, kritik durumda," demişti doktor, yüzünde endişeli bir ifadeyle. Aylin boynundaki yanık izlerini yokladı, parmakları kabartılı dokuyu buldu. Boğazındaki düğümü yutkunarak geçirmeye çalıştı.

Fabrikadaki anlar zihninde parça parça canlanıyordu. Güneş batarken turuncu ışıklar. Sullivan'ın "Buldum!" diye bağırması. Zarfı açarken hissettiği heyecan. Sonra aniden patlayan silah sesi ve Sullivan'ın yere düşüşü. Kurşunlar etraflarında vızıldarken, Aylin bir kolonun arkasına sığınmıştı. Sullivan'a ulaşmak için koşarken, zarfı düşürdüğünü fark etmemişti bile. Sadece Sullivan'ı oradan çıkarmak, onu kurtarmak düşüncesi vardı zihninde.

Acil servisin soğuk ışıkları altında, Aylin ellerini yüzüne kapatıp derin bir nefes aldı. Sarah'ya bir adım daha yaklaşmışken, şimdi her şey daha da karmaşıklaşmıştı. Zarfın içindeki fotoğrafları sadece bir an görebilmişti - Sarah'nın güncel bir fotoğrafı ve yanında tanımadığı bir adam. Fotoğrafın arkasında el yazısıyla yazılmış bir not vardı, ama okuyamamıştı. Şimdi zarf kayıptı ve Sullivan ağır yaralıydı. BioCure onları takip ediyordu, bu kesindi. Aylin, Sarah'nın Emma'ya verdiği kolyeyi cebinden çıkardı, başmelek Rafael'in kırmızı kanatları ışık altında parladı. Kolyeyi avucunda sıkarken, ameliyathane kapısının açıldığını duydu.

Açılan kapıdan bir doktor ve hemşire çıktı. Doktor, yorgun gözlerle Aylin'e yaklaştı. Mavi ameliyat önlüğünün üzerinde küçük kan lekeleri vardı. Aylin hemen ayağa kalktı, kalbi göğsünde çığınca atıyordu.

"Dedektif Yılmaz?" diye sordu doktor. "Bay Sullivan'ın ameliyatı başarılı geçti. Kurşun omuz eklemine parçalanmış, ama ana arterlere zarar vermemiş. Şansı varmış. Uzun bir rehabilitasyon süreci olacak, ancak tamamen iyileşme şansı yüksek." Doktor saatine baktı. "Şu an yoğun bakımda ve durumu stabil. Yarın sabah ziyaret edebilirsiniz. Şimdi başka bir acil vaka için ameliyathaneye dönmem gerekiyor."

Doktor aceleyle uzaklaşırken, yanındaki hemşire Aylin'in yanında kaldı. Kadın, otuzlu yaşlarında, keskin bakışlı biriydi. Etrafına hızlıca göz gezdirdikten sonra, sesini alçalttı. "Dedektif, yarım saat sonra üçüncü kattaki kahve makinesinin önünde buluşalım." Aylin'in şaşkın bakışlarını görmezden gelerek, hemşire hızla ameliyathane kapısından içeri girdi. Aylin, olduğu yerde kalakaldı, Rafael kolyesini avucunda sıkarken kafası karışmıştı. Bu hemşire kimdi ve ondan ne istiyordu?

Aylin, hemşirenin söylediği saatte üçüncü kata çıktı. Koridor sessizdi, sadece uzaktan gelen monitör sesleri ve hastane anonsları duyuluyordu. Kahve makinesinin yanında durdu, bozuk para çıkarırken etrafına göz gezdirdi. Makine gürültüyle çalışmaya başladığında, arkasından yaklaşan ayak seslerini duydu. Dönüp baktığında, ameliyathaneden tanıdığı hemşireyi gördü. Kadın, üzerindeki mavi üniformayı çıkarmış, siyah bir kazak ve kot pantolon giymişti. Aylin'e yaklaştı, gözleri koridorun iki ucunu da kontrol ediyordu.

"Dedektif Yılmaz?" dedi alçak sesle. "Ben Leyla Kaya. Sarah Martinez'in arkadaşıyım."

Aylin'in nefesi kesildi, elindeki kahve bardağı titredi. Sarah'nın adını duymak, onu bir anda on sekiz yıl öncesine götürmüştü. Leyla'nın yüzünü inceledi, gözlerinde samimi bir endişe vardı. Aylin refleks olarak boynundaki yanık izlerine dokundu, parmakları kabartılı dokuyu buldu. "Sarah... yaşıyor mu?" diye sorabildi sadece.

Leyla, Aylin'in dirseğinden tutup onu koridorun sonundaki boş bekleme odasına yönlendirdi. Kapıyı kapatıp perdeleri çekti. Tenha köşeye geçtiklerinde Leyla açıkladı: "Ben aslında doktorum, BioCure'un Boston laboratuvarında araştırmacıyım. Sarah ile orada tanıştım. O, DEA için gizli görevdeydi, şirketin yasadışı deneylerini araştırıyordu."

Leyla, ellerini kucağında kavuşturdu, parmakları gergin bir şekilde birbirine kenetlenmişti. "Sarah polis akademisinden mezun olduktan altı ay sonra DEA'ya transfer oldu. Kimseye söylemedi, ailesi bile bilmiyordu. Bir buçuk yıl sonra BioCure'a laboratuvar teknisyeni olarak sızdı." Leyla'nın sesi alçaldı. "Şirketin yasadışı ilaç deneyleri yaptığından şüpheleniyordu. Özellikle terminal dönem kanser hastaları üzerinde yürütülen çalışmalar dikkatini çekmişti."

Aylin, Sarah'nın günlüğünü hatırladı, o şifreli notlar, eksik sayfalar... Hepsi anlam kazanmaya başlamıştı. "Peki Diogenes nedir?" diye sordu, sesi boğuk çıkmıştı. Leyla'nın yüzündeki ifade değişti, gözlerinde korku belirdi.

"Sarah, BioCure'da çalışmaya başladıktan yaklaşık üç ay sonra Diogenes Protokolü'nü keşfetti. O ana kadar sadece şüpheleri vardı, ama protokolü bulduğunda her şey değişti." Leyla pencereye doğru baktı, sanki dışarıdan birinin onları izlediğinden endişeleniyormuş gibiydi. "Diogenes, sadece kanser tedavisi değil, Dedektif Yılmaz. Onlar insan DNA'sını yeniden programlıyorlar. Yaşlanmayı durdurmak, hatta geri çevirmek için. Sarah bunu öğrendiğinde, kanıtları toplamaya başladı. Ama bir şeyler ters gitti."

Leyla'nın gözleri yaşlarla doldu, sesi titremeye başladı. "Yangın bir kaza değildi, Dedektif. Sarah kanıtları toplamıştı ve ertesi gün yetkililere rapor verecekti. Ama Marcus Chen onun kimliğini öğrendi. O gece... Evinize döndüğünde, BioCure'dan önemli belgeler getirmişti. Şirketin yasadışı deneylerini kanıtlayan belgeler. Ama BioCure onun kimliğini öğrendi ve peşine düştü. Evinizi ateşe verdiler, Sarah'ı öldürdüklerini sandılar."

Aylin'in yüzü bembeyaz kesildi, boynundaki yanık izleri sanki yeniden alevlenmişti. O gecenin görüntüleri zihninde canlandı - duman, alevler, Sarah'nın çığlığı... Ellerini sıkıca yumruk yaptı, tırnakları avuçlarına batıyordu. "Ama Sarah ölmedi," dedi boğuk bir sesle. "Nasıl kurtuldu? Neden on sekiz yıl boyunca ortaya çıkmadı?" Aylin'in sesi öfke ve acıyla titriyordu, gözlerinde yangının yansımaları vardı.

"Sarah arka kapıdan kaçmayı başardı, ama ağır yaralıydı," diye devam etti Leyla. "BioCure'un adamları onu buldu. Marcus, Sarah'nın elindeki bilgileri istiyordu, ama daha da önemlisi, onun üzerinde Diogenes'i test etmek için mükemmel bir fırsat doğmuştu. Sarah'yı gizlice kendi laboratuvarlarına götürdüler. Yaralarını tedavi ettiler, ama aynı zamanda onu ilk insan deneği yaptılar. Diogenes Protokolü'nün ilk başarılı uygulaması... Sarah'nın DNA'sı yeniden programlandı. Yaşlanması durdu. On sekiz yıl geçti, ama o hâlâ o geceki gibi görünüyor."

Aylin'in elleri titredi, gözlerinde inanmazlık ve acı vardı. Boğazındaki düğüm büyüdü, konuşmakta zorlandı.

"Ama... neden bana hiç söylemedi? Birlikte yaşıyorduk, en yakın arkadaşıydım..." diye fısıldadı, sesi çatlarken. Yüzündeki yanık izleri zonkliyordu, sanki vücudu o geceyi hatırlıyordu. Leyla üzüntüyle başını eğdi, gözlerinde derin bir acıma ifadesi vardı.

"Sizi korumak istedi. BioCure'un ne kadar tehlikeli olduğunu biliyordu," dedi Leyla, elini Aylin'in omzuna koyarak. "DEA'ya katıldığını bile size söyleyemedi. Ne kadar yakın olursanız, sizin için o kadar tehlikeli olacaktı."

"Sarah ölmedi, dedektif," diye devam etti Leyla, sesi alçalarak. "Ağır yaralıydı ve BioCure onu buldu. Bir deney fırsatı olarak gördüler - Diogenes Protokolü'nün ilk insan deneği oldu. Yaşlanmayı durduran ve hücre yenilenmesini hızlandıran bir tedavi." Leyla'nın gözleri uzaklara daldı, sanki korkunç şeyler görmüş gibi. "Sarah'ın vücudu laboratuvarında yeniden yapılandırıldı, DNA'sı değiştirildi. Yangından sonra aylarca komada kaldı, ama uyandığında... artık aynı kişi değildi."

Leyla çantasından küçük bir not defteri çıkardı, sayfaları hızla çevirdi. "Sarah yangından sonra BioCure'un esiri olarak altı yıl geçirdi. Onlar üzerinde deney yaparken, o da şirketin içinden bilgi topluyordu. Sonunda, bir güvenlik açığı buldu ve kaçtı. O zamandan beri saklanıyor, kimliğini sürekli değiştiriyor." Leyla'nın sesi alçaldı, etrafına tedirgin bakışlar attı. "BioCure'un amacı çok daha karanlık. Zenginlere ölümsüzlük vaat ederken, fakir insanları denek olarak kullanıyorlar. Kanser hastaları, evsizler, kimsesizler... Hepsi BioCure'un deneyleri için birer araç. Sarah bunu durdurmak istiyor, tüm gerçeği ortaya çıkarmak için."

"On sekiz yıl..." diye fısıldadı Aylin, sesi titriyordu. "On sekiz yıl boyunca onu ölmüş sandım. Kendimi suçladım, onu kurtaramadığım için." Parmakları otomatik olarak boynundaki yanık izlerine gitti, kabartılı dokuyu hissetti. Gözlerinde yaşlar birikti, yangın gecesinin anıları zihninde canlandı - Sarah'nın elini tutmaya çalışırken, alevlerin arasında kayboluşu. Her gece rüyalarında gördüğü o an. "Tüm bu zaman boyunca yaşıyordu ve ben..." Sesi boğuldu, cümlesini tamamlayamadı.

"Sarah sizi çok özledi, dedektif," dedi Leyla, gözleri yaşlarla dolarak. "Ama BioCure'un sizi de hedef almasından korktu. Sizin güvende olmanızı istedi." Leyla çantasından küçük bir USB bellek çıkardı, Aylin'e uzattı. "Sarah bunu size ulaştırmamı istedi. İçinde tüm kanıtlar ve onunla güvenli bir şekilde iletişim kurmanın yolu var. Ayrıca 'Diogenes' sembolünün ne anlama geldiğini de açıklıyor - bu, BioCure'un gizli projesinin adı." USB'nin üzerinde, Aylin'in Sarah'ın günlüğünde gördüğü sembol vardı - iki yılan figürü, ortalarında parlayan bir güneş motifi.

Kapanış

Aylin, Boston Memorial Hastanesi'nin otoparkında durdu. Elinde Leyla'nın verdiği USB bellek vardı. Soğuk gece havası yüzündeki yanık izlerini serinletiyordu. Şef Rodriguez'in sabah gönderdiği mesaj zihninde yankılanıyordu: "Yılmaz, hemen New York'a dön. Bu vakadan çekiliyorsun." Bir yanda amirinin doğrudan emri, diğer yanda on sekiz yıllık bir yalanın ardındaki gerçek ve Sarah'ya ulaşma fırsatı duruyordu. USB'yi avucunda sıkı, metal gövdesi avuç içine batıyordu. Kararını vermişti - New York'a dönecekti, ama önce USB'deki bilgileri inceleyecekti. Belki de Sarah'nın nerede olduğuna dair bir ipucu bulabilirdi. Boynundaki yanık izleri zonklarken, Rafael kolyesini cebinden çıkardı ve dikiz aynasına astı.

Arabasına binerken, dikiz aynasından hastane girişine baktı. İki siyah takım elbiseli adam, hızlı adımlarla binadan çıkıyordu. Yüzlerini göremiyordu ama duruşlarından ve hareketlerinden BioCure'un adamları olduklarını anladı. Sullivan'ı sormaya gelmişlerdi muhtemelen, belki de Leyla'yı arıyorlardı. Aylin'in kalbi hızlandı, elleri direksiyonu sıkıca kavradı. Anahtarı kontağa sokup çevirdi, motor güçlü bir homurtuyla çalıştı. Adamlar otoparka doğru yönelirken, Aylin gaza bastı ve hızla çıkış rampasına yöneldi.

Hastane otoparkından çıkarken, Boston'un gece ışıkları arabanın camlarından içeri süzülüyordu. Yol boyunca dikiz aynasını kontrol etti, takip edilmediğinden emin olmak istiyordu. USB belleği torpido gözüne koydu, New York'a vardığında güvenli bir yerde inceleyecekti. Sullivan'ın durumunu öğrenmek için hastaneyi arayacaktı, ama şimdilik uzaklaşması gerekiyordu. Şehrin ışıkları geride kalırken, Aylin derin bir nefes aldı. On sekiz yıl sonra, Sarah'nın izini sürmek için yeni bir başlangıç yapıyordu.

Suç Romanlarında İşçi Sınıfının Çıkış Yolu Arayışı: Marksist Bir Perspektifle Tarihsel İnceleme

Suç ve polisiyenin edebiyat sahnesindeki yeri, toplumsal koşullar ve ideolojik dinamiklerle yakından bağlantılı. Peki işçi sınıfının çıkış yolu arayışı, yani emekçi kesimlerin toplumsal kurtuluş ve adalet umutları, popüler edebiyat türlerinden biri olan suç romanlarında yansıtılabilir mi? 20. yüzyılın başlarından günümüze suç romanının geçirdiği evrim geniş bir tarihsel perspektifle ele alırken, bu türün kapitalizm eleştirisiyle nasıl kesiştiği ve işçi sınıfının umut ve hayal kırıklıklarını nasıl yansıttığını tartışacağız.

Polisiye romanın kökenleri 19. yüzyıla dek uzansa da (Edgar Allan Poe'nun dedektif öykülerini ve Arthur Conan Doyle'un Sherlock Holmes maceralarını hatırlayalım), 20. yüzyılın başları bu türün "Altın Çağı" olarak anılır. Bu dönemde özellikle Britanya'da Agatha Christie, Dorothy L. Sayers gibi yazarlar karmaşık cinayet bulmacaları ve "katil kim?" gizemleriyle okuru cezbederken, ABD'de de benzer şekilde klasik dedektif öyküleri popülerdi. Bu erken dönem polisiyelerin çoğu, toplumsal çalkantılardan ziyade kapalı mekânlarda işlenen esrarengiz suçlara ve bunların mantık yoluyla çözülmesine odaklanırdı. Bu yönüyle sınıf çatışması ve ekonomik sömürü gibi konuların çoğu zaman dışarıda bırakıldığı, toplumun yüzeysel bir kesitini sunan steril bir atmosfer söz konusudur.

Marksist eleştiriye göre, klasik dedektif romanı aslında burjuva ideolojisinin edebi bir yansımasıdır. Ernest Mandel, suç edebiyatını kapsamlı bir şekilde incelediği *Hoş Cinayet* (Delightful Murder, 1984) adlı eserinde, Sherlock Holmes tarzı "mükemmel dedektif" öykülerinin toplumsal arka planının burjuva toplumu olduğunu vurgular. Klasik polisiyelerde cinayet, geleneksel trajedi anlayışından çıkarılıp çözülecek bir bulmacaya indirgenir; ölüm kavramı adeta "şeyleşir" ve insan yazgısı olmaktan çıkıp mantıksal akıl yürütmenin nesnesi haline gelir. Toplumsal veya sınıfsal çatışmaların yerini, bireyler arası entelektüel bir yarış alır. Az sayıda karakter, kapalı bir çevre ve ipuçlarına dayalı akıl oyunları... Bütün bunlar, düzene dair sarsılmaz bir inancı ve kapitalist toplumun sürekliliğine duyulan güveni pekiştirir. Sonuçta suç, toplumsal yapının bir ürünü olarak değil, istisnai bireylerin işlediği bir sapma olarak sunulur; dedektif de bu sapmayı düzeltip yeniden düzeni tesis eden bir ajan işlevi görür. Bu formül, egemen sınıfın dünya görüşüyle uyumludur: Polisiye bulmaca çözüldüğünde "adalet yerini bulur" ve statüko yeniden kurulurken okur rahatlatılır.

Mandel'in tespitlerine göre klasik dedektif romanlarının ortak ideolojisi "öz itibarıyla burjuva karakterlidir". Eserlerde irrasyonel bir altüst oluşun ardından rasyonelliğin yeniden sağlanması, düzensizliğin düzene kavuşturulması temel motiflerdir. Örneğin Agatha Christie'nin bir romanında katil genellikle ahlaken yozlaşmış ya da ağgözlü biridir ve nihayet yakalandığında, aristokratik kır malikânesinin huzuru yerine gelir. Böylece bireysel bir suç çözülmüş, toplumsal bütünlük onarılmış olur. Bu kurgu, gerçek hayattaki sınıf eşitsizliklerini ya da yapısal şiddeti asla gündeme getirmediği için düzene yönelik bir tehdit de oluşturmaz. Egemen ideoloji, polisiye bilmecelerin bu büyüdü düzeninde yeniden üretilir: Okur, "adalet" duygusuyla tatmin edilirken sistemin genelde adil ve işler olduğu varsayımını benimser.

Elbette erken dönem polisiyelerde işçi sınıfı tamamen yok sayılmasa da çoğunlukla arka plandadır. Hizmetçiler, uşaklar veya sokaktaki insanlar ancak birer yan karakter ya da şüpheli olarak görünür; hikâyeyi ilerleten asıl figürler genellikle orta-üst sınıftan gelir (soylular, zengin iş insanları veya entelektüel dedektifler). İşçi sınıfının umut ve hayal kırıklıkları, bu metinlerde dolaylı biçimde bile temsil edilmez; aksine, toplumsal düzenin bozulmazlığı varsayılır. İngiliz "Altın Çağ" polisiyelerinde ekonomik buhranlar, grevler veya yoksulların hayat mücadelesi neredeyse hiç konu olmaz. Böylece, işçi sınıfının gerçek dünyadaki çıkış yolu arayışı, bu dönemin polisiye edebiyatında örtük biçimde bastırılmış veya üstü örtülmüştür. Egemen ideolojiye hizmet eden bütünleştirici işlev, polisiyenin bu ilk döneminde baskındır: Toplumsal çelişkiler halının altına süpürülürken, okura güvenli ve çözülebilir bir dünya resmi sunulur.

Kara Roman Yükseliyor

1929 Büyük Buhranı, artan ekonomik eşitsizlikler ve şehirleşmenin getirdiği suç dalgası, edebiyatta da polisiyenin tonunu değiştirmeye başladı. 1930'lu yıllarda ABD'de ortaya çıkan "hardboiled" (sert) polisiyeler ve kara roman akımı, klasik dedektif formülünden keskin bir kopuşu temsil eder. Black Mask gibi pulp dergilerinde yayımlanan öykülerle filizlenen bu gelenek, toplumsal gerçekçiliği ve şiddeti edebiyata taşımıştır. Artık cinayetler aristokrat salonlarında değil, arka sokaklarda, yozlaşmış şehir ortamlarında işleniyordu.

Dashiell Hammett ve Raymond Chandler bu dönemin önde gelen isimleri olarak suç romanına yeni bir soluk getirdiler. Onların kahramanları, Sherlock Holmes gibi “mükemmel centilmenler” değil; sokakta dayak yiyebilen, yozlaşmış polislerle ve güçlü mafyatik figürlerle boğuşan sert dedektiflerdi. Bu dedektifler çoğu zaman toplumun kenarında yaşayan, zenginlere ve otoriteye mesafeli duran, kendi ahlaki koduna sahip anti-kahramanlardı.

Kara roman (roman noir) geleneğinin doğuşu, polisiye türünde ilk büyük devrim olarak nitelendirilebilir. Raymond Chandler 1944 tarihli ünlü denemesi *The Simple Art of Murder* (Türkçede “Cinayet Basit Bir Sanattır”)’da, selefi Hammett’in başarısını şu sözlerle özetlemiştir: “*Hammett, cinayeti Venedik vazosunun içinden alarak arka sokaklara bırakmıştır.*” Bu çarpıcı ifade, polisiye edebiyattaki dönüşümü çok iyi açıklar: Suç, elitlerin parıltılı dünyasından alınmış ve gerçek dünyanın karanlık dehlizlerine, yoksul mahallelere, gangsterlerin ve yozlaşmış politikacıların kol gezdiği sokaklara taşınmıştır. Böylece, polisiyenin konusu sadece bireysel hırslara veya psikolojik motiflere indirgenmekten kurtulup toplumsal yozlaşmanın, kapitalist değerlerdeki çürümüşlüğün bir yansıması haline gelmiştir.

Kara romanın yükselişi, edebiyatın popüler bir dalı içinde kapitalizme eleştirel bir bakış geliştirilmesine imkân tanıdı. Hammett’in *Kızıl Hasat* (Red Harvest, 1929) romanı bu açıdan önemli bir örnektir: Bir endüstri kasabasındaki (ironik adıyla “Poisonville”) sendika mücadeleleri, grev kırıcı çeteler ve rüşvet batağı, dedektif öyküsünün zeminini oluşturur. Hammett, bizzat Pinkerton dedektifi olarak çalışmış ve Amerika’nın sınıf mücadelelerini yakından gözlemlemiş biri olarak, romanlarında iktidar sahiplerinin ve paranın hukuku nasıl eğip büküğünü resmetmiştir. *Kızıl Hasat*’ta dedektif, kasabadaki yozlaşmış grupları birbirine düşürerek adaleti sağlamaya çalışır, ancak ortada idealize edilmiş bir düzen yoktur – sadece çıkar çatışmalarının harap ettiği bir toplumsal yapı vardır. Hammett’in diğer eserlerinde de (örneğin *Malta Şahini*’nde) insanları suça iten motivasyonların çoğu açgözlülük, güç ve sınıfsal ayrıcalık arayışıdır. Milyonerler, rüşvetçi polisler, büyük suç örgütleri – tüm bu unsurlar, kapitalist toplumun çarpık bir mikrokozmosu olarak sunulur. Hammett’in dünya görüşü giderek radikalleşmiş, ilerleyen yıllarda Komünist Parti üyesi olacak kadar siyasi duruş sergilemiştir. Nitekim 1950’lerde cadı avı döneminde Amerikan hükümeti tarafından hapsedilmesi, onun sisteme karşı ne denli muhalif görüldüğünün bir göstergesidir.

Raymond Chandler, Hammett’e nazaran daha bireyci bir perspektifle yazsa da, eserlerinde Amerikan rüyasının altındaki çürümeyi ustalıkla betimler. *Büyük Uyku* (1939) ve *Elveda Güzelim* (1940) gibi romanlarında özel dedektif Philip Marlowe, Los Angeles’ın zengin ve güçlü ailelerinin kirliliğini ortaya çıkarır. Chandler’ın üslubu şiirsel tasvirlerle doludur, ancak anlattığı dünya ahlaki olarak gri tonlardadır: Polis teşkilatı güven vermekten uzaktır, hukuk zenginler için farklı fakirler için farklı işler, yozlaşma her koldadır. Marlowe kendi kişisel dürüstlük ölçütlerine göre hareket eder; bu, küçük çapta bir başkaldırı gibidir. Onun gözünde yüksek sosyetenin fertleri en az arka sokaktaki gangsterler kadar tehlikeli ve ahlaksız olabilir. Örneğin *Elveda Güzelim*’de eski bir mahkûm olan Malloy’un trajik öyküsü ve *Büyük Uyku*’da General Sternwood’un ailesinin karanlık sırları, sınıfsal farkların sadece yüzeyde olduğunu, aslında toplumu çürüten şeyin tepedekilerin doymaz hırsları olduğunu gösterir. Bu yönüyle Chandler’ın kara romanları, doğrudan siyasal mesajlar içermese de, egemen ideolojinin iyimser mitlerine darbe vurur: Adalet her zaman tecelli etmez, kötüler her zaman cezasını almaz ve “iyi polis” imgesi çoğu kez bir masaldan ibarettir.

Kara roman geleneğinde işçi sınıfının temsili klasik polisielere kıyasla biraz daha belirgindir, ancak yine de dolaylıdır. Çoğu kara roman kahramanı (Marlowe gibi) zengin olmayan, kendi emeğiyle geçinen, hatta toplumda aşağılanan tiplerdir – bu bakımdan işçi sınıfının gündelik hayatına daha yakındırlar. Romanlar, lüks malikânelerle gecekondulu mahalleleri arasındaki tezdad sıklıkla gözler önüne serer. Fakat yine de bu eserlerde işçi sınıfı kolektif bir özne olarak değil, daha çok bireysel karakterler veya arka plan dekoru olarak yer alır. Yine de, kara romanların kasvetli dünyasında işçi sınıfının hayal kırıklıkları güçlü biçimde sezilir: Büyük Buhran’ın getirdiği yoksulluk, sokaklarda işsiz gezen kalabalıklar, ufak bir kazanç veya hayatta kalmak için suça sürüklenen kişiler... Tüm bunlar, sistemin alt tabakaları için bir “çıkış yolu” sunmadığının edebi ifadesidir. Kara romanda çoğu zaman bir umut ışığı belirmez; dedektif kendi onurunu kurtarsa bile toplum değişmeden kalır. Bu karamsar ton, eleştirel bir bilinç uyandırır da, aynı zamanda bir çikışsızlık duygusu da verebilir. Noir, bir bakıma kapitalist gerçekliğin aynasıdır: Düzen öylesine kokuşmuştur ki, bireysel çabayla ancak kısmi adalet sağlanabilir, köklü çözüm ufukta görünmez.

Mandel, kara romanla birlikte polisiyenin ideolojik işlevinin de dönüşmeye başladığını belirtir. Klasik polisiyenin “bütünleştirici” (entegratif) işlevi – yani okuru mevcut düzene ikna eden, toplumu yeniden bütünleştiren işlev – yerini giderek “parçalayıcı” (disentegratif) bir işleve bırakır. Artık suç romanı, toplumu bir arada tutan değerleri sorgulamakta, onları parçalara ayırıp altındaki çelişkileri ifşa etmektedir. Örneğin, İngiliz dedektif geleneğinin muhafazakâr yazarlarına (Doyle, Christie, Sayers vb.) karşılık, Hammett gibi yazarlar radikal bir dönüşüm geçirerek eserlerinde mülkiyete ve düzene başkaldırıları “suçlu” olarak göstermekten vazgeçmişlerdir. Hammett’in erken öykülerinde grev kırıcı çetelere sempati varken sonradan bu bakış değişir; başka bazı polisiye yazarları da kendi politik evrimlerine paralel olarak eserlerinin alt metnini değiştirmiştir. Kara roman dalgasıyla birlikte, açıkça dile getirilmese bile, “suç” kavramının ardındaki toplumsal nedenler daha fazla önem kazanır: Yoksulluk, eşitsizlik, sınıfsal öfke... Böylece polisiye roman, mevcut düzenin meşruiyetine gölge düşüren bir araç da olabileceğini göstermeye başlamıştır.

Soğuk Savaş ve Politik Polisiyeler

II. Dünya Savaşı sonrası dönemde, dünya çapında yaşanan ideolojik kutuplaşma, sömürgecilikten kurtuluş mücadeleleri ve 1968’in isyan ruhu, edebiyatın pek çok türünde olduğu gibi polisiye romanlarda da iz bırakmıştır. 1960’lar ve 70’ler, suç romanının sadece bireysel ahlak ve küçük çaplı yolsuzluklarla sınırlı kalmayıp doğrudan doğruya politik meseleleri konu edinmeye başladığı bir dönemdir. Bu yıllarda, özellikle Avrupa’da ve Latin Amerika’da, belirgin bir şekilde Marksist bakış açısıyla yazılan polisiyeler ortaya çıkmıştır. Bu eserler polisiye kurgunun sürükleyiciliğini korurken, toplumsal eleştiriye daha belirgin bir şekilde ön plana almıştır.

Fransa’da Jean-Patrick Manchette, bu dönemin en çarpıcı örneklerinden biridir. Manchette, 1970’lerde yazdığı “*neo-polar*” (yeni kara) romanlarıyla, suç edebiyatını devrimci bir söylem için kullandı. Onun romanlarında tetikçiler, devrimci militanlar, sıradan vatandaşlar – hepsi kapitalizmin değirmeninde öğütülen karakterler olarak çıkar karşımıza. Bir eleştirmenin de belirttiği gibi, “*Manchette’in romanlarındaki karakterler kapitalizm ve demokrasinin sahte vaatleri tarafından tamamen ezilmiş insanlardır; bireylerin ve ilişkilerinin ardında daima daha büyük güçlerin iş başında olduğu hissedilir.*”. Gerçekten de Manchette’in eserlerinde (örneğin Prone Gunman/Kiranın Tetikçisi veya Nada romanlarında), suç örgütleri, devletin gizli servisleri ve büyük şirketler iç içe geçer; kişisel çıkar peşindeki katillerin yanı sıra sistem kaynaklı bir şiddet mevcuttur.

Yazar, karakterlerini yargılamaktan ziyade içinde bulundukları düzeni yargılar gibidir: “Nasıl oldu da işler bu hale geldi?” sorusu her sayfada hissedilir. Bu yaklaşım, suç romanını toplumsal eleştirisinin sivri bir okuna dönüştürür. Örneğin Nada (1972) romanı, bir grup radikal sol gencin gerçekleştirdiği bir politik adam kaçırma eylemini anlatır; fakat roman ilerledikçe, devlete ve egemen düzene karşı devrimci şiddetin bile nasıl bir çıkmaza sürüklenebileceği, devrimci saiklerin bile sisteme hizmet eden bir “gösteriye” dönüşebileceği irdelenir. Manchette, dönemin devrimci ruhunu ve hayal kırıklıklarını polisiyenin gerilim dolu diliyle aktarmayı başarır: Onun hikâyelerinde devlet doğrudan doğruya suçlu olabilir, polis “kahraman” değil halk düşmanıdır, kapitalist düzen ise görünmez bir arka plan değil, bizzat faildir.

Fransa’da Manchette ve çağdaşları (Didier Daeninckx gibi yazarlar), “kara roman”ı anti-faşist, anti-kapitalist mesajlar vermek için kullanırken, İspanya’da da Manuel Vázquez Montalbán benzer bir yolu seçmiştir. Montalbán’ın yarattığı dedektif karakter Pepe Carvalho, eski bir Komünist olup sonradan dedektifliğe soyunan bir gurmedir; Barselona sokaklarında çözdüğü vakalar İspanya’nın Franco sonrası dönüşümünü, tüketim toplumunun saçmalıklarını, siyasal yolsuzlukları hicveder. Bu eserler, polisiyenin popüler formunu, ideolojik bir içerikle harmanlayıp geniş kitlelere ulaştırma çabasının ürünüdür.

Suç romanı furyası, İskandinav ülkelerinde de 1960’larda yeni bir yön kazandı. Maj Sjöwall ve Per Wahlöö adlı İsveç yazarlar, 1965-75 arasında birlikte yazdıkları Martin Beck polisiyesi serisiyle modern “*Nordik noir*”in temelini atarken, aynı zamanda açık bir Marksist bakış açısını edebiyata taşıdılar. Sjöwall ve Wahlöö, İsveç’in meşhur refah devleti imajını sorgulamak amacıyla polisiye türünü seçtiklerini belirtmişlerdir. Bir röportajlarında, “*İsveç’in nereye gittiğini göstermek istedik: Zenginlerin daha zengin, yoksulların daha yoksul olduğu kapitalist, soğuk ve insanlık dışı bir topluma doğru*” diyerek bu bilinçli niyetlerini dile getirirler. Onların romanlarında Stockholm polisi Martin Beck ve ekibi, bir yandan cinayet vakalarını çözerken diğer yandan toplumsal eşitsizlik, devlet bürokrasisinin aksaklıkları ve sıradan insanların çektiği sıkıntılar sürekli arka planda vurgulanır. Serinin belki de en siyasi kitabı olan *Polis Katili* (1974), sadece bir polisiye değil, aynı zamanda refah devleti içinde yükselen faşizan eğilimlerin eleştirisidir.

Sjöwall-Wahlöö ikilisi, polisiye türünün kitlelere ulaşma avantajını kullanarak, her kitabın altına "Bu bir toplumdaki çöküşün romanıdır" şeklinde not düşmüşçesine, refah toplumunun maskesini indirmeye çalışırlar. Marx'ın adını dahi açıkça anarak bitirdikleri serinin finalinde (1975 tarihli *Teröristler* romanı), sistem eleştirisini doruğa çıkarırlar. Bu yaklaşım, polisiye romanın karşı-ideolojik bir araç olabileceğinin belki de en somut örneklerinden biridir: Geniş okur kitlesine sahip sürükleyici romanlar, okuru eğlendirirken aynı zamanda kapitalist toplumun vaatlerinin kofluğunu, suçun yapısal kaynaklarını gözler önüne serer.

Amerika Birleşik Devletleri'nde ise 1950'ler ve 60'lar, polisiye türünde farklı yönelimlere sahne olmuştur. McCarthy dönemi baskılarının ardından, doğrudan sol içerikli polisiyeler ABD'de nadiren ortaya çıksa da 1960'ların toplumsal çalkantıları dolaylı yoldan polisiye ve suç anlatılarına yansımıştır. *Film noir* akımı sinemada kara roman geleneğini sürdürürken, edebiyatta da Chester Himes gibi yazarlar suç kurgusunu Afro-Amerikan deneyimiyle buluşturdular. Himes'in 1950'lerde yazmaya başladığı Harlem merkezli polisiyeleri (*Cotton Comes to Harlem* vb.), ırkçılık, yoksulluk ve polis şiddetini sert bir mizahla ele alıyordu. Bu eserler, sınıf ve ırk meselesini iç içe geçirerek, Amerikan toplumunun ezilen kesimlerine mercek tuttu. Yine 60'ların sonu ve 70'lerde, Vietnam Savaşı'nın yarattığı hayal kırıklığı ve Watergate skandalının derinleştirdiği güvensizlik duygusu, edebiyatta komplo temalı polisiye ve siyasi gerilim romanlarının çoğalmasına yol açtı. Amerikan polisiye yazarları belki Avrupa'daki kadar açıktan sistem eleştirisi yapmadılar, ancak eserlerinde sıkça görülen yozlaşmış politikacılar, açgözlü şirketler ve kötü polis karakterleri, genel bir memnuniyetsizliğin edebi yansımalarıdır. Örneğin Ross Macdonald, 1960'larda popüler olan dedektif karakteri Lew Archer aracılığıyla, Güney Kaliforniya'daki zengin ailelerin kirli sırlarını ve suçların kuşaklar boyu süren etkilerini anlatırken aslında Amerikan tüketim kültürünün ve aile kurumunun eleştirisini yapıyordu. Bu eleştiriler, Marksist bir söylemle direkt örtüşmese de temelinde burjuva değerlerin sorgulanması yatmaktadır.

Latin Amerika'da 70'ler ve 80'ler, diktatörlük rejimleri ve toplumsal çalkantılar altında farklı bir polisiye geleneğine sahne oldu. Rodolfo Walsh gibi Arjantinli yazarlar gerçek hayat siyasi cinayetlerini soruşturan yarı-belgesel polisiyeler kaleme alırken (Walsh'un *Operación Masacre* eseri örneğin, 1956'da gerçekleşen gerçek bir infaz olayını ortaya çıkarır), Paco Ignacio Taibo II gibi Meksikalı yazarlar dedektif romanına devrimci bir mizah ve eleştirel bir bakış kattılar. Taibo II'nin kahramanı Héctor Belascoarán Shayne, Meksiko City'nin sokaklarında bozuk düzenle boğuşan bir serbest dedektiftir ve hikâyeleri Latin Amerika'daki şehir hayatının kaotik kapitalizmini mizahi bir dille eleştirir.

Bu eserlerde işçi sınıfı ve yoksullar, ya başrolde ya da güçlü yan karakterler olarak önemli yer tutar; suç, sıklıkla toplumsal adaletsizliğin bir semptomu olarak gösterilir.

Özetle, 1960'lardan 1980'lere uzanan dönemde suç romanı, bir yandan popüler bir kültür ürünü olarak geniş kitlelere hitap etmeye devam etmiş, diğer yandan içerdiği mesajlar açısından belirgin bir politik keskinlik kazanmıştır. Emperyalizm karşıtı, faşizm karşıtı, kapitalizm eleştirisi barındıran polisiyeler, edebiyat dünyasında hatırı sayılır bir yer edinmiştir. Bu eğilim, işçi sınıfının çıkış yolu arayışının edebiyata yansımaları olarak görülebilir. Çünkü bu dönem polisiyeleri, sistemin haksızlıklarını, alt sınıfların maruz kaldığı şiddeti ve ezilenlerin mücadelesini konu edinerek, adeta işçi sınıfının sesi ve bilinci olmaya soyunmuşlardır. Elbette bu romanlarda da doğrudan doğruya devrimci çözümler görülmez – bir dedektif öyküsünün sınırları içinde kalınır. Ancak yine de, işçi sınıfının umutları ve hayal kırıklıkları bu eserlerde kendine yer bulur: Umut, hakikatin ortaya çıkarılabileceği ve kısmi de olsa adaletin sağlanabileceği yönündedir; hayal kırıklığı ise nihai çözümün hep sistemin duvarına çarpmasıyla hissedilir. Yazarlar, belki bir devrim çağrısı yapmazlar ama düzenin çürük temellerini göstererek okura düşünme payı bırakırlar.

"Çok güzel ilerlemiş ancak sonu bağlanamamış, iyi edebiyat gücüyle yükselttiği çitayı (ve okuru) en sonda havada bırakmış eserler beni çok üzüyor..."

SUÇÜSTÜ'ndeki "Yeni Kitap Sohbetleri" köşemizin bu sayıdaki konuğu Didem Ünal Demir. Mesleğinde 30 yıllık tecrübeye sahip bir editör olan Didem Ünal Demir geçtiğimiz aylarda ilk romanı "Bu Cenazeyi Bana Lütfeder misiniz?" ile okuyucularla buluştu. Bu vesileyle biz de kendisiyle bir sohbet gerçekleştirdik. Keyifli okumalar dileriz!

Alper Kaya: *Merhaba! Öncelikle yeni heyecanınızı paylaşılarak söze başlayalım istedim. 30 yıl gibi ciddi bir zaman diliminde editör kimliğine sahiptiniz, şimdi ilk romanınızla okuyucuların karşısındasınız. Gerçi arada birkaç dile de çevrilen "Ormanda Alfabe" kitabınız da var ama doğrudan yetişkinlere yönelik ilk romanınız "Bu Cenazeyi Bana Lütfeder misiniz?" oldu. Her hikâye zamanını bekler savının bir karşılığı mıydı yoksa işten güçten anca vakit bulunup mu yazıldı? Nasıl ortaya çıktı bu hikâye?*

Didem Ünal Demir : Her hikâye zamanını beklemiş gerçekten. Burada biraz da "yazarının zaman bulmasını" bekledi. Ayda ortalama beş kitap üzerinde çalışan bir editör olduğum için kendi fikirlerim üstünde yoğunlaşacak, romanın özgün anlatı dilini bulacak, ona kıvam verecek zaman bulmak, buna soyunmak bile deliceydi. Edebiyatımızın çok değerli isimlerinin editörü oldum/oluyorum, bu benim mesleki şansım. Çok iyi edebiyat metinleriyle hemhal oluyorum hem de ilk elden. On dört yaşındaki kızım ise iyi bir polisiye okuru. Öncelikle ailemi eğlendirmek için sinopsis diyebileceğimiz kısa, meraklı, komik bir öykü kurmuştum. Girişi de romandaki gibiydi. Sonrasında bana İstanbul'dan köye göç üzerine soru soran yazarlarıma buradan kısa kısa bölümler okumaya başladım ve onlar da çok eğlendiler; üstelik merak ettiler. Yiğit Bener ve Özlem Yılmaz adeta "Şimdi ne olacak? Ne olur bu romanı yazın," diye diye neredeyse bölüm bölüm yazdırdılar. Hukuk ve psikoloji ile ilgili bölümlerin geçerliliğini avukat ve psikolog dostlarımın danışmanlığıyla teyit ettim. Gerçeklik duygusunu zedelemeyecek bir akış kurdum. Ön okurların cesaret verici sözleriyle tamamlandı ve Everest'in yayın yönetmeni Saadet Özen'e gitti dosya. Sırasını bekledikten sonra ondan çok güzel bir yanıt aldım ve kurgu kontrolü için editörlüğü Fatih Gezer'e emanet ettiler. ("Editörlerin de editöre ihtiyacı vardır," diyebiliriz, o sırada ben de Fatih'in son romanı "Firuzan" üstünde çalışıyordum.) Romandaki zamansallığı ve karakterleri birlikte kontrol ettikten sonra iş kapağa gelmişti. Eşim Oğuz Demir hikâyeyi en başından beri bildiği için zaten kitabın çok "içindeydi"; bizi çok mutlu eden bir tasarımla bu çemberi kapattı.

(Ha bu arada onunla yaptığımız ilk kitaplardan "Ormanda Alfabe"ye değinmişsiniz. Ben de bir parantez açayım dedim: Farklı dillere çevrilmeyen, farklı dillerde yeniden yazılan ve çizilen bir iştir o. Bütüncül bakışla yazılmış bir çocuk kitabı ve her harften bir kişi/hayvan/nesne alfabetik sırada belirip hikâyeye dahil oluyor, olaylar aslında tek sahnede geçiyor, kompozisyon yavaş yavaş doluyor; Fransızca ve İngilizcede malum -her dilde olduğu gibi- harfler de farklı sıralaması da. Böylece Oğuz'la birlikte eğlendiğimiz toplam dört çocuk kitabımız oldu.)

Alper Kaya: *Kitapta başkahramanımız Esin boşanıyor ve soluğu bir Ege kasabasında alıyor. Aslında pek çok kişinin hayalini kurduğu bir adım atıyor. Fakat bundan sonrası çok da akla hayale sığabilecek, planlanabilecek şekilde ilerlemiyor. Açıkçası özellikle Zoom üzerinden ilerleyen terapi seanslarını ve insanlarla olan diyaloglarındaki gerçekçiliği çok beğendim. Belli ki ciddi bir gözlem ve düşünme mesaisi harcanmış fakat ben bir de sizden duymak isterim: Esin karakterini şekillendirirken nasıl ilerlediniz?*

Didem Ünal Demir: Tanıdığım tanımadığım herkesten "İstanbul'dan kaçma, huzur arama" temennilerini ya da bunu yapanların hikâyelerini dinliyordum. Bu ortak motivasyonun sonuçları ise farklı farklı oluyordu. Çok memnun kalan da vardı, azıcık durup geri kaçan da. Kendim de bir "İstanbul kaçkını" olarak süzdüklerimi Esin karakteri üzerinden yansıtmaya karar verdim. Tam da bu nedenle Esin benden farklı olmalıydı; asosyal kişiliği, geçmişi, travmaları, yüz felci nedeniyle dudağındaki Mona Lisa gülüşüyle hiç olmadığı gibi mutlu görünmesi gibi detaylar karakteri derinleştirdi. Mesleğimden ötürü en yoğun çalıştığım alanlardan biri psikoloji olmuştu; oradaki bilgi ve gözlemlerle örmeye devam ettim. Ancak başkarakter espri anlayışını benden almış, bunu neredeyse bire bir yansıttım ve bu nedenle Esin'i yazarken çok eğlendim.

Alper Kaya: Bir de pandemi detayları oldukça dikkat çekici. Benim o dönem televizyonda yayınlanan dizilerde en çok garibime giden bu olmuştur: Pandemi yokmuş gibi davranmaları! Nitekim bildiğim kadarıyla da o dönem benim Instagram'da story olarak tefrika biçiminde her gün bir bölümünü yayınladığım "Hiç Kimsenin Ölülere" isimli uzun hikâyem ve Gülce Başer'in geçen yıl yayımlanan "Yarın Evdesin" romanı hariç ülkemizde pandemiye doğrudan odağına alan veya pandemi ikliminde geçen bir suç öyküsüne rastlamadık oysa upuzun bir zaman dilimimiz böyle geçti. Bu nedenle hikâyenizdeki detaylar oldukça sahici ve bize sanki çok geçmişte kalmış anıları anımsatacak kadar güçlü. Bu da sanki kitap pandemi döneminde yazılmış gibi hissettiriyor. Eğer öyleyse pandemiye bir nevi odağa almanızın nedeni neydi? Eğer öyle değilse, neden böyle bir döneme odaklanmayı tercih ettiniz?

Didem Ünal Demir: Söyleşimizin girişinde sözünü ettiğimiz anlatıyı pandemi döneminde kurmaya başlamıştım. Bir editörün zaman buldukça kendi içine dönmesiyle o notların tamamlanması bir yıl aldı ve ardından da bölünmeksizin kendi dilime odaklanabilmek için yıllık iznimi alıp bir ayda romanı yazdım. Sonrasında da neredeyse bir yıla yakın süre; bir örümcek gibi gidip gelerek, üstünde ve altında dönüp durarak, yeni bağlar kurarak, mevcudu sağlamlaştırarak ve aynı zamanda bir editör olarak da metne karşı kendi mesafemi kollamaya çalışarak geçti. Sonrasında bu halini çok sevdim ve olay zamanını-ayrıntılarını değiştirmek istemedim yoksa bu öykü herhangi bir zaman diliminde de geçebilir. O ayrıntıları sevmenize de çok sevindim, tespitiniz beni mutlu etti.

Alper Kaya: Başlangıçtan itibaren aklınızda bir suç anlatısı ortaya koymak mı vardı yoksa ilerlerken "Aaa buradan bir ceset çıktı" gibi bir durum mu oldu? Yani kitabın başına otururken dört başı mamur şekilde hikâye aklınızda var mıydı yoksa ilerledikçe mi şekillendi?

Didem Ünal Demir: Kesinlikle bir suç anlatısı vardı, çünkü küçük yerde büyük olaylar zıtlığından ve bunun getirdiği komik unsurlardan faydalanarak kurmuştum zaten çatıyı. Bir dönüşüm hikâyesindeki suç izleğini iyi "çatmam" gerekiyordu zira evde zehir gibi kritik yapan küçük bir polisiye sever vardı. Sonunu bilmesem baştan girişmeye cesaret edemedim çünkü çok güzel ilerlemiş ancak sonu bağlanamamış, iyi edebiyat gücüyle yükselttiği çatıyı (ve okuru) en sonda havada bırakmış eserler beni çok üzüyor -ki buna sadece edebiyatta değil, sinemada iddialı yapımlarda rastladığımız da oluyor- bu nedenle öncelikle bizzat benim ikna olmam gerekiyordu. Başına da sonuna da. Zihnimde kurduğum o 3,5 sayfalık köye yerleştim; karakterlerle yaşadım, hepsi önce vücuda sonra dile geldi, bana dönüp kanlı canlı bir şeyler anlatmaya başladılar, işte o zaman hızla akan anlatıyı "göllerdirip" belli hücrelerde çalışarak başıyla sonu arasındaki halkaları kurmuş oldum. Metnin bir iç matematiği olması, kurgu dengesini bana adeta kendisinin getirip dayatması gibi, 6 ay + 10 günde geçmesi de anlatının temposunu yükseltti. İlk altı ayda okurun da Esin'le beraber köye alışmasını istedim, sonrası olaylar olaylar... Bu açıdan sadece bir suç anlatısı değil, edebiyatın gücünden faydalanan bir dönüşüm hikâyesi diye bakabiliriz romana.

Alper Kaya: Kitapta macera baştan sona derli toplu ilerliyor ve hiç açık bırakmıyorsunuz ama kitabın ucu açık bitiyor. Yani karakterimiz Esin, yeni yeni arkadaş olarak nitelendirebildiği gazeteci Metin ile birlikte yolda ilerlemeye devam edeceğe benziyor. O hâlde soralım: Esin'in yeni maceraları ufukta belirliyor mu yoksa okuyucu bu yeniköylü karakteri biraz özleyecek mi?

Didem Ünal Demir:

Ne güzel bu soruyu duymak! İçimde bazı cevaplar ve başlangıçlar var, cebim de notlarla dolu; zaman bulabilirsem ve bu soru daha sık sorulursa Esin'le koşturaya devam ederiz ya da sizi yepyeni birileriyle tanıştıtırırım, belli mi olur.

Alper Kaya: Son olarak biraz da gıcık bir soru soralım... Editörlük mü daha zor, yazarlık mı?

Didem Ünal Demir: İkisi de zor, ikisi de çok keyifli, ikisi de deli işi. Çok seviniyor, çok eğleniyor, çok kurdeşen döküyorsunuz ama yazar şapkasıyla bir romana niyet etmek de bambaşkaymış. Hatta Otuz yıllık bir 'kitap ebesi' ilk kez kendi romanını doğurdu. Yazmak nasıl bir 'dokuz doğurmamış' işin o tarafını da gördü, diye yazmıştım bir teşekkür notumda. Yalnız şunu söylemem gerek, başlangıçta yılların verdiği titizlik ve hatta mükemmeliyetçilikle kendime çok acımasız davrandığımı sezdim: Adeta editör elim yazar elimi tutuyordu, ilk haliyle basıma hazır vaziyette çıkmasını bekliyordum sanki kendimden. Sonra kendime izin verdim, hata yapma izni. "Önce yaz, yazar elin aksın; sonra hatalarını düzelt, eksiklerini gider, zaten işin bu!" Bu, editör mesafesiyle yazar elim arasındaki destek de bana zaman ayıran yazar dostlarımdan ve editörlerden geldi, yani zihnimdikini doğru aktarabildiğimi görmek için netlik ayarı yaptım.

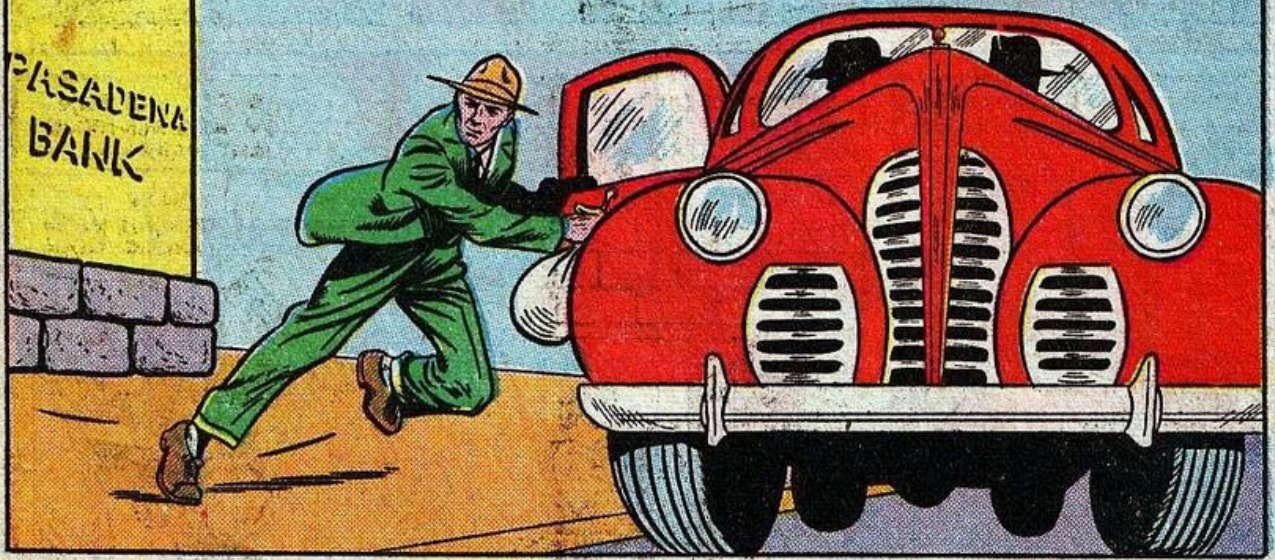
Alper Kaya: SUÇÜSTÜ'ne vakit ayırdığınız için çok teşekkürler! Ekleme, okuyuculara iletmek istediğiniz başka noktalar varsa şu an burası açık kürsü... Buyurun lütfen.

Didem Ünal Demir: Yerleştiğim yerde çok güzel komşularım oldu, oluyor. Özellikle Turan Abi karakterine ilham veren komşumuzdan bir "yeniköylü" olarak toprağa ve doğa ilişkisine dair çok güzel şeyler öğrendim. İstanbul sonrası yaşanan korkuları, çelişkileri ve bulunan huzuru da bu sayede aktarabilmemi sağlayan herkese teşekkür ederim. Yazarken çok yemek yandı, aileme ve çok güzel bir grafik çözümler kapağı tasarlayan Oğuz'a teşekkür ederim. Zamanınızı ayırıp romanı okuduğunuz ve SUÇÜSTÜ'nde sayfanızı açtığınız için size çok teşekkür ederim; şimdi top okurlarda.

ŞIKLIĞIN İZİ KALMAZ

Çeviren: Alper Kaya

1948 yılında yayımlanan bu çizgi öykünün yazarı ve çizeri bilinmemektedir.

Los Angeles Şerif Bürosu'ndaki kolluk kuvvetleri, ilçedeki tüm banka soyguncusu çetelerini ya öldürmüş ya da hapse atmıştı. Ancak üç şık beyefendi, bankaları cesurca soymaya devam ediyordu. Bu korkunç üçlü, şerifin adamlarını nasıl alt etti? Ve kaderin hangi uğursuz cilvesi, onların son işini bir ölüm tuzağına dönüştürdü?

Saat sabah 8:30. Pasadena (Kaliforniya) Ulusal Bankası'nın açılmasına yarım saat var...

Yedi yüz, sekiz yüz, dokuz yüz, beş bin...

O cam temizleyicisi neden zile basıyor ki? Banka açılmadan işe başlayamayacağını biliyor olmalı!

Ama yanağında yara izi olan adam sabırsızlanıyordu...

Cam temizleyicisinin suç ortağı aniden içeri sızdı!

ARKAYA GEÇİN! YANLIŞ BİR HAREKET YAPANIN İŞİNİ BİTİRİRİM! PARALARI KAPIN, ÇOCUKLAR!

O aptal kadın, sildiğim bezin aslında ganimetleri koymak için bir çuval olduğunu fark etmedi!

Her şey tamam mı?

Evet! Haydi gidelim!

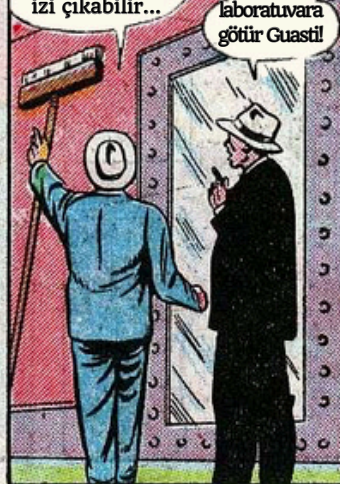

Polis bütün kırsalı didik didik arar ama soyuncular tertemiz bir şekilde ortadan kaybolmuştur.

Bu çubuktan bize yardımcı olacak parmak izi çıkabilir...

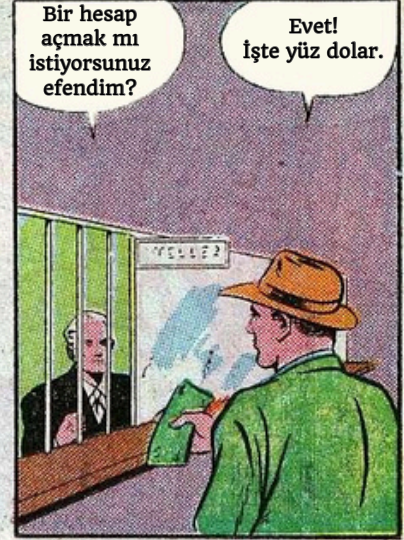
Çok haklısın! Bunu laboratuvara götür Guasti!

Hiç parmak izi çıkmadı Şef Stensland! Bu gerçekten tuhaf...

Çok zeki bir çeteye karşı karşıyayız, Memur Guasti!

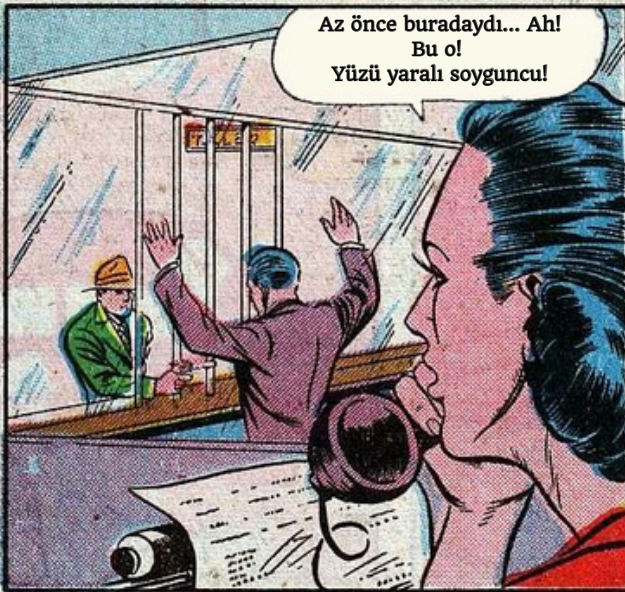
Bir soygun dalgası Los Angeles'ı kasıp kavurmaya başladı! Bütün soygunlar aynı gözü pek, cüretkâr çete üyelerinin izlerini taşıyordur!

Bu sırada, en meşhur çete üyelerinin sonuncusu Nick Radovick takip edilerek yakalanır...

Ama bir cuma öğleden sonra,
El Monte Herald gazetesi
muhabiri Tillie Erwin, Güney
Bölge Bankası'nı arar...

Soygunculardan biri Bayan Williams'ı fark eder...

O telefonu bırakın hanımefendi!

AAAH!

Şimdi diğerleriyle birlikte kasaya gir!

Tamam! Lütfen ateş etmeyin...

Bu sırada Tillie Erwin telefonda dinlemeye devam etmektedir...

Vay canın! Bankada silahlı soygun... Ne haber ama!

Hiç vakit kaybetmeden Şef Wiggins'i arar...

NE?
Güney Bölge Bankası'nda soygun mu?

Neler oluyor şef?

Fritsch, Memur Foell! Peşimden gelin!

Hepiniz kasaya girin!

O sırada bankada...

Bu kutuya daha fazla para sığdıramam...

Tamam... Acele edelim!

İki soyguncu dışarı fırladıklarında onları kötü bir sürpriz bekliyordur.

Çantayı bırakın! Etrafınız kuşatıldı!

Fakat Şef Wiggins gözcüyü fark etmemiştir...

Silahlarınızı
atın polisler!
Yoksa sizi
gebertirim!

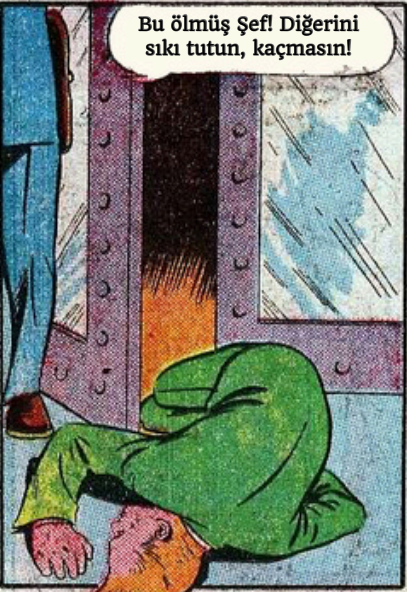
Ama Wiggins tetiğe daha hızlı davranacaktır...

Bunu sen istedin avanak!

Ah! Polis beni vurdu!
Kurşunum onu iskalayınca
Yates'e isabet ettil Dikkat et
Frank!

Bu ölmüş Şef! Diğerini
sıkı tutun, kaçmasın!

Nefesini tüketme!
Kendini karakola sakla!

Ben Glendale'dan Frank Forrester
Smith. Sizin öldürdüğünüz yüzü
yaralı adam E.C. Yates'ti. Şu an
ölmekte olan da kardeşim
Clarence.

Memur Guasti, inanılmaz bir keşif yapar...

Kolodyon! Demek ki parmak uçlarını
bununla kaplamışlar, böylece hiç iz
bırakmamışlar!

Ç.N: Kolodyon, tıpta, fotoğrafçılıkta ve çeşitli teknik alanlarda kullanılan şeffaf, yapışkan, hızlı kuruyan bir sıvıdır. Temel olarak pamuk barutunun (nitroselüloz), alkol ve eterde çözülmesiyle elde edilir. Kurduğunda ciltte veya başka yüzeylerde ince, esnek ama dayanıklı bir tabaka bırakır.

Frank Smith ömür boyu hapis cezasına çarptırıldı. Üç soyguncunun aileleri, onların başarılı iş insanları olduğunu sanıyordu. Bu yüzden şaşırtıcı olmayacak biçimde onlara 'Jekyll-Hyde Çetesi' adı verildi!

NOT: Bu hikâyedeki
tüm bilgiler ve ana
karakter isimleri
gerçektir...
Küçük bazı detaylar
özet olarak
verilmiştir.

Sinemadaki filmler başlangıçta hayatın içinden kesitleri yansıtsa da, zaman içerisinde özellikle kitaplardan ya da tiyatro oyunlarından uyarlamalar üzerine ilerlemeyi tercih etmişti. Çok satan ya da popüler olan kitaplar da bu bağlamda sinemada kendine yer edinmeyi kısa sürede başardı. Bunun en önemli göstergelerinden biri Stephen King'in kısa öykülerinden romanlarına dek neredeyse tüm üretimlerinin başarılı ya da başarısız uyarlamalar ile beyaz perdede görülmeleridir.

Haliyle, Edgar Ödülü sahibi ve çağdaş polisiye romanlarının önde gelen isimlerinden biri olan, 1938 doğumlu Lawrence Block'un romanları da sinemaya yansıtılmaktan geri kalmadı. Centilmen hırsız Bernie Rhodenbarr ile sert hafiye Matthew Scudder'ın olduğu New York'ta geçen iki serisi ile tanınan Block'un ayrıca Evan Tanner, Chip Harrison ve Keller adlı kahramanlarına ait serilerinin yanı sıra birçok eseri daha bulunuyor.

Bu serilerden Bernie Rhodenbarr'ı merkeze alan 1987 yapımı Whoopi Goldberg'in başrolünde yer aldığı **Burglar** ile Matthew Scudder'ı odağında tutan iki uyarlama sinema izleyicileriyle buluşma şansı yakaladı. Elimizde Scudder'ı merkeze alan iki film varsa ve bunları derinlemesine karşılaştırma şansımız varken neden yapmayalım dedik ve işte buradayız.

Block'un Scudder'ını Nasıl Bilirsiniz?

Scudder, Block'un 1976 yılında yayımlanan *"The Sins of The Fathers"*, Türkçe adıyla *"Babaların Günahları"* adlı romanında yer alan alkolik, eski polis ve lisansız yeni özel dedektif karakteri olarak ilk kez karşımıza çıkmıştır. Karakterin 1976 - 2013 yılları arasında okuyucularla buluşmuş 18 macerasının yanı sıra 2023 yılında sürpriz bir şekilde karşımıza çıkan *"The Autobiography of Matthew Scudder"* isimli, kurgu bir karakterin ağzından yazılmış bir otobiyografi olması yönüyle oldukça ilginç bir kitabı daha vardır.

Yanlışlıkla genç bir kızın ölümüne neden olduktan sonra ailesini terk etmiş alkolik bir eski polis olan Block, kötümser bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Tam da bu nedenle sinemada özellikle kötü olaylara karışan, alkolik, seks bağımlısı polis karakterlerinin karşımıza çıktığı *film noir* etkisi taşıyan yanları bulunmaktadır. Peki bütün bu özellikler, sinema uyarlamalarına ne derece yansıdı?

Ashby'nin Scudder'ı...

Hal Asby'nin 1987 yılında *8 Million Ways to Die* adıyla aynı adlı romandan Eight ifadesinin rakama dönüştürülmesiyle uyarladığı filmde, Scudder karakterine Jeff Bridges hayat veriyor. Senaryo yazarları arasında Oliver Stone'un da bulunduğu filmin en önemli özelliklerinden biri Andy Garcia'nın ilk başrol oyunculuğunu izleyicilerle buluşturmuş olmasıdır. Filmde Jeff Bridges ve Andy Garcia'ya Rosanna Arquette, Randy Brooks gibi isimler eşlik etmiştir.

Görsel: IMDB

Yazar Block tarafından beğenilmeyen bu uyarlama, yerel bir uyuşturucu çetesine rastladıktan sonra Los Angeles yeraltı suç dünyasının kalbine düşen Scudder'ın yaşadıklarını anlatmaktadır. Adsız Alkolikler aracılığıyla iyileşme aşamasında olan Scudder, bu toplantılardan birinin bitiminde başı dertte olan gizemli bir yabancıyla tanışır. Bu güzel kadına yardım etmeye çalışırken, bir cinayeti çözmek için fuhuş ve uyuşturucu dünyasına girmek zorunda kalacak ve alkol bağımlılığına geri dönme isteğine karşı koymaya çalışacaktır.

1987 yapımı film, ülkemizde de 80'li yıllarda çokça karşımıza çıkan uyuşturucu ile mücadele filmlerine benzer bir yapıya sahip. Filmin başlangıcında Scudder'ı canlandıran Jeff Bridges'in polis kuvvetlerinde mesaide iken içki içmesi ve sonrasında Hector adlı bir suçlunun ev baskını yapılırken adamı çocukları ve karısının gözü önünde vurarak öldürmesi ile departmandan atılıp Adsız Alkolikler'e katılarak tedavi olmaya başlaması gösteriliyor. Toplantı sonrası yanına gelen bir kadının verdiği mektupla kendini özel bir kumarhanede buluyor. Alexandra Paul'un canlandığı Sarah, Scudder'a sevgilisymiş gibi davranarak onu içeri alıyor ve içerideki insanlarla tanıştırmaya başlıyor. Sonrasında Sarah'ın aslında bu olayları çözmesi için Scudder'ı buraya çağırdığını anlıyoruz. Ve mafya olarak karşımıza çıkan Andy Garcia mükemmel bir anti-kahraman portresi çizmeye başlıyor.

Film, 80'lerin bu uyuşturucu ve kumar dünyasını yansıtırken, maalesef Scudder karakterini başarıyla yansıtmayı ihmal ediyor. Hem karakterin polis departmanından ayrılma sebebi Hector adındaki bir adamı alkol nedeniyle öldürmüş olması olarak değiştiriliyor hem de New York'ta geçen bir öyküler California'ya taşınmış oluyor. Romanda Eight olarak geçen ifade aslında New York'un nüfusunu ifade ettiği için bir anlamı bulunurken, uyarlama sırasında konum California'ya geçtiği için bu unsur rakama dönüştürülüyor. Üstelik birazdan değineceğimiz diğer filmde verilen vicdani çöküş, ilk filmde bulunmamakla birlikte, adamı öldürmüş olması konusundaki sorgusunda da umursamaz tavırlar içerisinde gösteriliyor. Karakterin geçmişi ve şehrin değişmesinin yarattığı farklılık da karakterin aslında Scudder'ı yansıtmaması sonucunu yaratıyor ve haliyle de yazar Block'un filmi beğenmemesinin temelleri de atılmış oluyor. Zaten hali hazırda seriyi bu kitapla bitirmeyi planlamış olan Block için muhtemelen tam bir hayal kırıklığı ile sonuçlanmasının nedeni de tüm bunların birleşiminden kaynaklanıyor.

Frank'in Scudder'ı...

Scott Frank'in 2014 yılında aynı adla uyarladığı *A Walk Among the Tombstones*, Türkiye'de bilindiği adıyla *Kanunun Ötesinde* filminde Scudder karakterine düşünülen ilk isim Harrison Ford olsa da onunla masaya oturulamayınca karaktere Liam Neeson hayat veriyor. Senaryosunu yazar Block ile Scott Frank'in birlikte kaleme aldıkları filmde; Maurice Compte, Dan Stevens, Patrick McDade, Luciano Acuna Jr., Hans Marrero gibi isimler Neeson'a eşlik ediyor.

Filmin konusunu Scudder'ın bir kadın cinayetini aydınlatma çabası oluşturuyor. Kenny Kristo adında bir eroin kaçakçısının karısı kaçırılarak vahşice öldürülmüştür. Olayı aydınlatmak Matt Scudder'e düşer fakat olayın içine girdikçe öldürülen kadının tek kurban olmadığını fark eder. Kenny'nin karısı bir cinayet şebekesinin kurbanıdır ve şebeke kadınları akıl almaz işkenceler yaparak öldürmektedir. Araştırdığı olayın uzun bir zincirin yalnızca bir halkası olduğu fark eden Scudder, New York'un arka sokaklarında dehşet saçan katilleri bulmak ve durdurmak için kolları sıvayacaktır.

New York Polis Departmanı'nda memur olan Matt Scudder, 1991 yılında sarhoş olduğu bir gün, soygun yapmaya çalışan üç genci vurarak öldürür, ancak çatışma anında, bir kız çocuğunu da kazayla vurmuştur ve ölümüne neden olmuştur. Vicdanen büyük yara alan Scudder, önce polisliği, sonra da alkolü bırakmıştır. Olayların üzerinden sekiz sene geçmiştir, Scudder, artık özel bir dedektif olarak çalışmaktadır.

Deneyimli dedektif, kendisine gelen teklif üzerine uyuşturucu tacirlerinin eşlerine musallat olan, onları kaçıran, sonra kocalarından para alan iki suçlunun peşine düşer. Ancak bu sıradan bir fidye meselesi değildir; katil ya da katiller kadınları doğrayarak ve parçalayarak, eşlerine teslim etmektedir. Cep telefonu, internet gibi hayatı kolaylaştıran buluşlara sırt çevirmiş olan Scudder, kütüphanede takılan ve geceleri de orada kalan, ailesinin terk ettiği TJ adlı çocuktan destek almaya karar verir.

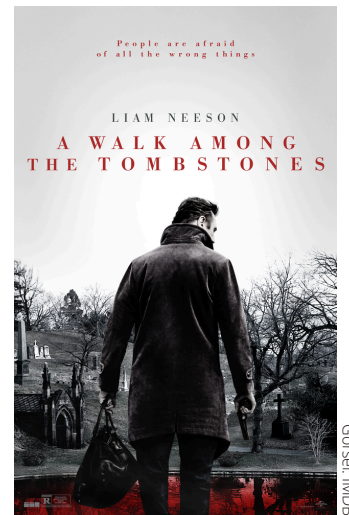

Filmin girişindeki Scudder'ın polis departmanını bırakma öyküsünden ve filmin New York'ta geçmesinden de anlaşılacağı üzere çok daha iyi bir uyarlama ile karşı karşıyayız. Yazar Block'un da bar sahnesinde figüran olarak görüldüğü filmin romandan farklı bir olay örgüsüne sahip olduğunu da belirtmekte fayda var. Ancak çok iyi bir uyarlama mı diyecek olanlar için tatmin edici olmasa da yeterli bir iş olduğunu söylemek mümkün...

Sonuç Niyetine...

İki filme baktığımızda ilkinin Scudder'ın adının kullanılması dışında 80'lerdeki çoğu polis-uyuşturucu filmlerine benzer yapıda olan başarısız bir uyarlama olduğu; ikinci uyarlama girişiminin ise en azından karakterin temel özelliklere sadık kalınan, beklentileri tam olarak karşılamasa da yeterli kabul edilebilecek bir çalışma olduğunu söylemek mümkün. Jeff Bridges ile Liam Neeson'ı karşılaştırmak dahi aslında iki film arasındaki ayrımı yeterince vurguluyor.

Peki sizin Scudder'ınız hangisi?

Can Yayınları'ndan Ekim 2024'te yayımlanan, Hikmet Hükümenoğlu'nun 502 sayfalık *Sonra Gözler Görür* adlı romanı yazarın okuduğum ilk kitabı oldu ancak kesinlikle son kitabı olmayacak...

Kitabın kapağını kapattığımda, bu romana asla başka bir isim konulamazdı diye düşündüm. *Sonra Gözler Görür*... Tanıdığımızı zannettiğimiz insanları aslında nasıl da tanımadığımızı, anladığımızı zannettiğimiz duyguları aslında çoğu zaman yaşamadan anlayamadığımızı o kadar iyi anlatmış ki... Biz toplum olarak tamamiyle duyguları ile hareket eden önce insanları seven sonra kötü yanlarını görmek istemesekte gören bir topluluğuz. Çoğunlukla duygularımız ile davranır, mantığımızı hep ikinci plana atarız.

Gelelim kitaba...

Ezgi, cabbar bir gazetecidir. Kocasından boşanıp, on yedi yaşındaki oğlu ile doğup büyüdüğü ve gençliğinde daralıp arkasına bile bakmadan kaçtığı Yenikent'e geri döner. Döndüğü Yenikent'te onu hem yeni bulduğu işi hem de yıllar sonra onu heyecanlandıran liseden arkadaşı Mert bekliyordur...

Yıllar içinde çok da değişmeyen şehir, Ezgi'nin gazetede yeni işine başlamasından bir kaç gün sonra bir cinayetle çalkalanır. Maktul, Yenikent'in en köklü ailelerinden Görenlerin küçük oğlu Cem'in nişanlısıdır.

Ezgi, arkadaşları Mert, Mercan, Cüneyt ve Baş komiser Orhan'la bu cinayeti çözmeye çalışır. Bu arada arkadaşlarını, aşkını ve Yenikent'i yeniden tanıyacak ve bundan o kadar da çok hoşlanmayacaktır.

Aşk, cinayet, enrika ve geçmiş günahların bedelleri ile süslenen hikaye, ters köşelerle taçlandırılmış. Üstelik Yunus Nadi Roman Ödülü'nü ve Attila İlhan Roman Ödülü'nü alan yazarın dili de sade ve son derece akıcı olunca kitap bir çırpıda finale kadar ulaştırıyor sizi...

Sözün özü; kitapları polisiye olsun olmasın okunması gereken bir yazar Hikmet Hükümenoğlu... Ama önce, *Sonra Gözler Görür*...

“Ölüm, bacağına dolanıp seni asla yalnız bırakmayan, unuttuğunda sürtünüp kendini hatırlatan siyah bir kedi gibidir.”

“Açıkçası toplumun bir kısmı açıktan beyaz yaka suçu işleyen faile ‘saygı duyuyor.’ Bireylerin burada gözden kaçırdığı sistemden eksilen bir değer toplumdaki herkesi etkileyebileceği gerçeği.”

SUÇÜSTÜ’nde suç kavramını akademik perspektiften ele almış değerli akademisyenleri veya akademide bu alanda çalışma yapanları da ağırladığımız röportajlarımızda bu sayımızda konuğumuz Avukat Uğuralp Dilek oldu. Dilek ile geçtiğimiz aylarda yayımlanan kitabı “Kriminoloji Perspektifinden Ekonomik Suçlar: Beyaz Yaka Suçları” ekseninde bu suç türüne dair sohbet ettik.

Alper Kaya: *Merhaba! Öncelikle SUÇÜSTÜ’ne vakit ayırdığınız için çok teşekkürler... Dilerseniz ilk olarak sizi kısaca tanıyalım. Uğuralp Dilek kimdir, beyaz yaka suçlarına olan ilgisi nasıl başlamıştır?*

Uğuralp Dilek: 1996 yılında Ankara’da doğdum ama hep Antalya’da yaşadım diyebilirim. Antalya Anadolu Lisesi’nden mezun olduktan sonra Başkent Üniversitesi’nde tam burslu olarak eğitim gördüm. Burada hem Hukuk Fakültesi hem de Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde çift anadal yaparak mezun oldum. Avukatlık stajım için çok uluslu şirketlerle çalışan bir hukuk firmasında yer almak istediğim için İstanbul’a taşındım, burada staja başladım ve aynı dönemde İstanbul Üniversitesi Kamu Hukuku Anabilim Dalı’nda yüksek lisansa kabul edildim. 2024 yılında tezim yayımlanarak mezun oldum ve şu anda akademik çalışmalara devam ederken aynı zamanda İstanbul Barosu’na kayıtlı aktif avukatlık yapıyorum. İstanbul’da staj yaptığım firmada çalışma alanlarımdan da etkisiyle beyaz yaka suçlarına özel bir ilgim vardı.

Ayrıca sürekli akademik okuma ve yazma çalışmalarının teşvik edildiği bir büroda olmamın büyük katkısı oldu. Bu çalışmadaki en büyük ilham kaynağım, kamu hukukuyla özel hukuku birlikte değerlendirebileceğim bir kesişim kümesi üzerinde çalışmak ve yabancı literatürden en etkin şekilde yararlanabileceğim bir konu seçmekti. Ayrıca Netflix’te izlediğim, yaşanmış olaylara dayanan kitap uyarlaması Mindhunter dizisi de özellikle fail tipolojisi çalışmalarımda bana ilham verdi diyebilirim.

Alper Kaya: *Çalışmanız, bu alanda ülkemizde yazılan ilk tez olmasa da kitaplaştırılan ilk tez çalışması oldu. Öncelikle kitabınızın da yolunun açık olmasını dileriz. Kitap süreci nasıl gelişti veya zaten teziniz üzerine çalışmaya başlarken bittiğinde kitaplaştırma fikri aklınızda belirmiş miydi?*

Uğuralp Dilek: Aslında kriminolojiyle ilgili ülkemizde belirttiğiniz gibi çok değerli akademik çalışmalar var, kitaplaştırılanlar da benim çokça yararlandığım eserler var. Fakat bunlar çoğunlukla hukuk kitapçılarında da alt raflarda yer bulabiliyor; zira haliyle maddi hukuka hitap etmiyor. Bunun arzı neden etkilediği tabii tartışılır. Benim anlayışımda hukuk; sosyolojiyle, psikolojiyle, siyaset bilimiyle, ekonomiyle ve tüm diğer sosyal bilimlerle bir bütün olarak incelenmeli ve anlaşılmalıdır. O günkü duruşmayla, Resmi Gazete’yle, içtihatlarla ve yorumlarla sınırlı kalmamalıdır.

Yazım sürecimin başında kitaplaştırma fikrim yoktu; hatta daha önce Ankara'da yerel bir gazetede yazdığım gündem köşe yazılarını derleme bir kitap haline getirmeyi istiyor, boş zamanlarımda onun üstünde çalışıyordum. Daha sonra tezin şekillenme sürecinde Erasmus programı ile Viyana Üniversitesi'nde bir dönem araştırmalarda bulundum. Burada yaşadığım sürede özellikle kütüphanelerdeki kriminoloji kitapları, derlemeleri dikkatimi çekti ve neden olmasın dedim. Yabancı literatürü inceledikçe, bunların çevirisini yaptıkça ve yorumladıkça kitaplaştırma fikri olgunlaştı. Savunmam ve yayımlanmanın ardından Adalet Kitabevi çalışmama teveccüh gösterdi. Bu kitabı bugün çok kişi okur mu bilmiyorum ama yıllar sonra bile birilerinin yararlanabileceğini düşünmek beni mutlu ediyor.

Alper Kaya: *Şimdi de biraz daha derinlere inelim isterseniz... Beyaz yaka suçları tam olarak nedir ve onları diğer suçlardan ayıran başat özellikler sizce nelerdir?*

Uğuralp Dilek: Beyaz yaka suçları kavramı Edwin Sutherland'ın 1940'ta Amerikan Sosyoloji Derneği'nin başkanı olarak yaptığı konuşmada ortaya çıkmış bir kavram. Sutherland'dan önce de ekonomik suçlar vardı ama ilk kez suçtan çok suçlunun kim olduğuna odaklanan bir tanım yapıldı. O yüzden esasen burada beyaz yaka suçları diyerek bir sınıflandırmadan bahsetmiyoruz, beyaz yaka suçluluğuna işaret ediyoruz. Beyaz yaka suçlarını profesyonel bilgi birikimi, statüsü ve toplumsal konumundan faydalanan kişilerin bu profesyonel sahada işlediği konusu maddi ve ekonomik değer olan suçlar olarak açıklayabiliriz. Bunu ekonomik suçlarla karıştırabiliyor insanlar haklı olarak, çünkü her iki tasnifin kendi içinde, evet bu suçlardır dedikimiz, sınırlı bir listesi yok. Fakat şunu söyleyebiliriz ki her ekonomik suç beyaz yaka suçu olmadığı gibi, pek az rastlansa da her beyaz yaka suçuna da ekonomik suç diyemeyiz. Dolayısıyla çoğunlukla yakın bu iki kavramda birbiri yerine kullanılma kriminolojik açıdan doğru değil, hukuki açıdan ise doğru kabul eden kaynaklar var. Sutherland'ın literatüre buradaki en önemli katkısı sanırım yağmacı baronları ve yasal yağmalar kavramları ile toplumda üst sınıf kabul edilebilecek insanların suça meyline dikkat çekmesi diyebiliriz. Bundan önceki davranış teorilerinde alt sınıflara özgülenen açıklamaların neredeyse tümünü reddeden bu anlayış, 1940'lardan bugüne ciddi mesafe kat etmiştir.

Alper Kaya: *Sizce sektörel bazda veya toplumsal düzeyde beyaz yaka suçları yeterince ciddiye alınıyor mu? Bu suçların toplum üzerindeki en büyük etkileri neler?*

Uğuralp Dilek: Sektörel olarak ciddiye alındığını, en azından ciddiye alınmaya başlandığını söylemek mümkün. Zira ekonomik sistem ve dar anlamıyla şirketler kazanç elde etmek prensibi üzerine kuruludur.

Ekonomik suçlar pek çok araştırmada işlenen suçlar içinde vaka olarak çok küçük bir paya sahipken finansal maliyetin yarından fazlasını oluşturmaktadır. Buna ek olarak beyaz yaka suçluluğu olarak tanımladığımız fail profilinin yakalanma ihtimalinin diğerlerine göre pek düşük olduğu varsayımında zararın çoğundan haberimiz bile olmadığını söyleyebiliriz. Sutherland ilk yorumunda kullandığı örnekte, bir yılda ABD'deki toplam yağma ve hırsızlıktan kaynaklanan maddi zararın altı katını tek bir mağaza müdürünün tırnakçılığı/zimmeti olarak açıklamaktadır.

Toplumsal düzeyde şu an eş zamanlı bir farkındalıktan bahsetmek ise güç. Zaten çoğunlukla çizdiğimiz fail portresi toplumda saygın bir konuma sahip kişiler olduğu için toplumun suçu faile konduramaması görece daha yüksek diyebiliriz. İnkâr edilemeyecek durumda bir suç varsa kişinin kıskanıldığı ve iftira edildiği kulaktan kulağa yayılabilir. Toplum aynı zamanda mağdur kişilere "Oh olsun, safmışsınız, iyi ki yapmışlar" da diyebiliyor. Jüri sistemiyle yargılama usulünde bunun etkileri daha da fazla görülebiliyor. Açıkçası toplumun bir kısmı açıktan beyaz yaka suçu işleyen faile "saygı duyuyor." Bireylerin burada gözden kaçırdığı sistemden eksilen bir değer toplumdaki herkesi etkileyebileceği gerçeği. Devletler, vergi düzeni, kamusal alan ve yatırımlar, tek bir beyaz yaka fail tarafından etkilenebiliyor. Genelde bahse konu suçlar da toplumu, içinde yaşanan ekonomik düzeni bir biçimde etkiliyor. Bunu görebilmek lazım, daha bilinçlendirici bir politika izlenmesi lazım.

Alper Kaya: *Bizim ülkemizi baz alırsak, beyaz yaka suçlarının ortak kişilik özellikleri veya daha kriminal bir tabirle 'suçlu profilleri' sizce nasıl?*

Uğuralp Dilek: Bizim kitabımızda değindiğimiz dünya genelinde bazı korelasyon gösteren özellikler var; narsistik kişilik örüntüleri, düşük öz denetim, kültürel hazcılık gibi. Ülkemizi baz alan özel bir çalışmamız yok, bu şekilde bir zan da yaratmak istemem açıkçası. Belki bir gün çalışabilirim tabi, hatta bu alanda ilk olmak da isterim. Fakat kısaca şunu söyleyebilirim ki, bizim insanımız duygusaldır ve statüye-sosyal konuma saygısı yüksektir. Bu anlamda kişiler kimi zaman beyaz yaka suçu işleyebilecek fail profiline sahip olmasa bile üst düzey profesyonel ekiplerle muhasebe, hukuk, işletme anlamında birlikte çalışarak ve kendileri sadece önde bir yüz-bir paravan olarak büyük çapta ekonomik suçlar işleyebiliyorlar. Yani örnekleri var. Bazı mağdurlar yıllar sonra hala failin masum olduğunu, yanlış anlaşıldığını ve zararının kendisine geri döneceğine samimiyetle inanıyor. Tabii bu viktimojinin de konusu, yine de hassasiyetle kurulmuş güvenin kırılması bizim insanımızda bence çok kolay olmuyor. İkinci, üçüncü şanslara inanıyoruz.

Alper Kaya: İlginç bir durum, beyaz yaka suçlarını işleyenler en azından diğer pek çok suç türüne nazaran eğitim düzeyi olarak yüksek seviyelerde. Eğitimin suçu azaltma etkisi burada maalesef gözlenemiyor. Sizce, eğitilmiş bir bireyi böylesi bir suçta iten ne olabilir?

Uğuralp Dilek: Bizim konumuz ve tezimiz çoğunlukla bunu irdeliyor diyebilirim. Herkes eğitimin suçu azalttığını düşünüyor ama ben bu konuda biraz daha şüpheliyim. Eğitim farkındalık kazandırıyor ama bu her zaman suçu engellemez, suça meyili de artırabilir. İnsanın misyonu, vizyonu, sosyal ağı genişledikçe başka şeyler de düşünebilir. Örneğin beyaz yaka suçlarında eğitim düzeyi yüksek insanlar var ve suçu işliyorlar. Çünkü her şeyden önce bilgi, birikim, sosyal statü ve profesyonel konum gereği diğer suçlulara nazaran daha az riskle suçu işleyebiliyorlar. Kayıtlara geçen beyaz yaka suçluluğu vakalarında sektörde en az on yıllık deneyimi olan çalışanların çoğunluğundan söz ediliyor. Burada soruşturma ve kovuşturma anlamında dahi sınıfsal bir önyargı olabileceği iddia edilebilir. Sabit ikametgah sahibi, hali vakti yerinde, evli-çocuklu, takım elbiseli, tahsilli insanlardan bahsediyoruz. Siyah sayılar, yani kayıt altına alınmayan vakalar çok fazla. Dolayısıyla en büyük motivasyonun yapabilirim, o halde yapayım olduğunu düşünüyorum. Tabii ki yükselme hırsı, iş hayatında mobbing veya terfi alamama, potansiyel bağlamında görmezden gelinme, empati eksikliği, benmerkezcilik, ev ve aile hayatından telkin gibi motivasyonlar da örnekler arasında göze çarpan detaylar olabilir.

Bu fail profilinin kendi işinde kendisinin açığı bulabilecek insan sayısı da nispeten daha azken, izlerini silmekte ne kadar başarılı olabileceklerini düşünelim. Örneğin siber saldırılara karşı hükümetler ve şirketler siber korsanları ve yazılımcıları istihdam edebiliyor, beyaz yaka suçlarına karşı benzer bir hızlı reaksiyon veremiyoruz. Çünkü yetmiş tecrübeli eleman açığımız var, bu da faili yüreklendiren etmenlerden biri olarak karşımıza çıkıyor. Günümüzde şimdi de siber beyaz yaka suçları istatistiklerde hızla tırmanıyor. Suçun, sistemden çok daha hızlı evrimleştiği bir gerçek.

Alper Kaya: Mesela rasyonel seçim teorisini düşünelim. Bu teoriye göre insanlar karar verirken rasyonel hesaplamalar yapar, tercihleri arasında seçim yaparken rasyonel davranır; hazzı yükseltip acıyı azaltmayı hedefler. Sanki beyaz yaka suçlarında bunu tam olarak görmüyoruz... Veya farklı bir açıdan bakarak, rasyonel yolu suç işlemek olarak mı görüyorlar? Bu konuda görüşünüz ne? Rasyonel seçim teorisi beyaz yaka suçlarında ne yöne dönüşüyor?

Uğuralp Dilek: Çok güzel bir soru oldu, teşekkür ediyorum öncelikle. Rasyonel seçim teorisi konu başlıklarımızdan biriydi haliyle ve fail odaklı tanımı düşündüğümüzde akla ilk gelen teorilerden olduğu kesin. Rasyonel seçim kuramının suçu açıklamakta kullanılan en önemli hipotezi beklenen onam ve yaptırımın ya da yaptırım ihtimalinin basit matematiksel bir hesaplama değerlendirilerek suç davranışını ortaya çıkardığı varsayımdır. Beyaz yaka suçluluğu rasyonel seçim teorisi için değerli çıkarımlar sunar; zira saygın, eğitilmiş kişinin profesyonel işi bağlamında işlediği suçlarda hazırlık hareketleri bağlamında fayda zarar dengesinin suç fiili lehine kurulabildiği görülmektedir. Bunu kanıtlar nitelikte kimi beyaz yaka suçluluğu yaklaşımları mantıksal çerçeve ve rasyonalize etmeyi suçun motivasyonları arasında kabul etmektedir. Ekonomik suç bağlamında bir banka ya da kuyumcu soygununu düşünelim. Suçlunun suçu rasyonel seçim olarak görmesi için ciddi bir zarar tehlikesi ve riskleri vardır. Oysa orta düzey bir şirket yöneticisinin günlük rutininde portföyünün veya şirketinin zararına bir işleminde bu risk belirgin bir biçimde çok daha düşüktür. Hatta kimi zaman suç işlemenin özel bir kurumsal yapıda organize biçimde gerçekleştiği, bazı çalışanların yalnızca kendisine verilen görevi yerine getirdiği de görülebilir; bu halde bu risk suçu işleyen yönünden daha da azdır. Çünkü kişilere karşı konumundan dolayı da bir itimat söz konusudur. Bu halde mağdur olduğunun farkında olan insanların dahi şikayetten imtina ettiği, bazen de utandıkları için yetkililere başvuramadıkları bilinmektedir. Çok sayıda beyaz yaka suçu için mağdurlar ceza davası yerine hukuk davası açmayı tercih etmektedir ki; bu da yine yüreklendirici kabul edilebilmektedir.

Alper Kaya: Türkiye olarak beyaz yaka suçları konusunda karnemiz nasıl? Siz ne düşünüyorsunuz?

Uğuralp Dilek: Öğreniyoruz. Bu bize özel bir durum da değil. Kanunsuz suç ve ceza olamayacağı temel bir hukuk ilkesidir. Oysa hukuk sistemleri suç kadar hızlı evrimleşemiyor, bir eylemi suç olarak tanımlamak ve reaksiyonlarımızı kodifiye etmek zaman alıyor, bu dünyanın her yerinde böyle. Örneğin bilişim hukukunun evrimi... Kripto para piyasaları, blokzincir teknolojileri hayatımıza gireli ne kadar oldu? Hala çok fazla siyah nokta var, bunlar doğası gereği beyaz yaka suçlarının da niteliğini etkiliyor, birkaç on yıl boyunca da bu böyle devam edecek.

Alper Kaya: Beyaz yaka suçlarını tespit edebilmek ve önlemek için (herhangi bir sektörü baz alabiliriz) etkili yöntemler var mı?

Uğuralp Dilek: Beyaz yaka suçlarının tespiti ve önlenmesi konusunda şirketler ve kanun koyucular bir dizi etkili önlem alabilir. Öncelikle, şirketlerin işe alım süreçlerinde kişilik envanteri testleri gibi psikometrik değerlendirmeler kullanması önemlidir. Bu testler, dürüstlük, risk alma eğilimi ve etik değerlere bağlılık gibi faktörleri ölçerek, suistimal riski yüksek bireyleri belirlemeye yardımcı olabilir. Bunun tartışmaya açık olduğunun farkındayım ama iş pozisyonuna özel envanter sorularının ciddi anlamda faydalı olabileceğine inanıyorum. Böylece, daha işe alım aşamasında potansiyel riskleri en aza indirmek mümkün hale gelir. Şirket içi denetim ve tespit mekanizmaları açısından çalışan ihbar sistemleri de büyük bir önem taşımakta. Çalışanların anonim bir şekilde ihbarda bulunabilecekleri güvenli platformlar oluşturulmalı ve bu ihbarların ciddiyetle değerlendirileceği net bir şekilde belirtilmelidir. Çalışan ihbarları, beyaz yaka suçlarının erken aşamada tespit edilmesi açısından kritik bir veri kaynağıdır. Ancak, bu mekanizmaların suistimale açık olmaması için şeffaf inceleme süreçleriyle desteklenmesi gerekir. Yargılama süreçlerinde ise olası sınıfsal önyargılardan kaçınmak için mahkemelerin ve savcılıkların beyaz yaka suçlarını diğer suçlarla aynı titizlikle ele alması gerekmektedir. Toplumda yaygın olan "kravatlı suçluların daha az ceza aldığı" algısını kırmak adına, adil ve tarafsız yargılama süreçleri oluşturulmalı ve mahkemelerin kararlarında ekonomik statüye dayalı bir ayrıcalık tanımadığı açık bir şekilde gösterilmelidir.

Bir parantez de basın yayın sektörü için açmak istiyorum. Medyada beyaz yaka suçları ile ilgili haberleri sunarken özendirici veya kahramanlaştırıcı bir dil kullanmaktan kaçınılması gerektiğini düşünüyorum. Skandalların magazinsel bir üslupla ele alınması, suçun ciddiyetini gölgeleme riski taşır ve toplumsal algıyı yanlış yönlendirebilir. Bunun yerine, olayın hukuki ve etik boyutlarını öne çıkaran bilinçlendirici bir yayın politikası izlenmelidir. Sonuç olarak, beyaz yaka suçlarının önlenmesi ve tespiti için şirketlerin kişilik envanteri testleriyle riskleri azaltması, çalışan ihbar mekanizmalarını güvenli hale getirmesi, yargının sınıfsal önyargılardan arınmış kararlar alması ve medyanın sorumlu habercilik yapması hayati öneme sahiptir.

Alper Kaya: *Vakit ayırdığınız için çok teşekkür ederiz! Bu alanda çalışmayı düşünenler veya okuyucular için söylemek istediğiniz bir şeyler var mı?*

Uğuralp Dilek: Öncelikle siz değerli yazar ve gazeteci Alper Kaya'ya ve sizin nezdinizde SUÇÜSTÜ Dergisi yayınında ve mutfağında emeği geçen bütün arkadaşlarınıza çok teşekkür ediyorum. Bu alanda çalışmayı düşünen arkadaşlarıma ampirik verilerde ve karşılaştırmalı incelemeler için Almanca literatürü gözden geçirmelerini önerebilirim. Birleşik Devletler'de Utah eyaleti ilk kez "Beyaz Yaka Suçlular Sicili" adıyla bu alandaki suçluların halka açık bir veritabanında geleneksel yüz kırtarıcı suçlar gibi ifşa edilmesini sağladı; bu da önemli bir gelişme ve öncü olmalı diye düşünüyorum. İstatistiklerde hızla tırmanan siber beyaz yaka suçları hala çok çok yeni bir konu, özellikle Türkçe literatürde çalışmalara ülke olarak ihtiyacımız var.

Okuyucularımıza da bu alana dair eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşımlarını ve sadece yüzeysel haberlerle yetinmeyip, hukuki ve sosyolojik analizlere de göz atmalarını öneririm. Beyaz yaka suçları, genellikle karmaşık yapılar içinde işlendiği için basit iyi-kötü, doğru-yanlış ayrımlarıyla ele alınmamalı. Ekonomik dinamikler, kurumsal yapıların eksiklikleri ve denetim mekanizmalarının yetersizliği gibi çok boyutlu etkenler suçun oluşumunda rol oynar. Beyaz yaka suçlarına karşı bilinçlenmenin sadece akademik bir çaba değil, aynı zamanda toplumun etik değerlerini koruma adına da önemli bir görev olduğunu unutmamalıyız. Son olarak, Suçüstü Dergisi'nin bu konulara verdiği önem ve titizlikle hazırladığı yayınlar sayesinde, akademik ve kamuoyu farkındalığını artırmaya yönelik büyük bir katkı sunduğunu düşünüyorum. Tüm ekibe tekrar teşekkürlerimi sunar, okuyucularımıza da eleştirel ve analitik düşünmeyi elden bırakmamalarını dilerim.

Her ne kadar kapsamı ve alt başlıkları hukuk, sosyoloji ve psikoloji gibi disiplinlerde farklı tanımlamalarla değerlendirilse de ekonomik suçlar, en geniş anlamıyla kişi veya örgütlerin haksız ekonomik çıkar sağlamak amacıyla yasa dışı yöntemlerle gerçekleştirmiş oldukları suç faaliyetleridir. Kriminoloji perspektifinde ise ekonomik suçlar, beyaz yaka suçları yada beyaz yaka suçluluğu üzerinden değerlendirilmekte olup, kriminoloji disiplini özelinde ekonomik suçlar ve beyaz yaka suçları kavramları birbiriyle iç içe geçmiştir.

Dünya dönerken, akıl sessizce uykuya daldı ve karanlık her yere sızdı. Francisco Goya'nın fırçası, işte tam bu uykunun sancılı çırpınışlarında doğdu. Onun tuvaleri, yalnızca tarihin olaylarını kaydetmez; insan ruhunun en çıplak, en savunmasız anlarını da yüzeye çıkarır. Goya, yalnızca bir gözlemci değil, insanlığın çöküşüne tanıklık eden bir anlatıcıydı. Suç, onun dünyasında bir sapma değil, insan varoluşunun doğal ve kaçınılmaz bir sonucudur.

18. yüzyılın sonları ile 19. yüzyılın başlarında yaşamış olan Goya, Avrupa'nın siyasi ve toplumsal çalkantılarının tam ortasında yer aldı. Fransız Devrimi'nin gölgesinde büyüyen ideolojik ayrışmalar, Napolyon savaşlarının şiddeti, İspanya'nın iç karışıklıkları ve dinî bağnazlıkla harmanlanan bir dönemde yaşadı. Tüm bu kargaşa, onun fırçasında karanlık, kanlı ve sarsıcı bir dile dönüştü. Bu yüzden onun eserlerine bakmak yalnızca bir resme değil, zamanın ruhuna, insanlığın aynasına bakmak gibidir.

Deliliğin Kanatlarında: Kara Resimleri

Goya'nın "Kara Resimler" serisi, insanlığın körelmiş umutlarının ve karanlık arzularının resmidir. "Satürn Oğlunu Yiyor" eserinde, bir babanın iktidar korkusuyla kendi evladını parçalaması anlatılır. Satürn'ün vahşi bakışlarında yalnızca korkuyu değil; insanın kendi yaratımından iğrenişini de tasvir eder. Goya, mitolojinin yüceltilmiş estetiğini paramparça eder ve bize acımasız gerçeği sunar: İnsan, kendi korkularının ve arzularının kurbanıdır. Bu eser, sadece vahşetle değil, aynı zamanda varoluşun çelişkileriyle de yüzleşmemizi ister. Çünkü Goya'nın karanlığı yalnızca dış dünyaya değil, içimize de bakar.

Toplumsal Şiddetin Anatomisi: Savaşın Felaketleri

"Savaşın Felaketleri" dizisi, savaşın görkemli anlatısını reddeden bir manifestodur. Goya burada, bireysel suçu kolektif çılgınlıkla buluşturur. Gravürlerde, kadınların bedenleri üzerinde açılan yaralar, suskun çocuklar ve ölü toprağının soğuk sessizliğiyle karşılaşırız. "Bunlar da Olur" gravürü, trajedinin istisnai olmadığını, insanlığın doğasına işleyen bir alışkanlık halini aldığını gösterir. Her bir sahnede, izleyici sessiz bir tanığa dönüşür: acının, vahşetin ve utancın ortağı.

Kurbanın Işığında: 3 Mayıs 1808

"3 Mayıs 1808" tablosu, devrim ideallerinin kanla bastırıldığı bir geceyi resmeder. Silahsız sivillerin ellerini kaldırdığı, kurban ve infazcının arasındaki çizginin belirsizleştiği bir andır bu. Goya, burada suçu sadece bireysel değil, sistematik bir vahşetin sonucu olarak sunar. Askerlerin yüzüstü, mekanik düzeni; bireysel iradenin nasıl ezildiğini ve suçun nasıl bir emirle kurumsallaştığını gözler önüne serer. Beyaz gömlekli adamın kolları, bir yandan teslimiyeti, bir yandan insanlık onurunun son başkaldırısını temsil eder.

Akıl Uyuduğunda: Kâbusların Doğuşu

"Uykuda Akıl, Canavarlar Doğurur" gravürü, aklın terk edilmesiyle birlikte uyanan ilkel korkuların ve hurafelerin resmidir. Baykuşlar ve yarasalar, insan aklının kontrolsüzlüğüyle ortaya çıkan kaosu simgeler. Goya, yalnızca bireysel çöküşü değil, toplumun genel cinnetini de gösterir. Rasyonel düşüncenin, dinî bağnazlık ve korkuya yenildiği o anları betimler. Bu eser, Goya'nın aydınlanma çağının düş kırıklığını yansıttığı en güçlü görsel belgelerden biridir.

Sanatta Suçun Çıplak Gerçekliği

Caravaggio'nun kutsal trajedileri estetize eden anlatımının aksine, Goya, suçun çirkinliğini ve insan ruhunun çıplak yarasını açığa vurur. Onun eserlerinde kahramanlık yoktur; yalnızca hayatta kalmaya çalışan, korkan ve yanılan insanlar vardır. Suç, yüceltilen değil; tiksindirici, kaçınılmaz bir hakikat olarak sunulur. Goya için sanat, rahatlatıcı değil, rahatsız edici olmalıdır. Onun estetik anlayışı, güzelliğin değil gerçeğin peşindedir.

Sonuç: Goya'nın Aynasında İnsanlık

Francisco Goya, tarihin ve insan doğasının karanlık sularında bir ayna tuttu. Bu aynada yansıyan şey, kahramanlık hikâyeleri değil; korkularımız, şiddetimiz, suç ortaklıklarımız ve sonsuz yalnızlığımızdır. Goya'nın sanatı, değişen zamanların ötesinde, değişmeyen insan ruhuna dokunur. Onun eserlerine bakmak, yalnızca geçmişe değil, şimdiye ve geleceğe de bakmaktır.

Ve hâlâ fısıldar gibi sorar:

"İnsanoğlunun en büyük suçu nedir? Yoksa doğası mı?"

İLK POLİSİYE ROMAN YARIŞMASI

SONUCU

maheledebiyat
suçüstü

Temmuz - Ağustos 2024 periyotlu 4. sayımızda, Mahal Edebiyat ile birlikte düzenlediğimiz “İlk Polisiye Roman Yarışması”nı ve katılım şartlarını duyurmuştuk. Birincisini düzenlediğimiz, son katılım tarihi 31 Aralık 2024 olan yarışmamıza tam 17 dosya başvurusu aldık!

SUÇÜSTÜ’nü temsilen Alper Kaya, Aras Gençtürk, Didem Kazan Sol ve Melih Günaydın’dan oluşan jüri bütün eserleri en ince detayına kadar irdeleyerek 2025 yılının Nisan ayında jüri toplantısı yaparak oybirliği ile ilk yılın birincisini belirledi.

Jüri; nitelikli dil kullanımı ve geniş kelime dağarcığını önceliklendirdiği; aile ve toplum trajedisini klasik bir muamma çözümü olarak sunduğu hikâyesiyle toplumsal dinamiklere de değinen **Umut Kaygısız**’ın “*Küpelerini Tak Anne*” isimli dosyasını birinci olarak seçti!

Yarışmamızın ilk yılının birincisi olan Umut Kaygısız’ı tebrik eder, katılım gösteren bütün yazar adaylarına da teşekkür ederiz!

4 Mayıs 1998

“Kaç yaşındasın oğlum?”

“Otuz iki yaşındayım efendim.”

Kadın, Murat sigara içmek için dışarıya çıkmaya niyetlendiğinde gelmişti. Öğleden sonraydı. Bankada insan yoğunluğunun iyice seyrekleştiği saatlerdi. Kredi çekmek istediğini söyledikten sonra masasının karşısındaki koltuğa oturmuştu.

“Oğlum yaşasaydı sizin yaşınızda olacaktı.” Kelimeler acı bir gülümsemenin ardından dökülüyormuştu kadının dudaklarından; bir ağıt ve bir iç çekiş gibi.

“İşletme okuyordu İstanbul Üniversitesi’nde,” diye devam etmişti kadın. Sonra, “Sen nereden mezunsun oğlum?” diye sormuştu.

“İktisat mezunuyum,” diye cevapladı Murat, bilgisayar ekranından kafasını kaldırarak.

Kadının ellerinin titrediğinin o zaman farkına vardı Murat. Kucağındaki çantasına sıkı sıkıya yapışan elleri yaprak gibi titriyordu kadının.

“Bora,” dedi sonra gözlerinin içi gülerek. “Bora Durmaz. Oğlumun adı buydu.”

Sanki suratının ortasına okkalı bir yumruk yemişçesine irkildi Murat. Ekrandaki sayıların yerini geçmişin sis bulutunun ardındaki tanıdık bir yüzün görüntüsü aldı; Bora’nın yüzü.

“Çok sevgi dolu bir çocuktuk benim oğlum,” diye devam etti kadın. “Merhametliydi. Tek çocuğumdur o benim. Gözbebeğimdi. Hiçbir şeyini eksik etmezdim. Bursa’dan İstanbul’a okumaya gelmek istediğinde gönlümüz razı gelmedi. Ama gideceğim diye tutturdu. Bursa’ya her gelişinde yeni urbalar alırdık ona. Giymek istemezdi. Arkadaşlarım bir gömlek bile alamıyor, ben bunları giyemem derdi. O kadar ince düşünceliydi işte. 11 Nisan günü aldılar içeriye oğlumu, 4 Mayıs günü de cenazesini aldık. İntihar etti dediler. Vücudunun her tarafı morluk içindeydi. Bir deri bir kemik kalmıştı zaten. Aslan gibi gönderdim, bir kuş yavrusu gibi geri aldım oğlumu.”

Durdu. Yanaklarına ince şeritler halinde inen gözyaşlarını avucuyla sildi.

“Bugün 4 Mayıs,” dedi. “Bora’nın öldüğü gün bugün. O yüzden bu kadar hüzünlüyüm oğlum. Kusuruma bakma. Kafanı da şişirdim ya. Hakkını helal et.”

Dağılmıştı Murat. Ağlamamak için zor tutuyordu kendini. İşine yoğunlaşmak istiyor ama dikkatini veremiyordu. “Nerede ikamet ediyorsunuz?” diye sordu kadına.

“Burada kalıyorum artık,” dedi kadın. “Kız kardeşimin yanında kalıyorum üç yıl önce eşim rahmetli olduğundan bu yana. Kimim kimsem kalmadı ki artık. Bora olsaydı bakardı bana. Ama artık ne kocam kaldı ne de Bora. Sanki lanetlenmiş gibi bir tek ben kaldım geride. En büyük cehennem de bu işte evladım. İnsanın sevdikleri olmadan bu dünyada kalması”

Kadının kredi işlemlerini bitirip uğurladıktan sonra yüreğinde kopan fırtınaya daha fazla direnemedi Murat. Tuvalete gitti. Bir kabine girdi. Sessizce ağladı. Yıllardır unutmaya çalıştığı, artık kendisine söylemekten bile çekindiği bir yaranın kabuğu kalkmış, allak bullak olmuştu.

Bora’yla üniversitede aynı dönem okumuşlardı. Enerjisi, duruşu, taviz vermez solculuğuyla okulun yıldızıydı Bora. Hem okulun, hem de kızların... Mavi gözleri, bir doksana yakın boyu ve yakışıklılığı ile bulunduğu her ortamın gözdesiydi. Bora ile hiçbir zaman yakın arkadaş olmamıştı Murat. Siyasetin içinde olmaktan, eylemlerin parçası olmaktan korkardı. Fakat otoriteye kafa tutan bu solcu çocuklara imrenmekten de kendini alamazdı. O, ne kadar silik ve içine kapanıksa, solcu çocuklar da o kadar dışa dönük ve özgüvenliydi. Çoğu zaman onları uzaktan hayranlıkla izlerdi. Onları izlemesinin tek sebebi de bu değildi gerçi. İçten içe beğendiği, yüreğini titreten, bir kere bile karşısına geçip iki kelime konuşacak cesareti bulamadığı Zeynep de o ekipteydi çünkü. Ekibin liderleri Bora ve Ahmet’ti. Ayrılmaz ikiliydiler. Ahmet Bora’ya göre daha suratsız, kısa boylu ve soğuk bir tipti. Her ne kadar ekibin asıl liderinin o olduğu söylene de, Bora’dan daha geri plandaymış gibi bir görüntüsü vardı çoğu zaman.

Sürekli gözlediği, eylemlerini uzaktan izlediği bu ekibe karşı olan hayranlığı daha sonra nefrete dönüşmüştü Murat’ın. Bora ve Zeynep’i çoğu kereler sarmaş dolaş samimi pozlarda görmüş, çıktıklarına dönük dedikodular duymuş ve bu da içindeki hasedi her geçen büyüttü. Gerçi Bora’nın karşısına çıkacak ne cesareti vardı, ne de yüreği. Bir kere bile konuşmamışlardı Bora ile. Çocuk onun varlığından haberdar bile değildi. Bazen ortak derslerini aynı hocalardan alıyor, aynı anfiye ders dinliyorlardı. Hepsisi o kadardı. Hoş Zeynep’in de onun varlığından haberdar olduğu söylenemezdi ya. Kendi kendine gelin güvey oluyordu işte Murat.

Günler geçtikçe Bora ve Zeynep'i iyice takıntı haline getirmişti Murat. Onları birlikte görünce öfkesi kabarıyor, dişlerini sıkıyordu. İşte tam da o günlerde ortak aldıkları bir derste yan yana düşmüşlerdi Bora'yla. Aramış taramış cebindeki kalemini bulamamıştı Murat. Tam pes etmek üzereyken Bora'nın gülümseyerek ona uzattığı dolmakalemi görmüştü.

"Bende fazla var."

Fiyakalı bir kalemdi. Ders bitiminde kalemi geri vermek istemiş, "Eşyaya kimin ihtiyacı varsa onundur," demişti Bora. "Senin olsun"

O kalem on yıldır hâlâ Murat'ın evdeki dolabındaydı. Kutsal bir emanetmiş gibi saklıyordu onu. Kullanmaya bile kıyamamıştı.

Üç gün sonra tutuklanmıştı Bora. Olaylar sabah okula geldiklerinde, dekanın odasının penceresinden sarkan büyüğe bir pankartla başlamıştı. Cezaevlerindeki açlık grevlerine destek veren bir pankarttı bu. Okul bir anda polislerle dolmuştu. Gece dekanın odasının kapısının kırıldığı ve pencereye de bu pankartın asıldığına ortaya çıkması uzun sürmemişti. Bora, Ahmet ve solcu tayfa hemen polislerce götürülmüşlerdi. Fakat ertesi gün tüm ekip serbest bırakılmıştı. O andan itibaren de okulda herkesin gözdesi olmuşlardı. Havalardan yanlarına varılmıyordu.

Murat, bir ara çay almak için kantine gittiğinde Bora'yı başka bir çocukla sohbet ederken görmüştü o gün. Elinde bardakla yanlarından geçerken çocuğun Bora'ya, "İyi işti, vallahi bravo sana," dediğini duymuştu. "Tereyağından kıl çeker gibi hallettim," demişti Bora da gülererek. "Dekanın yüzü ne hale geldi gördün mü? Sırf bunu görmek için bile değdi vallahi."

Tam da o anda kafasında planını kurmuştu Murat; Bora'yı ihbar edecekti. Eline geçen bu fırsatı kaçırmayacaktı. Zeynep belki hiçbir zaman onun olmayacaktı ama Bora'nın da olmamalıydı. Vakit kaybetmeden polise gitti ve Bora'yı ihbar etti Murat. Konuşurlarken duyduğunu, dekanın odasına girenin Bora olduğunu söyledi.

Ertesi sabah yoktu Bora. 11 Nisan 1988. Gözaltına alınmıştı. Yakın dostu Ahmet bir enkaz yığını halinde kafede oturuyordu. Hemen yanında oturan Zeynep'in de ondan farkı yoktu. Yüzünden düşen bin parçaydı.

4 Mayıs öğleden sonra geldi Bora'nın ölüm haberi. Cezaevinde intihar ettiği söyleniyordu. Ahmet tüm solcu ekibi fakülte bahçesinde toplamış konuşma yapıyordu. Sonraki günler Bora'nın Bursa'daki cenazesine de tüm solcu tayfa gitmişti. Okulda ise günün konusuydu bu cenaze. Herkesin dilindeydi. Hangi mezarlığa gömüldüğünü, ne zaman gömüldüğünü bilmeyen yoktu.

Geçmiş düşündükçe ağlamak için sığındığı tuvalet kabinine sığamaz oldu Murat. Bankadan dışarı çıkıp bir sigara yaktı. Tir tir titriyordu. Bora'nın annesinin acı dolu bakışları ok gibi ciğerini delmişti. Durup dururken nereden çıkmıştı ki bu kadın? Hem de Bora'nın ölüm yıldönümde. Olacak iş miydi şimdi bu? Yıllardır içten duyduğu pişmanlık kement olmuş boynunu sıkıyordu sanki Murat'ın. Ruhunu daralıyordu. Durduğu yerde duramıyordu.

Üçüncü sigarasını içerken kararını verdi. Artık bu pişmanlıkla yaşamayacaktı. Ahmet'i bulacak, ona her şeyi itiraf edecek ve Bora'nın emaneti dolmakalemi de ona geri verecekti. O kalemi her gördüğünde duyduğu suçluluk duygusundan artık bıkmıştı. Ahmet anlattıklarını duyunca onu döver miydi, söver miydi, ağzını burnunu kırar mıydı, zerrece umursamıyordu.

Hemen sıcaklığına okuldan üç arkadaşını aradı Murat. Ahmet'in yerini sordu. Üçüncü telefonda sonra nihayet aradığını buldu. Ahmet Ankara'daydı. Mamak'ta bir restoranı vardı ve beş yıldır orayı işletiyordu. Düşündü. Zaten bugün günlerden cumaydı. Hafta sonu bu ziyareti pekâlâ yapabilmirdi. Sabah uçağında hemen kendine bir yer ayırttı. "Dolmakalemi unutmama," diye söylendi kendi kendine. "Bora'nın kalemini unutmama."

Gece boyunca anılarla cebelleşti durdu Murat. Sabah olmak bilmedi. Uçakta bir ara içi geçti yarım saat kadar ancak uyuyabildi. Ankara'ya indiğinde uykusuzluktan serseme dönmüştü. Vakit kaybetmeden bir taksiye binip Ahmet'in mekânının adresini söyledi. Dün akşam Ahmet'i aramış, Ankara'da bir işi olduğunu ve yanına uğramak istediğini söylemişti. Beklediğinden daha sıcak davranmıştı ona Ahmet. Gece geç saatlere kadar restoranda olacağını söylemişti. İsteddiği saatte gelebilirdi. Hem hazır gelmişken, karşılıklı kafa çekmek hiç de fena olmazdı.

Ahmet'in sıcak tavrına rağmen yine de tedirgindi Murat. Anlattıklarını dinleyince aynı dostane tavrını sürdürecekti miydi acaba Ahmet? En yakın arkadaşını gammazlayan bir korkağa yine de kafa çekmeyi teklif edecek miydi acaba? Ama her türlü hakarete, küfre hazırlıklıydı Murat. Ne olacaksa olsun artık. Şu dünyada on yıldır çektiği vicdan azabından daha çok canını yakacak ne olabilirdi ki?

Bu karmaşık duygularla indi taksiden Murat. Derin bir soluk alıp restorandan içeri girdi. Eli ayağı buz kesmişti. Tedirginliği tavan yapmıştı. Ama korkmuyordu. Bu işi bugün bitirecekti. Bu kâbus bugün sona erecekti.

Kilo almıştı Ahmet. Okul yıllarındaki o dal gibi oğlan gitmiş, göbekli bir adam gelmişti. Üzerinde ise salaş mont ve kazak yerine fiyakalı bir takım elbise vardı artık. Okul yıllarında bir kere bile muhabbetleri olmamasına rağmen, sanki kırk yıllık ahabıymış gibi karşılaşmıştı Murat'la. Kısa bir hal hatır sorma faslından sonra da sofrayı kahvaltılıklarla donattırmıştı. Sofrada yok yoktu ama zerrece iştahı yoktu Murat'ın. Sanki dikenin üstünde oturuyor gibiydi. Bir an önce söyleyeceğini söyleyip gitmek için can atıyordu.

"Zeynep vardı," dedi birden. "Arkadaşıydı. Ne oldu ona?"

"Ohooo," dedi Ahmet gülümseyerek, "Zeynep artık Amerika'da. İki yıl önce evlendi. Eşi de İngiliz. Oraya yerleşti. Hey gidi günler. Aslında Bora ile evlilik planı yapıyorlardı. Sonra Bora ölünce her şey bitti işte..."

İşte şimdi tam zamanı diye düşündü Murat; konuya girmek için bundan daha iyi fırsat olmazdı.

"Aslında," dedi kekeleyerek, "Ben de bu konuda konuşmak istiyordum. Bora ile ilgili."

"Dinliyorum," dedi Ahmet, kollarını önünde kenetleyip arkasına yaslanarak.

"Bir itirafta bulunmak istiyorum," diye devam etti Murat. "Bora o pankartla ilgili tutuklanmıştı ya hani. Onu ben ihbar ettim." Bakışlarını yere çevirdi. Elini ceketinin cebine sokup Bora'nın ona verdiği dolmakalemi çıkarmıştı ki, Ahmet konuşmaya başladı.

"Bu konuda suçluluk duymana gerek yok. Çünkü Bora'nın tutuklanmasının seninle ilgisi yok."

Gözleri faltaşı gibi açıldı Murat'ın.

"Anlamadım," dedi kekeleyerek, "Ne demek ilgisi yok?"

Kollarını masaya dayayıp öne doğru eğildi Ahmet.

"Yok, çünkü Bora'yı içeriye ben attırdım. İçin rahat olsun yani."

"Ama bu nasıl olur? Sen onun en yakın dostuydun."

Alaycı alaycı güldü Ahmet.

"Ne dostu yahu? Hepsi numara dümend. Ben bilgi almak için oradaydım. Muhabirdim yani. Ne işim olur benim o bozguncu tayfasıyla? Lakin kontrolden çıkmıştı Bora. Birilerinden talimat alıyordu ve saklıyordu. O eylemi de öyle yaptı. Ulan, kemiklerini kırdılar içeride. Tek kelime bile söylemedi. Ne inat değil mi? Sonunda ellerinde kaldı işte. İntihar diye kapattılar olayı. Ne oldu? Öldü gitti işte. Değer mi abi ya? Bak bana, Ankara'da dört tane böyle yerim var. Paraya para demiyorum. Önümüzdeki dönem milletvekili olmak için başvuracağım."

Avucuna aldığı kalemı tekrar cebine soktu Murat. Yavaşça ayağa kalktı.

"Nereye?" dedi Ahmet, "Daha yeni geldin?"

"Adam gibi bir dostun yanına," dedi Murat. "Adam gibi bir dostun yanına."

Restorandan nasıl çıktı, otogara nasıl gitti, hepsi bir hayal gibiydi. Sanki bir boşluğun içinde kaybolmuş gibiydi. Bursa otobüsünde koltuğa oturduğunda, gözlerini kapattı, ininceye kadar da açmadı.

Mezarlıkta on dakikalık bir aramadan sonra buldu Bora'nın mezarını. Ne bir taş, ne bir mermer kaide vardı. Başında bir tahta ve bir öbek topraktan ibaretti mezar. Ayakları daha fazla dayanamadı Murat'ın. Mezarın yanına yığılıp kaldı. Kaç dakika ağladı, ne kadar zaman oldu farkına bile varmadı. Zaman durmuştu sanki. Sonra ayağa kalkıp, cebindeki kalemı çıkardı ve mezarın üstüne koydu.

"Çok teşekkür ederim Bora," dedi. "Emaneti sana getirdim. Senin katilin ben değilim. Senin katilin Ahmet'tir."

Beş yıllık sürgünün ardından eski görev yerine dönen Başkomiser Sinan Kartal, belalı bir cinayet vakası ile uğraşırken, onu sürgüne gönderen güç odaklarıyla da mücadele ediyor. Katili bulmak için attığı her adım, onu gecikmiş bir hesaplaşmanın da içine sürüklüyor.

Son bir ayda yaşananlar, sokakların sesi, bu ülkenin vicdanlı her insanının gündüz ve gece yoğun olarak yaşadığı “Hak, Hukuk, Adalet,” davası, yine iddianame olmadan isnat edilen nice suç, onların kuyruğuna takılmış kanaatten yola çıkan yalancı şahitlik müessesesi, hemen ihlal edilen masumiyet karanesi, suçüstü yapılmadan kurulan idam sehpaları ve en sona özellikle bıraktığım, ilk defa bu kadar bel altına rastladığımız inanılmaz bir hak ihlali; diploma iptali üzerinden aday çalma fenomeni. Bugünün suç ve suçlu tanımlarına tarihe “anayasal hak kullanımı”, “geleceğine duyduğu endişeyi dile getirmek”, “diplomalı ve cumhurbaşkanı adayı olmak” kaydı da düşüldü ya artık ne görsek şaşırmıyoruz hukuk adına. Sorun sadece Ekrem İmamoğlu’nun aday olamaması değil üstelik, olası üç aday da kabul edilemez şekilde içerde tutuluyor. Selahattin Demirtaş ve Ümit Özdağ da bu sistem haline gelmiş yozlaşmada, benzer şarapole yuvarlama taktiğiyle namzet hedef haline getirildi. Anayasal haklarından mahrum kılındılar.

2006 yılından itibaren özellikle FETÖ Çetesi’nin güç için kaldıraç bellediği Özel Yetkili “Engizisyon” Mahkemeleri, çıkardıkları hukuk rezaletleri, gizli kasetlerle ve ortaya saçılan kanunsuz dinlemelerle en yakın ağaçta anlık ipe çekme operasyonları, kullanışlı bir alet haline getirilen medya propagandaları, kolluk kuvvetlerinde yaşattığı deformasyon ve doğurduğu şiddet adeta anayasal hale getirilerek, kabul görmesi gereken sayılarak, hatta biat edilmesi savunularak “Yeni Türkiye”de hatırı sayılır “Yeni Suçlu ve Suç” tanımının oluşmasına sebep oldu. Hemen belirtmek lazım ki bu güçlerin kilit noktasındaki isimlerin çoğu ya yurtdışına kaçtı ya hapiste fakat en kritiği bazı kilit noktalardaki kritik isimler kullanışlı ve başkasına biat ederek yerli yerinde. “Suç ve Suçun yeniden tanımı” adına korkunç bir eğitim alıyoruz.

Bugün yaşananlar göz önüne alındığında benzer kanı içeren nice atanmış gizli tanık, geniş gözaltı listesi, suçüstü olmadan hazırlanan ve polis fezlekelerini aşamayan temelsiz iddianameler, delili ortaya koymadan ceza çektirilmeye başlanan ve bu süreçte muhakkak baskı kurulup “etkin pişmanlık”tan yararlandırılmaya, itirafçı olmaya zorlanan insanlar, sağlık sorunları yüzünden ölümün sınırına kadar getirilen, sanık olarak alındığının söylenmesine rağmen mağdur edilenler eski yılların benzer reçetesini, kopyala yapıştır soruşturmalarını hatırlatıyor. Aynı senaryo, aynı zihniyet.

Bir de Selçuk Kozağaçlı’nın durumu var ki anlayabilene aşk olsun; yıllar sonra serbest bırakılmasının, dostlarıyla buluşmasının üzerinden 24 saat bile geçmeden yeniden tutuklanıyor. Yine bir suç tanımı noksanlığı, tanınan hakların keyfe keder ihlali.

Neden bunları yazıyorum? Çünkü ip bilmem kaçınıcı kez incelendiği yerden koptu. Tüm yaşananların üstüne Youtube’da yayınlanan bir belgesel, “Medusa’nın Salı” beni ve bu yazıyı tetikledi açıkçası. Henüz beş bölümü yayınlanan, 2007’ye kadar gelen belgeseli izlerken geçmişi yeniden yaşadım. Elim, aklım bir şekilde ülkenin geçirdiği, bitmeyen kaos düzenine, yaşanmışlıklara, bugün olanlara, yarın olabileceklere gitti. Özellikle 2000’lerin başında itibaren geçirilen, artık bitmesi gereken dönemin, olayların şimdiki gençlere de ölümcül bir virüs gibi sirayet ettiğiini görmek beni mahvetti.

“Medusa’nın Salı”ndan kalan en önemli tortu 1 aydır Cumhurbaşkanlığı Seçimi için oluşturulan sürecin yine cemaatin o eski yöntemleriyle, mahkeme düzeniyle aşırı benzerlikler taşıması. Fakat “ilk defa bir adayın çalınmaya çalışıldığına” şahit oluyoruz. Bir kesim bu vesileyle **yeni bir suç ve suçlu tanımı** daha yapıyor; anayasal yollardan diplomalı ve Cumhurbaşkanı Adayı olma suçu! Bu durumda Anayasa’ya uygun her hareket de suçlu sayılmalı o vakit!

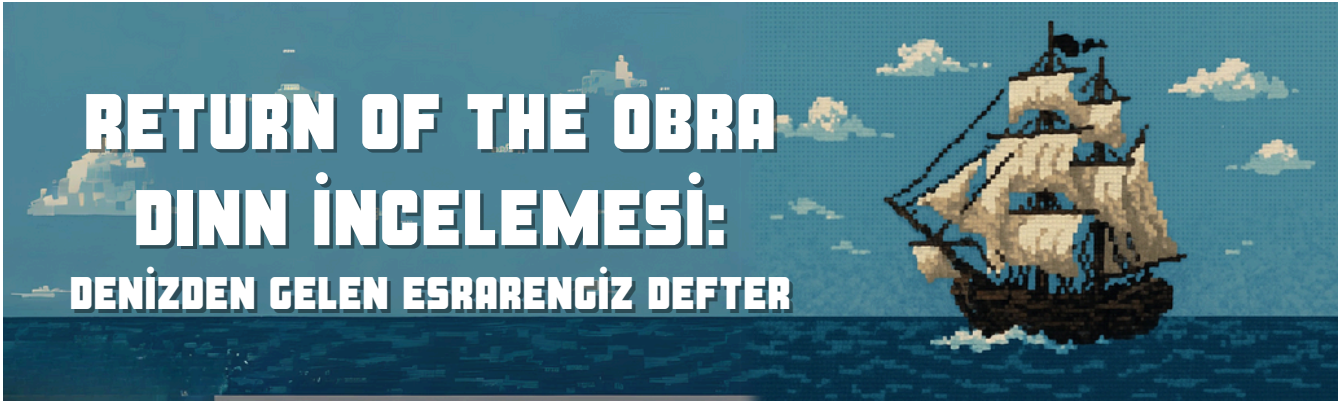
Çok vaktinizi almadan bir kez daha edebiyatımızdaki suç, suçlu tanımıyla yaşadığımız, kurguyu aşan suç ve suçlu kavramına, şapkadan çıkmış yeni tavşanlara kısaca değinmeliyim. Ülkemizin gündemi sadece polisliye değil her edebi türde bu zorluğu, hayatın edebi eserin sınırlarını aşan tavrını yaşıyor, üreteni zor durumda bırakıyor. Kendimden bir örnek vermek istiyorum izninizle. 2017 yılında yazmaya başladığım, henüz basılmayan “Fırtına Çıkmazı” adlı romanım için hala düzelti yapıyorum. Ve yayınevime göndermeden önce son bir aydır yaptığım gözden geçirmelerde aktardığım olayların, kavramların bugün aynen geçerli olduğunu, sonsuz bir döngü gibi kendini tekrarladığını görüyorum. Üretme çabasındaki biri için bunun acısını, bulantısını, ağrısını anlatmamın inanin ihtimali yok. Her yazarın bir meselesi olduğunu, bunu samimi şekilde anlatabilirse değerli bir eser için önemli bir adım atacağını evelden sizlere aktarmıştım. İşte bana, bize yansıyan bu haksız, hukuksuz, adaletsiz olaylar zincirinin, en üstten etrafa yayılan zihniyetin dehşeti hepimizi paralyze ediyor elimize kalemi aldığımızda. Hak, hukuk ve adalet içeren bir netice görmek istiyoruz ve her tekrarda cümlelerimiz “Göreceğimi zannetmiyorum ama bir gün...”e evriliyor.

Mesele sadece edebiyat değil tabii ki. Bir avukatın “Bana sormayın arkadaşlar, bu hukuk değil, bunlar bize öğretilmedi,” serzeniş i dünyanın en korkunç ç ı ğı ğı değil de nedir? **Suç ve suçlunun yeniden inş a s ı** karş ısında duyulan mesleki utanç! Suçun ortaya çıkarılıp suçlunun ortaya konulamadığı bir sistemde hukuka hizmet eden, içinde adalet olan, hak’k ı gözet en, Anayasa’ya göre davranan biri olağan ş üph eli olmuyor mu?

Ülkede o kadar çok şey oluyor ki yetişemiyor, hangi birine
üzüleceğimizi, adaletsiz kalıp sinirleneceğimizi bilemiyoruz.
Misal Adana'da yakalanan çocuk fuhuş çetesi lideri M.
Bozüyük. Deprem bölgesine yakınlığı, hala depremde
kaybolan çocuk sayısını bilmeyişimizin korkunç ihtimalleri
düşündürmesi, bu ve bunun gibi kişilerin rahatlıkla
aramızda yaşayışı ve hiçbir şey yapılmıyor oluşu
normalleşen korkunç tablonun bir kanıtı. Hangi adalet,
hangi hukuk, hangi hakla avunacak okur, vatandaş, ülke?
Vatanımız her tür suçun odağı, serbest bölgesi olmuşken
hangi kurgu, hangi karakter, hangi suça ve suçluya bakış
açısıyla tanımlayacağız, yazacağız yaşadığımız yeri,
insanları, kendimizi?

Güzelim ülkemizde **"Suç ve Suçlunun Yeni Tanımları Üzerine"**yi özellikle 2000'ler sonrası yıl yıl görmek, herkes için olan her sistemin kişiselleştirilerek nasıl tersine evrildiğini, bizi nereden nereye getirdiğini bir kez daha şahit olmak istiyorsanız "Medusa'nın Salı"nı mutlaka izlemelisiniz.

Eğer bir dedektif oyunu oynamayı seviyorsanız ve "gerçek dedektiflik" deneyimi arıyorsanız, Lucas Pope'un geliştirdiği "Return of the Obra Dinn" tam size göre. 2018'de önce macOS ve Windows için piyasaya sürülen, sonrasında Nintendo Switch, PlayStation 4 ve Xbox One'a da aktarılan bu oyun, birçok ödül kazanarak eleştirmenlerden büyük övgü aldı.

Esrarengiz Gemi ve Dedektiflik Görevi

1802 yılında Londra'dan Şark'a doğru 60 mürettebat ve yolcusuyla birlikte yelken açan ticaret gemisi Obra Dinn, bir yıl sonra Ümit Burnu'ndaki randevusuna gelmeyince kayıp ilan edilir. 1807 yılında ise İngiltere kıyılarında aniden belirir, ancak gemide bilinen hiçbir hayatta kalan mürettebat ya da yolcu yoktur. Size verilen görev; Doğu Hindistan Şirketi'nin sigorta müfettişi olarak bu hayalet gemiye gitmeniz, değerlendirme yapmanız, yolculuk olaylarını yeniden yapılandırmanız ve gemideki altmış kişinin her birinin kaderini belirlemenizdir.

Eşsiz Oyun Mekanikleri

"Return of the Obra Dinn"i diğer dedektif oyunlarından ayıran en önemli özellik, sunduğu "Memento Mortem" adlı cep saati. Bu sihirli alet sayesinde bir cesedin yanındayken, o kişinin ölüm anını donmuş bir tablo şeklinde görüntüleyebiliyorsunuz. Böylece orada bulunanları tespit edebiliyor, diğer odalarda veya güvertelerde o anda neler olduğunu görebiliyor ve olay yerindeki ayrıntıları not edebiliyorsunuz.

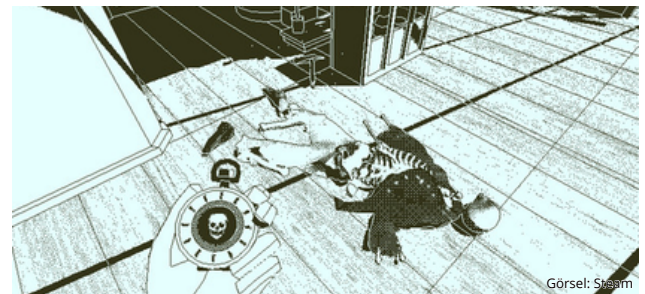
Oyun, temelde dev bir mantık bulmacası. Size verilen defterde, gemideki herkesin çizimleri, mürettebat listesi ve geminin planı bulunuyor. Amacınız, her bir kişinin kimliğini, nasıl öldüğünü (ya da hayattaysa nerede olabileceğini) ve ölümüne kimin veya neyin sebep olduğunu belirlemek. Sistemin güzelliği, doğru çözümleri yalnızca üçlü gruplar halinde onaylaması - böylece rastgele tahminlerle ilerlemek neredeyse imkansız hale geliyor.

Görsel Tarz ve Atmosfer

Oyunun görsel stili oldukça özgün. Lucas Pope, eski Macintosh bilgisayarlarındaki oyunlardan ilham alan "1-bit" monokromatik bir grafik tarzı kullanmış. Bu dithering (tarama) tekniği ile yapılan siyah-beyaz görüntüler, oyuna nostaljik bir hava katıyor ve hikâyenin atmosferini güçlendiriyor. Bu stil, başlangıçta bazı oyunculara itici gelebilir ancak kısa sürede oyunun cazibesinin bir parçası haline geliyor ve atmosfere büyük katkı sağlıyor.

Ses tasarımı ve müzikler de oyunun atmosferini mükemmel tamamlıyor. Geminin atmıştan fazla mürettebatı ve yolcusunun bölgesel aksanlarını yansıtan sesler, 1800'lerin başındaki bir deniz yolculuğunu hayata geçirmekte oldukça başarılı. Ölüm anlarına ulaşmadan önce duyduğunuz kısa konuşmalar ve sesler, tıpkı kısa bir radyo tiyatrosu gibi; donmuş sahnede gördükleriniz kadar ipucu barındırıyor.

Dedektiflik Deneyimi

Oyunun asıl güzelliği, gerçekten bir dedektif gibi hissetmenizi sağlaması. Size çözümü verecek görev işaretçileri, ipucu sistemleri veya rehberler yok. Tüm ipuçlarını kendiniz bulmalı, parçaları birleştirmeli ve mantıklı çıkarımlar yapmalısınız. Başlangıçta, 60 karakterin detaylarını takip etmek bunaltıcı olabilir, ancak bazı kaderleri doğruladıkça, diğer anıları çözümlemek için kullanabileceğiniz bilgilere sahip oluyorsunuz.

Kısa süre sonra kendinizi bir dedektif gibi hissedecek, kağıtlara notlar alacak, ipuçlarını daire içine alacak ve bağlantıları ok işaretleriyle göstereceksiniz. Bu, "Ben de şimdi bunu buldum!" anıları yaratıyor ve oyunu son derece tatmin edici hale getiriyor.

Hikâye ve Anlatım

Hikâye, kronolojik sırayla anlatılmıyor. Gemi üzerinde dolaşırken karşınıza çıkan cesetlerin anılarına daldıkça, olayları parça parça öğreniyorsunuz. Başlangıçta anlamsız görünen pek çok şey, zamanla yerine oturuyor. Olaylar, basit bir karar yolculuğundan, deniz kızıları, deniz şeytanları ve kraken gibi doğaüstü varlıkların yer aldığı karmaşık bir maceraya dönüşüyor.

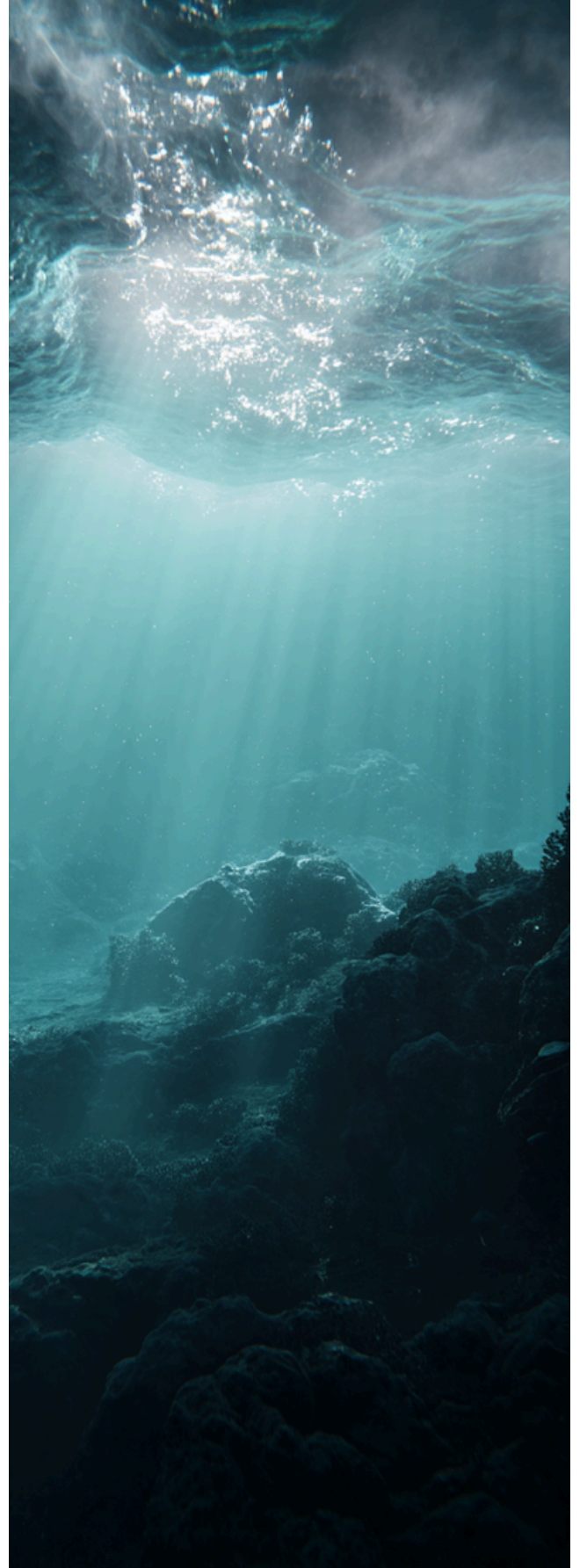
Anlatım, hızlı ve aksiyon dolu değil; daha çok yavaş ama tatmin edici bir yolculuk. Her bir ipucunu dikkatle inceleyip, mantık yürüterek çözüme ulaşmanız gerekiyor. Bu yaklaşım, bazı oyuncular için sabır gerektirse de, sonunda verdiği tatmin duygusu eşsiz.

Sonuç

"Return of the Obra Dinn", dedektiflik oyunları arasında gerçekten öne çıkan bir yapım. Özgün görsel tarzı, dikkatli tasarlanmış bulmacaları ve sürükleyici hikâyesiyle, gerçekten bir dedektif gibi hissetmenizi sağlıyor. Oyun, yaklaşık 6-8 saat süren bir deneyim sunuyor ancak bu süre tamamen kendi çözüm hızınıza bağlı.

Eğer mantık bulmacalarına, tarihi atmosfere ve kendini kanıtlamış bir dedektiflik deneyimine ilgi duyuyorsanız, "Return of the Obra Dinn" kesinlikle denemeniz gereken bir oyun. The Painscreek Killings gibi diğer dedektif oyunlarının aksine, burada gerçekten kendi becerilerinize ve mantığınıza güvenmek zorundasınız, ve bu da başardığınızda müthiş bir başarı hissi veriyor.

Obra Dinn'in gizemini çözmeye hazır mısınız? Defterinizi ve kalemlerinizi hazırlayın; bu gizemli gemi sizi bekliyor!

M. KEMÂLEDDİN'İN "KÜTÜBHÂNE-İ SÛDÎ'NİN MERÂKLİ ROMANLARI" SERİSİNİN KAYIP HALKASI: KIZIL GÖLGE - 1

Erol Üyepazarcı, Türk edebiyatında Sherlock Holmes çevirilerini incelerken bu öyküleri takliden yazılmış ve M. Kemaleddin'e ait olan adapte Holmes öykülerinden bahseder.¹ Bu öykülerin 28-32 sayfalık olduğundan bahisle bu öykülerin o dönem Türkiye'sinde geçemeyecek içerik özelliklerine sahip olduğunu belirtmektedir.² Bu sebeple de bu uyarlama öyküleri başarısız bulunduğunu ifade etmektedir. "Kütübhâne-i Sûdî'nin Merâklî Romanları" adlı bu seride toplam 16 öykü bulunduğundan bahisle bunları numara sırasına göre şöyle sıralar:

1-Feci İzdıraplar İçinde, 2-Siyah Müselles, 3-Dirinlen Ölü, 4-Gizli Kapı, 5-Yarık Parmak, 6-Şişedeki Gözler, 7-Kızıl Gölge, 8-Sihirli Demet, 9-Kanlı Kurdela, 10-Çalınmış Gerdanlık, 11-Hafiyenin Nişanlısı, 12-Maça Beyi, 13-Meş'um Diş, 14-Sahte Nişanlı, 15-Vahşi Hayvanlar Pençesinde, 16-Kesik El.³

Bu seriyi yayına hazırlayan Banu Öztürk, uzun araştırmaları neticesinde *Kızıl Gölge* ve *Kesik El* adlı öykülere ulaşamadığını belirtmektedir.⁴ Gerek Üyepazarcı'nın çalışmasında gerekse Öztürk'ün çalışmasında M. Kemaleddin hakkında ve öykülerin içerikleriyle ilgili bilgiler geniş bir şekilde verildiğinden -burada da yer kısıtımız bulunduğundan- tekrarına lüzum görülmemektedir. Bizim makalemizde asıl maksadımız Öztürk'ün araştırmaları neticesinde bulamadığını söylediği öykülerden *Kızıl Gölge*'ye ulaşmış olmamızdır. Atatürk Üniversitesi kütüphanesinin Seyfettin Özege kitaplığında söz konusu esere ulaşmış bulunmaktayız.

-Öykünün Kapağı-

Kızıl Gölge'de Londra Otel'i'nde gerçekleşen bir cinayet anlatılmaktadır. Mademoiselle Luz Terasa adındaki bir aktrisin gizemli ölümünün aydınlatılması hadisesinin anlatıldığı bu öyküde sivil polis memuru olan Celal Bey'in bu meşum cinayeti aydınlatmak için yaptığı soruşturma anlatılmaktadır. Maktul aktrisin bir boğaz rahatsızlığı sebebiyle görüldüğü Doktor İsmet ile bir oyunda yer almak için arkadaşlık kurduğu Hayri adında bir aktörle ölmeden önce olan münasebetleri çerçevesinde karmaşık bir kurgu çerçevesinde anlatılan bir cinayet öyküsü söz konusudur. Söz konusu polise öykümüzü metnine aşağıda yer verilmektedir. Osmanlı Türkçesi ile yazılmış metni latinize ederek aktararak kelimelerin günümüz şekilleri kullanıldı. Öykünün sayfa sayıları da köşeli parantez içinde verilmiş olup anlamı bilinmeyen kelimeler de yanlarında yay parantez içinde verilmiştir.

1) Erol Üyepazarcı, *Korkmayınız Mr. Sherlock Holmes*, Göçebe Yayınları, İstanbul, 1997, s.210-211.

2) Üyepazarcı, a.g.e., s. 211

3) Üyepazarcı, a.g.e., s. 212.

4) Banu Öztürk, *M. Kemaleddin'in Meraklı Romanları*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2023, s. 12.

Kızıl Gölge⁵

-1-

Londra Otelı Cinâyeti

Aradan epey bir zamân geçti. Herkes "Londra Otelı cinâyeti" diye tesmiye edilen (adı verilen) esrârengîz vakayı unuttu. Şimdiye kadar hiç kimse bu karışık meselenin içyüzünü anlayamadı.

Mürûr-ı zamândan (üzerinden zaman geçmesinden) cesâret alarak gayr-ı ihtiyârî (isteyerek değil) alâkadâr olduğum bu vaka hakkında kâripleri (okuyucuları) tenvîr etmek (aydınlatmak) istedim. Bu sûret-i hareketimle (eylem tarzımla) birçok kimselerin hiddet ve infîlîni celbedeceğimi bilmiyor değilim. Fakat ne olursa olsun yine anlatacağım. Muhterem bir zâtın tam zamânında vâki Sherlock Holmes-vârî bir müdâhalesi ile bu esrârengîz vakanın nasıl halledildiğini bütün teferruâtı ile îzâh edeceğim.

10 Kânûn-ı Evvel (Aralık) 1333 târîhlerinde idi. İstânbûl gazetelerinin hemen hepsi değilse bile ekserîsi mümkün olduğu kadar hülâsasını yaptığım âtîdeki (aşağıdaki) havâdisi neşrettiler:

"Dün akşâm" nisfülleyl (gece yarısı) ile iki arasında Beyoğlu'nda, esrârengîz bir cinâyet vukû bulmuştur. Cinâyetin vukû bulunduğu mahal [4] "Londra Otelı"dir. Otelde beş aydan beri Mademoiselle Luz Terasa isminde güzel, genç bir kız, bir aktris ikâmet ediyordu. Luz Terasa bir müddet dârülbeyâtilere (güzel sanatlar evi) çalışmış, sonra husûsî heyetlerle birlikte bazı Avrupa eserleri temsil etmiş ve oldukça şöhret kazanmıştı. Son zamânlardaki şâyielere (duyulanlara) göre operet heyetine iltihâk edeceği (katılacağı) anlaşılmakta idi. Mezbûrenin (adı geçen kadının) yakın dostlarından birkaç kişi ise Amerika'ya gideceğini, orada bir vodvil grubu ile mukâvele akdetmiş olduğunu söylüyorlardı. Mademoiselle Luz Terasa arz ettiğimiz gibi Kânûn-ı Evvel'in onuncu günü, yani dün, saat ona kadar husûsî dostları ile berâber bulunmuş, akşâm yemeğini otelin altındaki lokantada yedikten sonra odasına çıkmıştı.

Nisfülleylde veyâhût bir sâat sonra -çünkü kapıcının ifâdesinde tereddüt var- Londra Otelin kapıcısı, odasının üstündeki dâireden bir patırdı sesi duyuyor, bu ses tıpkı sükût eden bir insân cesedi sesine müşâbih (benzer)...

Kapıcı uyku arasında buna ehemmiyet vermemiş, fakat yavaş yavaş uyanınca bu hâdisi nazarında büyümüş, dimâğını korkunç şüpheler bürümüş...

Acabâ Mademoiselle Luz'u râhatsız mı diye merâk etmiş. Genç aktrisi bir baba rûhu ile seven ihtiyâr kapıcı hemen yatağından kalkarak yukarıya çıkmış ve aktrisin oda kapısının aralık olduğunu görerek hayreti ve endişesi artmış.

Mademoiselle Luz! Mademoiselle Luz! diye seslenmiş.

[5] Cevâp yok.

Bîçâre adam korkarak odaya girmeden aşağıya koşmuş. Otel sâkinlerine bir tehlike vukûunda haber verilmek üzere yapılmış olan çingırağı çalmış. Tam bu sırada tesâdüfen odasının önünde Celâl Bey peydâ olmuş. Celâl Bey sivil taharrî memûrlarından olup zevki, sefâhati pek sevdiğinden ve haftanın birkaç gecesini Beyoğlu'nda, Londra Otelinde geçirdiğinden kapıcı ile bir nev-i samîmiyet peydâ etmiş.

İhtiyâr kapıcı endîşe ve şüphelerini Celâl Bey'e anlatırken otel sâkinleri tehlike çingırağı üzerine ne olduğunu anlamak için aşağıya koşmuşlar ve hepsi de sivil taharrî memûru başta olmak üzere aktrisin odasına çıkmışlar.

İçeri girer girmez yüzlerine keskin bir kloroform kokusu çarpmış. Elektrik düğmesini çevirir çevirmez odada bulunanların gözleri dehşetle açılmış. Karyolanın beyâz örtüleri arasında Mademoiselle Luz Terasa boylu boyuna uzanmış, bilâ-hareket (hareketsiz) yatıyor. Boğazında pek yavuz parmak izleri var. Sol omuzundan akan kan bütün yatağı kırmızıya bulamış. Odanın içinde bir mücâdele vukû bulunduğu dâir hiçbir eser yok.

Birinci katın garsonu vaktiyle biraz eczâlık etmiş olduğundan hemen genç kızın üzerine eğilerek kalbini dinler!

- Ölmemiş... Yaşiyor çâbûk doktor... Feryâdı üzerine ihtiyâr kapıcı hemen otelden fırlar. Gelen doktor, aktrisin daha ölmemiş olduğunu teslim etmekle berâber vaziyetin pek tehlikeli bulunduğunu [6] söyler. Bu sırada vakadan haberdâr olan Galatasaray polis merkezi meseleye vaz-ı yed eder. Polisin tahkîkâtı neticesi Mademoiselle Luz Terasa'nın hiçbir aşk mâcerâsı olmadığı dâimâ yalnız olarak otelde kaldığı anlaşılmıştır. Binâenaleyh bu cinâyet esrârengîz bir şekil almakta ve polis daha şimdiden bu esrârî halletmenin pek çok müşkil olduğunu tasdîk etmektedir.

İşte 10 Kânûn-ı Evvel sabâhı gazetelerin Londra Otelı cinâyeti hakkında yazdıklarının hulâsasını bu mâiyette idi.

O sabâh erkenden kalkmışım. Nârgilemi âteşlemiş, kahvemi içmiş, gazetede cinâyete âit tafsîlatın kırâatını henüz bitirmiştim ki hizmetçi Doktor İsmet Bey'in vürûdunu haber verdi.

Doktor, çok eski gençlik ve mektep arkadaşlarımdandı. Hemen her gün kendisi ile berâberdik. Fakat sabâh sabâh hiç evime geldiği yoktu. Odadan içeriye girerken:

- Mâşâllah! dedim. Seni hangi rûzgâr attı? Gel şöyle, karşıma geç. Pervîn şimdi sütlü kahveni pişirir. Ben kahvaltımı yaptım.

Doktor, arkasından pâltosunu çıkardı:

- Bu sabâh bir hastadan dönerken yolum senin sokâğına düştü. Bârî gidip sabâh kahvaltısını Cemâl'de edeyim dedim.

- Çok iyi ettin.

Pervîn sütlü kahveyi getirmişti. İsmet fincânı alırken gözleri minderin üzerine attığım gazeteye ilişti.

5) Künye Bilgisi: Kütübhâne-i Süfî'nin Merâkh Romanları: Kızıl Gölge, Nâkili: Kemâleddîn, İlk Tab', Sâhip ve Nâşiri: Kütübhâne-i Süfî, İstânbûl, Bâb-ı Âlî Câddesi, 1340 (Orhaniye Matbaası).

[7] - Bu resim kimin?

- Mademoiselle Luz Terasa'nın... Gazete okumadın mı?
- Nereden okuyayım. Hastadan çıktım. Doğru buraya geldim.
- Öyle ise al, oku.

Doktor gazeteyi alıp vakayı nihâyete kadar okudu. Gözlerini bir türlü resimden ayıramıyordu.

- Ne o? dedim. Müteessir mi oldun? Senin gibi dâimâ ameliyât[lar yapan], hastalar ve hattâ ölümlerle uğraşan bir adam için müteessir olmak şâyân-ı hayret (şaşılası) bir şeydir.

Cevâp vermedi. Hâlâ resme bakıyordu. Biraz şakalaşmak istedim.

- Yoksa Mademoiselle'e âşık mı oldun? Ayıp yahu... Evli adamsın.

İsmet, benim şakama cevâp vereceği yerde başını kaldırdı:

- Garîp şey... dedi. Bu resmi ben tanıyacak gibiyim. Fakat nerede gördüm?
- Düşündüğün şeye bak! Bir doktorun bilhâssa senin gibi sâdik bir doktorun tabîi pek çok müşterîsi olur. Fâkültede hemen her gün yüzlerce çeşit hasta muâyene ediyorsun. Bunlar arasında belki Mademoiselle Luz Terasa'yı da görmüşsündür.

Doktor yine düşünmeğe başladı. Sütü kahvesini içmeği unutmuştu. Birden başını kaldırdı. Yüzüne baktı.

- Şimdi hâtırlıyorum. Bu genç kıızı muâyene için bana gönderen [8] ve tavsiye eden bizzât sen idin.

Hayretle bağırdım:

- Ben mi? Ne söylüyorsun? Aklını mı kaçırdın?
- Evet, sen... Tamâmen emînîm. Esâsen bana muâyene için gönderdiğin kadınlar, bilhâssa aktrisler bir tâne değil ki... Sürüsü ile mâşâllah yanıldıkların pek çok... Bu Mademoiselle Luz'u da bana bundan iki ay kadar ewel sen tavsiye ettin. Hattâ... Dur... Ücretli muâyeneleri karıştırmamak için meccânen (ücretsiz) ve tavsiyeli muâyeneleri ayrıca küçük bir deftere yazarım. Bu defter de tesâdüfen cebimde... Göstereyim.

Doktor, küçük defterinin yapraklarını çevirdi:

- İşte... Yanılmamışım. Bak...
- "14 Teşrîn-i Ewel (Ekim) - Cemâl Bey tarafından tavsiye ile gelen aktris Mademoiselle Luz - Boğazından muztarip... Vaziyeti vahîm değildir." Görüyorsun ya benim dimâğım (hafızam) senden kuvvetli...
- Hâlâ anlayamadım.
- Resmi iyi tetkik et. Belki hâtırına gelir.

Gazeteyi aldım. Gözlerimi resme diktim. Filhakika (Doğrusu) bir müddet sonra resim nazarımda cânlandı. Mademoiselle Luz Terasa'yı tanıdım. Doktorun söylediği gibi iki iki buçuk ay ewel onu bana Hayri Bey isminde bir genç takdîm etmişti.

Ben o zamân operet yazıyor, bir tâkım yeni heveskârlara veriyor, bu heveskârlar kendi isimleri ile bu eserleri temsil ediyorlardı. Yine bir gün, böyle bir eserimin provasında iken Hayri Bey Mademoiselle Luz'u prezante etti (tanıştırdı). Mademoiselle Luz [9] operet hayâtına tılmak istiyordu. Fakat boğazından muztarip idi. Kendisine bir tavsiye mektûbu vererek Doktor İsmet'e gönderdim. Mamâfih (Öyle olmakla beraber) o zamândan beri kendisine tesâdüf etmediğim için unutmuşum.

Bunları doktora anlattım. Doktor:

- Demek bu kız hakkında fazla bir şey bilmiyorsun.
- Hayır.
- O hâlde polise tahkîkâtını teshîl edecek (kolaylaştıracak) bir malûmât veremezsin.
- Pek tabii.

Mamâfih, benim fikrime kalırsa Galatasaray merkezine kadar git. Mademoiselle Luz hakkında ehemmiyetsiz olsa da bildiklerini söyle. Belki fâydası olur. İtiraz etme. Biliyorsun ki en ufak bir hıçten polis bazen pek büyük netîceler çıkartır.

Doktora cevâp vereceğim sırada Hizmetçi Pervîn içeri girdi: - Hayri Bey geldi. Sizi görmek isyiyor, dedi.

Bilâ-ihyâr (İstmeden):

- Hayri Bey mi?

Diye bağırdım. Bu gencin vürûdu (gelmesi) ile bu sabâh gazetelerde okuduğum cinâyet tafsîlâtı arasında bilmem ne gibi bir münâsebet tevehhüm ettim (düşündüm, farz ettim, sandım).

Hayri Bey, odaya girerek selâm verdi:

- Tasaddîm (Tesadûf edişim) zannederim o kadar mûcib-i hayret değil, dedi. İki aydır İzmir'de bulunuyordum. Dün geldim. Akşâm da bugün Amerika'ya [10] hareket edecek bir arkadaşıla berâber Beyoğlu'nda eğlente idik. Binâenaleyh (Bunun üzerine) bu sabâh hemen zât-ı âlînizi görmeğe ve Mademoiselle Luz hakkında malûmât almağa geldim. Çünkü Mademoiselle'i size takdîm ettikten bir gün sonra İzmir'e hareket etmişim. Ne oldu, operete girebildi mi?

Hayretim büsbütün artıyordu. Gözlerimi Hayri'ye diktim. Nazarlarında (bakışlarında) bütün geceyi uykusuz ve helecânî geçirdiğine delîl bir yorgunluk vardı. Pântolonunun ütüsü tamâmen büzülmüştü. Ellerinde de şüphesiz saklamak istediği bir şey varmış gibi kalın, şoför eldivenleri bulunuyordu.

- Azîzim... dedim. Siz bu sabâh gazete okumadınız mı?
- Hayır... Size söyledim ya, dün gece sabâha kadar eğlendik. Sabâha karşı ancak iki sâat kadar uyku uyudum. Kalkar kalkmaz da Luz hakkında malûmât almak üzere buraya koştum. Esâsen gazete okumak âdetim değildir.

Tavrındaki fark olunur derecede titreklik şüphelerini büsbütün tezyît etti (arttırdı). Gazeteyi âdetâ burnuna sokar derecede uzattım.

- O hâlde alınız. Okuyunuz. Zannederim benden sormak istediğiniz şeylerin cevâbını bulursunuz.

Hayri, âdetâ kaçarcasına gazeteyi aldı. Okurken sâde ellerinin değil bütün vücudunun titrediğini gördüm. Nihâyet gözlerinden yaşlar akarken derin ve kalbî bir - Ah! Yâ Rabbi!

Feryâdını kopardı. Müteessir oldum. Yanına koştum. Kalın eldivenli [11] ellerini tutmağa çalışarak:

- Ne oluyorsunuz? Neniz var?

Diye sordum. Elimden sert bir hareketle kurtuldu. Göz yaşlarına daha vâsi (çok, geniş) bir cereyân verdi. Bir müddet bu hâlde ağladı durdu. Sonra ânî bir metânet elde ederek:

- Zavallı... Zavallı kız...

Diye mırıldandı. Başı ile bana ve doktora:

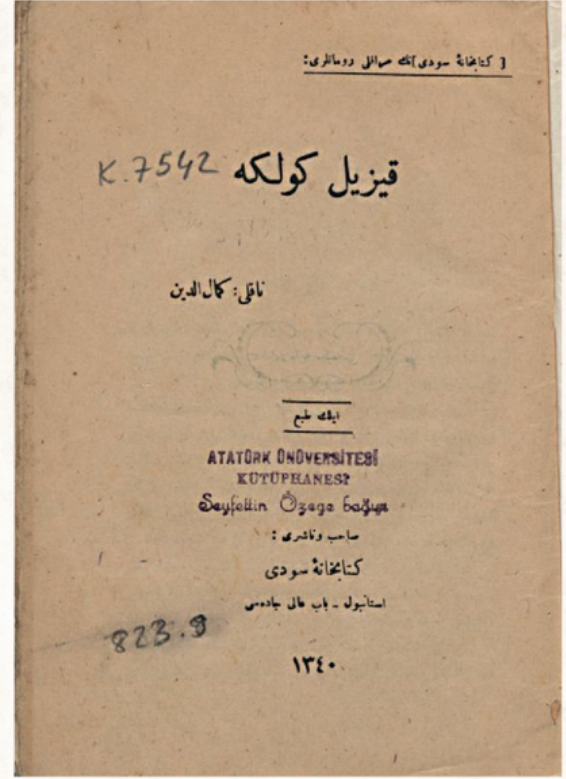
- Allaha ısmarladık.

Dedi ve acele adımlarla odadan çıktı. Beşi dakika sonra sokâk kapısının şiddetle kapandığını duyduk.

Doktorla ben birbirimizin yüzüne baktık. Ben Hayri'nin mücrimiyetine (suçluluğuna) tamâmen kâil olmuştum (inanmıştım). Doktorun ne fikirde olduğunu bilmiyordum. Yalnız ismet giderken bana şu muammâ-âlûd (anlaşılmazı zor, karışık) sözleri söyledi:

- Azîzim... Bana kalırsa hemen Galatasarây merkezine gidip bütün bildiklerinizi ve bu sabâhki ziyâreti haber veriniz.

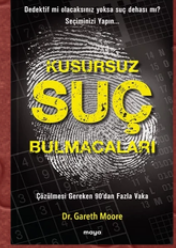
-Devam Edecek-

-Öykünün İç Kapığı-

“Evet, en nihayetinde bu da bir iş ama sevdiğiniz kitaplarla çalıştığınızda ortaya çıkan sonucun çok daha iyi olduğunu düşünüyorum.”

Maya Kitap'ın yayımladığı “Kusursuz Suç Bulmacaları” ve “Gizemli Cinayet Bulmacaları Kulübü: Köyde Cinayet” kitaplarının çevirilerinde aynı imza var: Selin Saraçoğlu Bayraklı. Biz de interaktif yönler de taşıyan bu iki yaratıcı eseri dilimize kazandıran Bayraklı ile çevirmenlik ve suç bulmacalarına dair bir sohbet gerçekleştirdik. Keyifli okumalar!

Alper Kaya: Selin Hanım merhabalar, öncelikle röportaj teklifimizi kabul ettiğiniz ve bize vakit ayırdığınız için çok teşekkürler. Bu röportajımızın ana odağında sizin çevirdiğiniz “Kusursuz Suç Bulmacaları” ve “Gizemli Cinayet Bulmacaları Kulübü: Köyde Cinayet” kitapları olacak ama isterim ki öncesinde sizin diğer çalışmalarınıza da değinelim. Ülkemizde çevirmenlerin biraz da kaderi bu olsa gerek, pek çok farklı türde eser çevirdiniz. Gerilimden polisiyeye, kişisel gelişimden bilimkurguya kadar geniş skalada eserlerde imzanızı görebiliyoruz. Peki Selin Saraçoğlu Bayraklı'nın çeviri macerası nasıl başladı? Nasıl ilerliyor?

Selin Saraçoğlu Bayraklı: Merhabalar, asıl ben size çok teşekkür ederim. Kitap eleştirilerinde, tanıtım yazılarında, satış kanallarında ve kitap kapaklarında çevirmenin görünür hale gelmesi için çok uzun zamandır mücadele veriyoruz. Derginizde çevirmenlere de yer vererek bu çabamıza destek olmanızı çok kıymetli buluyorum. Çeviri hikâyeme dönecek olursam, her şey 14 ya da 15 yaşındayken “Suç ve Ceza”yı ilk kez okuduğum gün başladı diyebilirim. Biri bu kitabı Türkçeye çevirmemiş olsaydı o an yaşadığım hislerden mahrum kalacağım fikri, beni çeviriye âşık eden şey olmuştu. Zaten yabancı dil ağırlıklı eğitim veren bir lisedeydim, bundan kısa bir süre sonra dil alanını seçtim. Fransızca Öğretmenliği ve ardından Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerini bitirdim ama aklım hep kitaplarda ve çevirideydi. Hoşuma giden metinleri fırsat buldukça kendi kendime çevirmeye başladım, ardından altyazı, haber, makale çevirileri geldi. Çeviribilim yüksek lisans programına kabul edildikten sonra işler iyice ciddileşti diyebilirim. Çok değerli akademisyenlerden çeviriye dair çok fazla şey öğrendim. O tarihlerde aynı zamanda Maya Kitap'ta editör olarak çalışmaya başlamıştım ve bir yandan da ufak tefek çeviriler yapıyordum. Bugüne dek çevirdiğim kitap sayısı 50'ye yaklaştı sanırım ama bir kısmı hâlâ yayımlanmayı bekliyor. Bir okur olarak da seveceğim ve okumak isteyeceğim kitapları çevirmeye çalışıyorum. Editör olarak baktığımda da çevirmenleri sevecekleri kitaplarla buluşturmaya önem veriyorum. Evet, en nihayetinde bu da bir iş ama sevdiğiniz kitaplarla çalıştığınızda ortaya çıkan sonucun çok daha iyi olduğunu düşünüyorum.

Alper Kaya: “Kusursuz Suç Bulmacaları”, 2024 yılında yayımlanan bir eser. Dr. Gareth Moore imzasını taşıyor ve içinde 90'dan fazla bulmaca var. Bu bulmacalar, öyle çok alışageldiğimiz bulmacalara benzemiyor. Ya araştırmacıyız ya da yakayı ele vermemeye çalışan bir suçluyuz. Sorulan sorulara doğru cevaplar vermeye çalışıyoruz ancak bu sorular da öyle çok alışageldik sorular değil. Daha fazla detaya inerek kitabın büyüsunü kaçırmak istemem ama çevirmesi çok kolay bir kitap olmadığı aşikâr. Berrak bir Türkçe ile, akıcı bir şekilde çevrildiğine göre sizin çeviri sürecinde (zorluğunun yanı sıra) çok eğlendiğinizi de düşünüyorum. Kitap size ilk geldiğinde ne hissettiniz ve çeviri süreci nasıl ilerledi?

Selin Saraçoğlu Bayraklı: Aslında Gareth Moore'un yeni çıkan kitapları İngiltere'deki yayınevinden bana geliyor. İnceliyorum, keyifli ve farklı bulduklarımı Maya Kitap'ın yayın kuruluna sunuyorum. Bizi en çok heyecandıranları seçip haklarını alıyoruz ve çalışmalara başlıyoruz. Önceki yıllarda yine Gareth Moore'un yazdığı “Hafıza Koçu”, “Beyin Koçu” ve “Hafıza Sarayı Ustası” gibi kitapları çevirmiştim. Bu kitaplar hafızamızı ve zihinsel kapasitemizi geliştirmeye yönelik bilimsel açıklamalar ve önerilerle başlayıp bulmacalarla devam ediyordu. Bulmaca çevirilerine ısınmaya ve Moore'un düşünme şeklini tanımaya o kitaplarla başladım. “Kusursuz Suç Bulmacaları” dikkati ve hafızayı güçlendirme amacı taşıyor olsa da bence en temel özelliklerinden biri eğlenceli olması.

İki farklı bakış açısıyla kurgulanması beni ilk gördüğümde çok heyecanlandırmıştı. Genelde bu tarz kitaplarda ya da oyunlarda suçluyu yakalamaya çalışan tarafta oluruz; burada iki rol arasında gidip gelmemiz kitabın dinamikliğini artırıyor. Bu kitapları çevirirken çok eğlendiğimi düşünmekte de haklısınız. Gerçekten öyle oluyor. Genelde önümde bir yığın kâğıt oluyor, sürekli bir şeyler yazıp çiziyorum. Çünkü bulmacayı kelimesi kelimesine çevirip bir sonraki sayfaya geçmem; o bulmacanın çözümünden, çözümü kolaylaştıracak ya da zorlaştıracak bir kelime tercihi yapmadığımdan ya da bir şeyi atlamadığımdan iyice emin olmam gerekiyor. Mesela metindeki kelimelerin dizilişine, harf sayılarına, ilk ve son harflerine dayalı gizemleri Türkiye'ye çevirdiğinizde bulmaca bozuluyor. Bunu önlemek için metni yeniden tasarlamak ve kelime seçimlerini de buna göre yapmak gerekiyor. Ben de elime kalemimi alıp o kelimeyi nereye taşırsam aynı sonucu elde ederim, diğer kelimenin yerine ne koyarsam aynı etkiyi verebilirim diye sürekli denemeler yapıyorum. Bütün bir günü tek bir bulmacanın ufak bir detayını düşünerek geçirdiğim de oluyor ama bu tür kitaplar için bu tarz detaylar çok önemli ve bunları bulmaya çalışmak da gerçekten eğlenceli.

Alper Kaya: "Kusursuz Suç Bulmacaları"nın yazarı olan Dr. Gareth Moore'un bu kez Laura Jayne Ayres ile birlikte yazdığı "Gizemli Cinayet Bulmacaları Kulübü: Köyde Cinayet" kitabı ise 2025'te yayımlandı. Çeviride gene sizin imzanız var. Üstelik bu kitap, ilkinde göre biraz daha girift bir yapıda çünkü tek bir ana mekânı var ve sanki o köyde dolaşarak cinayeti çözmeye çalışıyoruz. 70'i aşkın bulmacayı çözerek tek bir vakayı aydınlatmamız gerekiyor. Dolayısıyla ilk kitaptaki bağımsız bulmacalara göre farklılık taşıyor. Bu farklılık sizi çeviri sürecinde nasıl etkiledi? Ya da etkiledi mi?

Selin Saraçoğlu Bayraklı: Evet, tam olarak tarif ettiğiniz gibi bir kitap bu. Genç bir gazeteci, biraz kafasını dinleme hayaliyle Madrid'den kalkıp İngiltere'deki küçük bir köye gidiyor. Burada büyük teyzesi ve teyzesinin köyden arkadaşlarının kurduğu bir bulmaca kulübüne dahil oluyor. Bir araya gelip sudoku, amiral battı, kare bulmaca gibi şeyler çözen bir ekip bu. Derken köyde bir ceset bulunuyor ve ekibimiz Gizemli Cinayet Bulmacaları Kulübü'ne dönüşüyor. Ölenin kim olduğu, ne zaman öldüğü, cesedin oraya nasıl geldiği, katilin kim olduğu gibi gizemleri çözebilmek için bu olayların detaylarıyla ilgili bulmacaları çözerek ilerlemeleri gerekiyor. Belli bir kurguyu izleyerek ilerliyor olması, aynı zamanda roman okuyormuşsunuz gibi de hissettiriyor. Çeviri açısından diğer kitapla karşılaştırdığım zaman ben de farklı olduğunu düşünüyorum. "Kusursuz Suç Bulmacaları"nda bir bulmacanın çevirisini bitirdiğimde onunla işim bitmiş oluyordu. Ama bu kitapta hepsi birbirine bağlı olduğu için tüm kitabı kocaman bir bulmaca gibi ele almak gerekiyor. Mesela kitabın başında kısaca bahsedilen bir şey elli sayfa sonra tekrar karşınıza çıktığında onunla ilgili yeni bir detayı öğreniyorsunuz ve önceki çevirinin yerine daha uygun bir şey aklınıza geliyor. Roman çevirirken de böyle olur zaten, hikâyeye çözüldükçe ve karakterleri tanıdıkça bazı şeyleri daha iyi yorumlamaya başlıyorsunuz ve başa dönüp sürekli bir şeyleri değiştirirsiniz. Bu yüzden "Gizemli Cinayet Bulmacaları Kulübü: Köyde Cinayet" bir bulmaca kitabı olsa da bence aynı zamanda keyifli bir roman hissinin veriyor.

Alper Kaya: Dr. Gareth Moore'un çocuklara yönelik kitapları da var, okuyucuyu bir ajana veya Sherlock Holmes'a dönüştüren (mecazi değil: "Solve It With Sherlock Holmes") kitapları da var. Keza klasik polisiye dinamiklerini kullandığı 80 'cosy' bulmaca içeren bir kitabı da bulunuyor. Benim merak ettiğim şu: Sizin çeviri planlamanızda Moore'un başka kitabı var mı?

Selin Saraçoğlu Bayraklı: Evet! 80 'cosy' bulmaca içeren "The Whodunnit Puzzle Book" bu serinin bir sonraki kitabı olacak. Şu aralar onun çevirisini yapıyorum. Daha küçük yaş gruplarına uygun bulmaca kitaplarına da Nisan 2025'te yayımlanan "Çok Gizli Ajan Bulmaca Kitabı" ile giriş yaptık. Okurlar bu kitapta ajanlık eğitimini tamamlayıp suçluların peşine düşen Ajan W rolünü üstleniyor ve kolaydan zora doğru ilerleyen pek çok bulmacayı çözmeleri gerekiyor. Çocuklarını zekâ oyunları ile tanıştırmak ve birlikte keyifli vakit geçirmek isteyen ebeveynlerin de bu kitabı seveceğini düşünüyorum. "Gizemli Cinayet Bulmacaları Kulübü" serisinin devam edeceğini biliyoruz, serinin Türkçe çevirilerine de devam etmeyi çok istiyorum.

Alper Kaya: Şunu da merak ediyorum doğrusu... Çeviri yaparken, bulmacaları bir yandan da çözmeye çalıştığınız oldu mu?

Selin Saraçoğlu Bayraklı: Sık sık oluyor. Normalde bölümü çevirirken çözümüne de bakıyorum ve herhangi bir tutarsızlık olmasını önleyebilmek için ikisini birlikte çeviriyorum. Ama özellikle değişik ve eğlenceli görünen bir şeyle karşılaştığımda işe ara verip çözmeye çalıştığım çok oluyor.

Alper Kaya: Peki şimdi de son sorum! İmkânınız olsa, ömrünüzün sonuna kadar tek bir türde kitap çevirecek olsanız bu hangisi olurdu?

Selin Saraçoğlu Bayraklı: Çok zor bir soru, neyi seçsem diğerine haksızlık olurmuş gibi geliyor. Çeviri yaparken bir kitabı, özellikle de romanları on binlerce kelimeden oluşan kocaman bir metin değil de içinde yaşadığım bir şeymiş gibi düşünmeyi seviyorum. Her şeyi gözümün önünde canlandırmaya, karakterlerin hayata bakışını anlamaya, anlatılan sokaklarda dolaştığımı hissetmeye ve tüm detayları somutlaştırmaya çalışıyorum. Kitap hiç yaşamadığım ve yaşayamayacağım bir dönemde geçtiğinde bu süreç daha da zevkli bir hal alıyor. Bu yüzden tarihi roman çevirilerini çok seviyorum. Bunun dışında bir de polisiye çevirilerini çok seviyorum. Çeviriyi yaparken aklımın bir yanının tamamen hikâyenin gizemine odaklanması bana çok eğlenceli geliyor. O gün için çevirmeyi planladığım bölümü tamamladığım halde bir sonraki bölümde neler olacağını merak ettiğim için bilgisayar başından kalkmadığım günler oluyor. İki türün özelliklerini birleştiren kitaplarla ömrümün kalanını geçirebilirim galiba.

Alper Kaya: SUÇÜSTÜ'ne zaman ayırdığınız ve başta bu iki harika kitap olmak üzere çeviri ve suça dair keyifli bir sohbeti esirgemediğiniz için çok teşekkürler. Buradan okuyuculara söylemek istediğiniz bir şeyler varsa, son söz mahiyetinde onları da alabiliriz.

Selin Saraçoğlu Bayraklı: Derginizin önceki sayılarını keyifle okumuştum ve bu alanda önemli bir boşluğu hakkıyla doldurduğunuz düşünüyorum. Röportaj teklifinizi ilettiğinizde de onur duydum, çok teşekkür ederim. Umarım kitaplar bizleri çok daha güzel günlerde bir araya getirmeye devam eder.

İngiliz suç sineması, karanlık atmosferi, keskin mizahı ve karakter odaklı anlatımıyla dünya sinemasında kendine özgü bir yer edindi ve keskin bir şekilde kabul edilen bir alt türe dönüştü. Bu filmler, çoğu zaman sınıf çatışmaları, yozlaşma ve bireysel çöküş temalarını işlese de sakar suçluları, ırkçı karakterleri ve arkadaşlık temalarını da aynı potada eriten başyapıtlar çıkarmayı başardı. Bu filmler, hem gerçekçiliği hem de stilize dili bir araya getirdi ve mizah dozuyla her türden izleyiciye ulaşmayı başardı. Özellikle 2000'li yıllarda çekilen "İngiliz Suç Filmleri", türün geleneksel yapısını modernize ederek türe ve ülke sinemasına yeni bir soluk kazandırdı. Bununla da sınırlı kalmadı ve hemen her ülkede benzer filmler çekilmesine olanak sağladı. Guy Ritchie önderliğindeki modern sinemacılar türün tüm dünyada fanları olmasını sağlarken, bu hikayelerin Amerika başta olmak üzere daha büyük ölçekli ülke sinemalarına sıçramasını da sağladı.

2000'li yıllarda çekilen İngiliz Suç Filmleri'nden en iyi bulduğum 5 tanesine bir göz atalım:

SNATCH - 2000

Guy Ritchie'nin Snatch filmi, İngiliz suç sinemasına tempo, zeka ve mizahın eşsiz bir karışımını getiren, tam anlamıyla ikonik bir yapım. Film, kayıp bir elmas ve yeraltı boks dünyası etrafında dönen karmaşık bir hikayeyi, onlarca karakter ve birden çok alt hikaye eşliğinde kuruyor. Ritchie'nin anlatı stilinde zaman atlamaları, süratli kurgu, ironik diyaloglar ve grotesk karakterler ön planda. Snatch'in en büyük başarısı, suç dünyasının şiddetini hafif bir mizah örtüsüyle sunmasında yatıyor. Şiddet gerçek ve tehdit edici olsa da karakterlerin absürtlüğü izleyiciyi sürekli bir yabancılaştırma etkisine sokuyor. Bu kadar kan ve şiddetin içinde, kendinden şüphe ettiren bir eğlence ve estetik bulmak mümkün. Kaosun hüküm sürdüğü senaryoda, her bireyin şansı bir başkasının kaderini etkiliyor ve hiçbir karakterin hiçbir planı yazıldığı gibi ilerlemiyor. Bu da filmi çok daha eğlenceli hale getiriyor.

Snatch, suç türüne getirdiği stilize enerji ve çok karakterli mozaik anlatımı sayesinde 2000 sonrası İngiliz suç sinemasını ve hatta tümüyle sinemayı derinden etkiledi. Nasıl 90'lı yıllarda Tarantinesk filmler furysı türediye, 2000'li yıllarda da Ritchie estetiği göndermelerde kullanılır hale geldi. Film, sokak diline hakimiyeti, pop kültüre yaptığı göndermeleri ve karakter tasarımlarıyla da fark yaratmayı başardı. Özellikle Brad Pitt'in unutulmaz "Mickey" performansı ve Benicio Del Toro'nun "Franky Four Fingers" kompozisyonu Snatch'i klasikler arasına yerleştirmeye katkı sağladı. Suçun kaotik doğasını eğlenceli bir tempoyla anlatan Snatch, İngiliz yeraltı dünyasına parlak, absürd bir ayna tutuyor.

LAYER CAKE - 2004

Matthew Vaughn'un yönettiği Layer Cake, İngiliz suç sinemasına daha "yetişkin", daha soğukkanlı ve rafine bir dokunuş getiriyor. Film, ismini yeraltı dünyasının katmanlı yapısından alıyor; her katman, daha üstteki güçler ve daha aşağıdaki kurbanlar arasındaki geçişi simgeliyor. İsimsiz bir uyuşturucu satıcısı (Daniel Craig'in harika performansı) sektörden sessizce çekilmek isterken, kendisini karmaşık entrikaların ve ihanetlerin ortasında bulur. Layer Cake'in temel derdi, suç dünyasının ahlaki bulanıklığını ve kaçışsız döngüsünü sergilemektir. Film, sinema tarihinde çok örneği bulunan "çıkış planı yapıp, daha çok bataklığa saplanan insan" motifini işlerken, bunu soğukkanlı bir nihilizmle sunuyor. Kısacası, suç dünyasından temiz bir çıkış neredeyse imkânsız! Layer Cake aynı zamanda bir tür sistem eleştirisi de yapmaktadır. Alt sınıftan üst sınıfa, suçla bulaşmamış kimse yoktur. Fark, sadece yöntemlerde ve yüzeydeki maskelerdedir. Görsel stili, yoğunlukla gri tonlar ve modern Londra atmosferiyle biçimsel anlamda da türde farklı bir yerde duran film, klasik İngiliz suç sinemasının karikatürize mizahına göre daha ciddi bir noktada durur. Film, Guy Ritchie sonrası dönemde İngiliz suç filmlerinin daha soğuk, entelektüel ve organize bir yöne kaymasının öncülerinden olmuştur. Layer Cake, suç dünyasını romantize etmek yerine, onun sıkıcı, vahşi ve kaçınılmaz çöküşle sonuçlanan doğasını sergileyen, daha gerçekçi bir suç anlatısı sunar.

IN BRUGES - 2008

Martin McDonagh'ın yazıp yönettiği In Bruges, yüzeyde basit bir suç hikâyesi gibi görünse de, aslında suç, kefaret, günah ve ölüm üzerine ağır bir varoluşsal dramdır. Belki de bu listedeki en iyi film In Bruges diyebiliriz. Sadece türün değil, sinema tarihinin de en iyi filmlerinden birisidir. İki kiralık katil, Ray (Colin Farrell) ve Ken (Brendan Gleeson), başarısız bir görev sonrası Bruges'e tatil kisvesi altında saklanmaya gönderilir. Ancak, bu durağanlık, karakterlerin kendi suçlarıyla yüzleşmesine ve hayatın anlamı üzerine derin iç hesaplaşmalar yapmalarına yol açar. Film boyunca Bruges şehri adeta bir karakter gibi kullanılır ve bu anlamda da listelerin üst sıralarında yer almayı hak eder. Şehrin gotik mimarisi, kanalları ve sessiz atmosferi, ölüm ve günah kavramlarını metaforik bir zemine taşır. Felsefi açıdan film, günahın kefareti temasını işler. Ray'ın küçük bir çocuğun ölümüne sebep olması, onun kendi içindeki cehennemini yaratır. McDonagh'ın eşsiz senaryosu sayesinde film hem trajik hem de kara mizahla doludur. Bir sahnede seyirci ağlarken, diğer sahnede absürt bir espiye gülmek zorunda kalır. In Bruges, suç filmlerinin klasik "kaçış" dinamiğini ters yüz eder. Burada asıl kaçılması gereken yer Bruges değil, insanın kendi vicdanıdır. Tür içinde benzersiz bir yere sahip olan film, suçun psikolojik ve ahlaki sonuçlarını benzersiz bir mizah ve trajedi harmanı içinde sunuyor. In Bruges, sadece bir suç hikayesi değil, bir varoluş hikayesi.

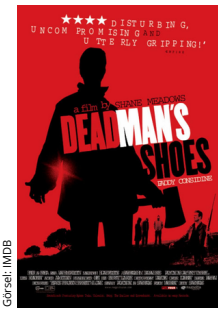
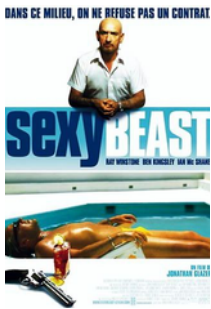
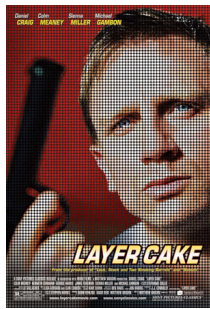
SEXY BEAST - 2000

Jonathan Glazer'ın Sexy Beast filmi, İngiliz suç sinemasına karakter merkezli, psikolojik yoğunluğu yüksek bir anlatım kazandırdı. Film, suç dünyasından emekli olmuş Ray Winstone'un canlandığı Gal karakterinin, huzurlu emekliliği bozmak isteyen Don Logan (Gelmiş geçmiş en iyi performanslardan biriyle Ben Kingsley) tarafından tehdit edilmesi etrafında döner. Sexy Beast'in en dikkat çekici tarafı, suç dünyasını şiddetli aksiyonlarla değil, karakterler arası psikolojik çatışmayla vermesidir. Film, özgür irade, suçtan kurtuluş ve geçmişin zincirleri temalarını işler. Gal, yeni bir hayat kurmuş olsa da suç dünyası onu bırakmaz. Yani insan geçmişinin gölgesinden kaçamaz. Bu, sinemada çok işlenen bir konu ama eğer izlemediyseniz inanın en yaratıcılarından biri Sexy Beast. Ben Kingsley'nin Don Logan'ı, saf kaosu ve kontrol arzusunun vücut bulmuş halidir. Onun Gal üzerindeki baskısı, suçun sadece fiziksel değil, psikolojik bir hapisane olduğunu gösterir. Görsel olarak Akdeniz güneşi altında geçen sahneler ile İngiltere'nin kasvetli suç dünyasının tezatı dikkat çeker. Sexy Beast, türüne yoğun karakter psikolojisi ve klasik bir "son iş" anlatısını altüst eden yaklaşım getirmiştir. Suçun çekim gücünü gösterirken, özgürlüğün sadece fiziksel kaçışla değil, ruhsal bir başkaldırıyla mümkün olduğunu ima eder. Yoğun ve etkili yapısıyla suç sinemasında unutulmaz bir köşe taşıdır.

DEAD MAN'S SHOES - 2004

Eğer In Bruges için listenin en iyisi demeseydim kesinlikle tercihim Shane Meadows'un Dead Man's Shoes filmi olurdu. İngiliz suç sinemasına intikam temasını getirirken, bunu derin bir trajedi ve ahlaki karmaşa ile sunan film, kardeşinin ölümünden sorumlu küçük kasaba gangsterlerinden intikam almaya gelen eski asker Richard'ın (Paddy Considine) hikâyesini anlatır. Dead Man's Shoes'un felsefi altyapısı, klasik bir intikamın adalet getirip getirmediği sorgulaması değildir; suç ve ceza arasındaki bulanık sınırları inceler. Richard'ın uyguladığı şiddet, başlangıçta haklı görünse de zamanla intikamın kendisinin de bir tür suç olduğunu izleyiciye düşündürür. Meadows, küçük kasaba suçlularını epik bir yeraltı mafyası gibi göstermez. Aksine, sıradan, patetik, trajikomik figürler olarak resmeder. Bu bakımdan film, klasik suç hikâyelerinden çok, gerçek hayattaki sıradan kötülüğün portresini çizer.

Minimalist anlatımı, düşük bütçesine rağmen sağladığı duygusal yoğunluk ve Paddy Considine'in muazzam performansı filmi özel kılar. Dead Man's Shoes, suç sinemasına sadece intikam temasını değil, aynı zamanda vicdan azabını, ruhsal çöküşü ve şiddetin bulaşıcı doğasını ekleyen nadir eserlerden biridir. Filmde suç, sadece dışarıdan gelen bir tehdit değil, aynı zamanda içeride büyüyen bir zehirdir. Meadows, suçun insan ruhunda bıraktığı kalıcı izleri sert ve dürüst bir şekilde peliküle aktarır.

İşte adamı böyle yerin dibine geçirirler Jack! Bol yağda kızarmış jambon tadındaki bir kadını elinde tutamıyorsan tutana saygı duymayı öğreneceksin. Bir el sabununu teninde gezdirip köpürmesini bekleyebilirsin fakat bir kadının şehvetini köpürtmek o kadar kolay değil marifet ister. Aman üzüldüğün durumu bak! Eriyen sabun elinden düşüp ayağını da kaydırabilirdi. Kendine yeni hoş kokulu bir sabun satın alabilirsin. Benim favorim vanilya özlü olan sabunlar, gerçi tek ortak noktamız da bu olsa gerek.

Ne içimi döktüm be... İşin kötü yanı açtım neyse mesai bitmesine birkaç saat kaldı akşam vanilya özlü şarabımdan birkaç kadeh içerim hiçbir şeyim kalmaz. Hahaha! Ne kadar romantığım ya vücudumdaki yağların faydası işte, hareket ettikçe şehvet damarlarım açılıyor. A bir dakika lanet olsun! Anons sesi miydi o? Bir bakalım yine hangi serseri kavgası ihbarı. Cızırtılı frekans nihayetinde yerini bizim dolgun Mia'nın sesine bıraktı:

3207... ekiplerin dikkatine, Büyük Trinity Ormanı'nda kimliği belirsiz bir kadın cesedine ulaşıldı...

Ah lanet olsun Mia! Bana ne bulunan cesetten, akşam olmak üzere birde oraya mı gideceğim? A tabii gün sonunda stresimizi birlikte paylaşırsak neden olmasın?

İtiraf etmem gerekirse Dallas'ta tenine değemediğim tek kadın diyebilirim. Kendisi, başında saç kalmamış profillere vitamin niyetine bir doz zevk aşıladığı için bana sıra gelmedi.

Hadi ama yine ben daldım Mia'yı dinlemeyi unuttum: *Hey bebeğim baştan anlatır mısın? Başka şeylerle meşguldüm de.*

Aynı şefkatli ses tonunu onda göremedim maalesef hırıltılı bir şekilde:

Yine hangi kadını küf kokulu dudaklarınla tanıştırmaya çalışıyorsun adi herif! Görev başındasın kendine gel ve beni dinle! diye haykırıyordu.

Oh... bebeğim, ben senin davetkar dudaklarına talibim sadece ayrıca etki alanımda dışıl bir enerji hissetmiyorum.

Hem yatakta kazanırım hem de sözde, ayağımın altında sadece kadın iç çamaşırları olmasını tercih ederim ve öyle de olur genellikle. Mia'nın sessizliğinden anladığım kadarıyla bu iş bitmiştir. Genelde görevi kabul etmediğim hep bu tarz konuşmalar olur ve sonunda telsizi kapatır, başkasını gönderir böylece beni başından salar.

Aslında göreve gitmek iyi olurdu, Oliver'ı a pardon ondan geriye kalanları oraya gömerdim. Fakat bir köpeğin kazıp çıkarma ihtimalini de göz ardı edemem. Yol üstündeki çöp arıtma sistemine atarım gider. Bak işte Oliver şişelerce şarap içtin, kadınların şefkatli kollarında uyudun da ne oldu? Bak işte sonunda layığını buldun.

Hadi sana son bir iyilik yapayım şu güzel gün batımında harika bir parça ile kulaklarımızın pasını silelim. Hımm... gerçi kulağın hangi poşetteydi acaba? Tüh Jack'e sorsaydık keşke. Aman hadi neyse açıyorum bak parçayı iyi dinle ya da hisset ne bileyim işte akışta kal en azından:

Carry on, my wayward son...There'll be peace when you are done... Lay your weary head to rest... Don't you cry no more...

Hey adamım nasıldı ama? Çılgınlar gibi direksiyona vurmaktan kendimi kaybetmek istemiyorum bu kadarı yeterli. Vay canına bir kadının üstünde terlediğim günleri anımsattı bu an bana. İşte son durağa geldik Oliver, hemen sağa dönelim ve işte TrashTidy yani yeni yuvan. Ah lanet olsun! Şu el freninden bıktım hep bir tutukluk yapıyor. Kaldırması bir dert indirmesi bir dert. Senin üzerinden bir benzetme yapmak isterdim fakat sinirlenince esprilerim iyi olmuyor. Ama aklıma ne geldi bak, senin biricik Lisa'n ile bizim Roger'in konuşma sesleri. Yani konuşma sesi mi desem yoksa anlarsın ya hani işte... Gerçi o koltuk normalde öyle gıcırdamıyordu.

Neyse kemiklerin sızlasın diye söylemedim, gerçi toz haline geldiler nasıl sızlasınlar? Benimki de laf işte hadi geldik, bir dışarıya bakayım etraf nasıl, sonra seni yerleştirir giderim. Ah siktir! Yüce İsa aşkına! Ben neden hep kafamı tavana vuruyorum. Ah, pürüzsüz bakire tenli kafam. Bir dakika o ses neydi? Ne olacak Samuel alt tarafı konserve kutusunda yemek arayan bir faredir. Viskiye fazla kaçırıldım galiba yüce tanrım bu ortamda kafayı sıyırmayı istemem. Dolgun göğüslerin içinde nefes alamadığım an da şuurum gitse tek kelime etmem.

Bagaja doğru yalpalayarak ilerlemek ve etraftaki çöp kokusunun ısrarlı kucaklaması midemi bulandırılıyordu. Üstelik kapağı açtığımda, birbirlerine yapışmış ıslak poşetlerin feryadı da eklenince içeri kusmaktan kendimi alamadım. Öğlen yediğim mısırın taneciklerini ayırt edebiliyordum. Sokayım böyle işle! Birde araba temizleyeceğim. Poşetleri teker teker yan taraftaki kırmızı konteynerin içerisine atmaya başladım.

Konteynerin üzerinde çevre dostu amblemini görünce istemsiz bir şekilde gülmeye başladım. Hadi ama bu iyi fikir değildi. Midem ekşidi, lanet olsun... Gülerken mısırdan geriye kalan koku boğazımı yaktı. Bir yönden doğru aslında çevreyi böyle yürüyen küflü kemik torbasından arındırmak, fidan dikmekle eş değer bence. Oh... sonunda son torbayı da attık. Şimdi eve gidip yorgunluğumu paylaşmam lazım değil mi? Arabayı da yıkatmalıyım ya da dur şimdi dolarları dağıtmaya gerek yok Caroline yıkar nasıl olsa hep benim mi sırtımı keseleyecek biraz da arabamın yüzeylerini parlatsın. A... hadi ama şu kontağı çalıştırıp eve gideyim bir an önce.

*

Yere atılan kıyafetler birbiriyle bir bütün haline gelirken, saten çarşaflar arasında şehvetin tutsağı olan çift de adeta birbirine kur yapan serçeler gibi kesik kesik cümleler kurmaktaydı.

Jack'e dur diyemiyordum, son bir senedir bana sunduğu bu zevk beni bambaşka birisi yapmıştı. Kolyesi her tenime değdiğinde, hissettiğim o soğuk ürperti adeta bedenimi ve duygularımı yeniliyordu. Gerçi onu terk etmeden önce bu kadar iyi sevişmiyordu, şaşırmadım değil fakat sorgulamadım iyi giden bir şeyleri bozmak istemedim. Ben gittikten sonra çok değişmiş, altın aksesuar sevmezdi ama şimdi altın zincirler takıyor. Parfüm kokusu çikolatalı bisküvi gibi oysaki hiç parfüm sevmezdi. Onda ki bu değişimi sevmiştim sanırsam benim yokluğumda ciddi travma geçirdi.

Gitmek zorundaydım, o zamanlar Jack çok ilgisizdi. Benimle hiç ilgilenmiyordu, onun çocuğunu taşıyordum nihayetinde biraz daha ilımlı olabilirdi değil mi? Ama o gün "Çocuğunu da seni de istemiyorum" dediğinde, yaptığım tek şey karnımı sıkıca tutarak oradan ayrılmak oldu. Kavuştüğümüzda bu konuyu ona sorduğumda ağlamaya başlamıştı. Üzgün olduğunu anladım ve üstelemedim. Artık üçümüz birlikteydik ki önemli olan da buydu zaten. Tüm bunları anımsarken farkında olmadan çarşafı sıkıca tutmuşum, onun sıcak nefesi beni bitiriyordu en sonunda:

Ah... Jack dur lütfen hem Samuel da gelir birazdan... diyebildim zar zor.

Cildi, pürüzlü ve kurumuş dudaklarımın cennetiydi. Yani teni ile bir bütün olmak paha biçilemez bir histi. Kısık ve anlaşılmayan tonlarda bana seslenmesi, benim için dünyanın en iyi melodisiydi:

Az kaldı bebeğim çok yakında buradan ayrılacağız. O Samuel adisini de geride bırakıp gideceğiz.

Aslında buradan ayrılma gibi niyetim yoktu bence böyle devam edebilirdik. Bu şekilde kaçamak yaşamak bence ilişkimize, daha önce olmayan farklı bir heyecan katıyordu. Tabii, bunu ona söyleyemezdim. Samuel'e de alışmıştım aslında. Tamam ilk yıllar çok kötüydü fakat bulunmamam için çok çaba sarf etti. Jack'in defalarca yaptığı kayıp başvurusu bir şekilde ciddiye alınmamıştı. Gecenin belirli saatlerinde farklı lokasyonlarında, yanımda tanımadığım bir adamla yürümek durumunda kaldım ve hatta onu öptüm. Tüm bu planları Samuel yapmıştı.

Dolayısıyla herkesin gözünde, eşini terk edip aldatan bir kadın konumundaydım. Jack'e neden beni aramaktan vazgeçtin diye sorduğumda cevap vermedi. Üstelemedim çünkü ikimiz çok yıpranmıştık. Ama dediğim gibi Samuel'i bırakamam. Nedenini bilmiyorum fakat bana bu denli sahip çıkması ve sevişmelerimiz, beni bambaşka biri yaptı. Ağırlığını üzerimde hissetmek ve beni öperken çıkardığı hırıltılı sesler... Oh aman tanrım farklıydı işte.

Bunları düşünürken bir kez daha Jack'e ihanet ettiğimi biliyorum. Zavalı Emma'ya kulübede yaptıklarını biliyorum. Belki de kendimi bu şekilde teselli etmek istiyorum emin değilim. Tek düşündüğüm, bundan sonra bu şehvet üçgeninden nasıl çıkabileceğimdi. Çıkabilecek miydim gerçekten? Yoksa bu saten kumaşın esiri mi olacaktım? Kime bağlıydı bu olasılıklar? Tanrı ya mı? Yoksa benim seçimlerime mi?

*

Eve girdiğimde inlemeli sesler duyuyordum, sesler ritim tutmuştu adeta. Normal bir insan eşinin bıçaklandığını düşünebilir ya da düştüğünü ama ben bu sesi, nerede olursam olayım tanırım. Bizzat onlarca kadının kulağına fısıldadığım bir melodidir. Kapıyı açtığımda aralarına katılırım herhalde. Hahaha... Bir senedir beni kandırmaya çalışıyorlar. Neredeyse Jack'e hafiften üzülecektim, alkole yatırdığı paralarla ne yatak kırardı aslında. Hadi öyleyse içeri girip performanslarına bakalım:

O... Kimleri görüyorum, eşim kimlerin kollarında öyle. Nasıl memnun edebildi mi seni? Gerçi hamile bir kadına göre değerlendirmek lazım. Hadi ama o yüzlerinizin hali ne öyle? Siz beni salak mı sandınız ha! Çocuğunun babası ile bir arada olman normal. Bakma öyle yüzüme salak salak Caroline! Biliyorum her şeyi, şu işi yaptıktan sonra çarşafları değiştirmeyi akıl etseydin belki de öğrenmezdim. Eve gelmeyeceğimi söylediğim her akşamın ertesi günü çarşaftan diyet bisküvi kokusu alıyordum, en son ne zaman böyle bir parfüm kullandım hatırlamıyorum. Sana gelince Jack, bugün seni yıkılmış bir şekilde bırakıp gitmişim. Ne ara kendine geldin de soluğu burada aldın? İyi rol yapıyorsun tebrik ederim. Altın zincir kolye takmış birdel! Tam bir çete üyesi lideri olmuştun! Öldürdüğün hangi kurbandan çıldır kim bilir. Şimdi ne olacak diye düşünüyorsunuz değil mi? Bu adli herif buradan, bir daha gelmemek üzere gidecek ve biz de mutluluk oyunumuza kaldığımız yerden devam edeceğiz sevgilim.

Cümlemi tamamlar tamamlamaz sağ taraftan gelen darbe ile fena sarılmıştım, adi herif! Yumruk dişimin arasına sıkışan jambon parçasını bile yerinden çıkarmıştı. Son gücümle altın kolyesinden tutup kendime doğru çektim: *Benim evime gelip benim yatağında bir domuz gibi yayılıyorsun ve üstüne birde bana saldırıyorsun. Damızlık bir hayvandan başka bir şey değilsin git tohumunu başka yere saç! Caroline benim ve benim kalacak.*

Kalbim sıkışıyordu sıkıca karnımı tutup yataktan kalktım. Samuel'in neler yapabileceğini biliyordum. O yüzden ona istediğini vermeliydim: *Samuel dur hayatım! Lütfen beni dinle! Ben sadece seninim, bu çocuk da senin gibi yetiyecek. Jack bir daha gelmez lütfen bırak sorunsuz bir şekilde gitsin.*

İstemsizce Samuel'in lağım kokulu gövdesine sarılarak dokunuşlarımla onu sakinleştirmeye çalıştım. *Oh... biricik sevgilim bak nasıl şefkatli bir şekilde sarılıyorsun. Elbette benden tüm bu yaptıkları için bir terfi alacak ama böyle kusursuz bir kadında verilebilecek en güzel ödül tutkulu bir öpücüktür değil mi Jack?*

Jack'e baktığımda kusursuz vücudunun kaskatı olduğunu fark ettim. Aslında bir anca önce buradan gitmesini istiyordum. Bir süre sonra bana doğru yaklaşıp: *Yarattığın bu yeni dünyada sana azap dolu günler diliyorum Caroline. Cennetinden atılalı dört yıl oldu zaten. Burada, şeytanla aynı anda doğmuş o efendinle ebediyen kalırsın umarım.*

Polisiye roman, okurların beklentileri ve geçtiği dönemlerin ruhuyla sürekli değişen bir türdür. Ancak bu türle özdeşleşmiş bir figür varsa, o da dedektiftir. Sherlock Holmes'un neredeyse insanüstü zekâsıyla şekillenen klasik imajı, zamanla yerini kendi şeytanlarıyla boğuşan, karmaşık karakterlere bırakmıştır.

Bir zamanlar mantığın ve Britanya soğukkanlılığının ustası olan dedektif, giderek kusurlu bir figüre dönüşmüş, saplantıları, hataları ve ahlaki ikilemleriyle mücadele eden bir karakter haline gelmiştir. Günümüz polisiyesinde dedektif artık yalnızca mutlak gerçeğin peşinde koşan biri değil; aynı zamanda kendi geçmişinin kırıklarını da onarmaya çalışan biridir.

Bu değişim, 20. ve 21. yüzyılın büyük dönüşümlerini takip eder: mantığın ve akılcılığın zirveye ulaştığı Holmes'tan, Simenon'un melankolik dedektiflerine, Amerikan hard-boiled dedektiflerinden İskandinav polisiyesinin karanlık karakterlerine kadar her dönem, kendi dedektifini yaratmıştır. Bugün, televizyon dizilerinin etkisi, Asya polisiyesinin yükselişi ve günümüz toplumsal meselelerinin hikâyelere yansımalarıyla birlikte, polisiler artık sadece suçla sınırlı kalmayıp psikoloji, politika ve hatta ekoloji gibi alanlara da yönelmektedir.

Peki, bu dönüşüm neden gerçekleşti? Adalet, hakikat ve kahraman figürüyle ilgili algımızda nasıl değişiklikler oldu? İlk dedektiflerden günümüzün karanlık karakterlerine kadar bu evrimi takip ederken, polisiye romanın yalnızca bir eğlence türü olmadığını, aynı zamanda toplumsal çelişkilerimizi ve kaygılarımızı da yansıttığını göreceğiz.

Kusursuz dedektif çağı. Mantığın mutlak gücü

Polisiye romanın ilk yıllarında dedektif, aklın üstünlüğünü temsil eden bir figürdü. 19. yüzyılın pozitivist düşüncesinden beslenen bu karakter, her gizemin gözlem ve akıl yürütme yoluyla çözülebileceğine olan inancı temsil ediyordu.

Bu dönemde, Edgar Allan Poe'nun yarattığı Auguste Dupin karakteri ilk dedektif figürü olarak edebiyat sahnesine çıktı. Ancak polisiye romanın gerçek kimliğini kazanması Arthur Conan Doyle'un Sherlock Holmes karakteriyle oldu. Holmes, suçları yalnızca mantıkla çözen, duygulara yer vermeyen, soğukkanlı ve metodik bir dedektif olarak polisiye romanın arketipi haline geldi. Bu dönemde Agatha Christie gibi yazarlar da mantık temelli dedektif figürünü çeşitlendirdi. Hercule Poirot ve Miss Marple gibi karakterler, suç dünyasında kaosun ortasında düzeni sağlayan figürlerdi. Ancak bu dedektiflerin en büyük ortak özelliği, gerçeği keşfetmekte asla başarısız olmamalarıydı.

Mantıklı kahramandan umutsuz dedektife. Kara roman ve Hard-Boiled dönemi

20.yüzyılın ilk yarısı, polisiye edebiyatında büyük bir kırılma noktası yarattı. İki dünya savaşı, Büyük Buhran, yükselen suç örgütleri ve sistematik yozlaşma, dedektif figürünü ve suç anlatılarını kökten değiştirdi. Artık suç yalnızca bireysel bir eylem değil, toplumsal düzenin kaçınılmaz bir parçası olarak görülüyordu.

Bu dönüşüm özellikle Amerika'da belirgin hale geldi. 1920'lerde ve 30'larda, "hard-boiled" dedektif anlatıları, klasik dedektif romanlarının steril ve düzenli dünyasından koparak karanlık, acımasız ve umutsuz bir atmosfere yöneldi. Klasik dedektif figürü, adaletin mutlak temsilcisi olmaktan çıkıp, yozlaşmış bir dünyada kendi doğrularıyla hareket eden yalnız bir anti-kahramana dönüştü.

Dashiell Hammett ve Raymond Chandler gibi yazarların öncülüğünde ortaya çıkan hard-boiled polisiye, dedektif figürüne farklı bir boyut kazandırdı. Sam Spade (Hammett) ve Philip Marlowe (Chandler), klasik dedektiflerden çok daha sert, alaycı ve yalnız karakterlerdi.

Bu dönemde Agatha Christie gibi yazarlar da mantık temelli dedektif figürünü çeşitlendirdi. Hercule Poirot ve Miss Marple gibi karakterler, suç dünyasında kaosun ortasında düzeni sağlayan figürlerdi. Ancak bu dedektiflerin en büyük ortak özelliği, gerçeği keşfetmekte asla başarısız olmamalarıydı.

Bu dedektifler ahlaki olarak gri alanlarda hareket ediyor, bazen suçlular kadar yozlaşmış figürlerle iş birliği yapmak zorunda kalıyordu. Bürokrasiye ve adalet sistemine güvenmiyor, çoğu zaman yalnız hareket ediyorlardı. Kadınlarla olan ilişkileri karmaşıktı; femme fatale karakterleriyle karşılaşılıyor, genellikle ihanete uğruyorlardı.

Hard-boiled polisiye, bir anlamda bireysel dedektifin adalet arayışıyla sistemin yozlaşmış gerçekliği arasındaki çatışmayı anlatıyordu. Philip Marlowe'un dediği gibi:

"Herkesin kirli olduğu bir dünyada temiz kalmaya çalışıyorum. Ama o kadar da aptal değilim."

Bu tarz romanlar, özellikle Büyük Buhran ve II. Dünya Savaşı sonrası Amerikan toplumundaki çöküş hissini yansıtıyordu. Kapitalist sistemin yarattığı eşitsizlikler, yozlaşmış polis teşkilatları ve güçlü suç örgütleri, dedektifin artık yalnızca suçlularla değil, bozuk bir sistemle mücadele ettiği bir anlatı yapısı oluşturdu.

Kara romanın felsefesi. Umutsuzluk ve ahlaki çıkmazlar

Hard-boiled dedektiflerin evreni, varoluşçu felsefenin izlerini taşıyordu. Jean-Paul Sartre ve Albert Camus'nün yabancılaşma, absürdizm ve insanın anlamsız bir dünyada var olma mücadelesi üzerine geliştirdiği düşünceler, kara romanların temel dinamiklerinden biri haline geldi.

Gerçek hiçbir zaman tam olarak ortaya çıkmaz: Dedektifler suçları çözüyor ama adaletin gerçekten sağlandığını hissetmiyorlar. Sistem suçlular kadar kirli olabilir: Suçun arkasında yalnızca bireyler değil, devlet, polis ve büyük şirketler de yer alabilir. Dedektifler bile masum değildir: Kendi kişisel hesaplaşmaları, bağımlılıkları, travmaları ve şüpheleriyle mücadele ederler.

Bu anlatı yapısı, polisiye romanı yalnızca bir eğlence türü olmaktan çıkarıp, modern dünyanın etik ikilemlerini ve toplumsal yozlaşmasını sorgulayan bir edebiyat formuna dönüştürdü.

Hard-boiled anlatının sinemadaki yansıması film noir akımı oldu. 1940'lardan itibaren Hollywood, kara romanlardan uyarlanan filmlerle gölge oyunları, düşük açılı çekimler ve dramatik ışık kullanımıyla suç dünyasını görselleştirdi.

The Maltese Falcon (1941)
Double Indemnity (1944)
The Big Sleep (1946)
Bu filmler, hard-boiled anlatının karamsar atmosferini ve dedektif figürünün yalnızlığını sinemaya taşıdı. Kara film ve kara roman birlikte evrilerek, günümüz polisiyesinin temel taşlarını oluşturdu.

Modern dedektif. Soruşturmadan kişisel arayışa.

20.yüzyılın ikinci yarısından itibaren dedektif figürü yalnızca suçları çözen bir karakter olmaktan çıktı. Dedektif artık kendisini anlamaya çalışan, travmalarıyla boğuşan, toplum tarafından dışlanmış ve yalnızlaşmış bir figür haline geldi.

İskandinav Polisiyesi ve Karanlık Dedektifler

1990'lardan itibaren İskandinav polisiyesi, dedektif anlatısında psikolojik derinliği artıran bir akım haline geldi. Henning Mankell'in Kurt Wallander'ı ve Jo Nesbø'nun Harry Hole'u, geleneksel dedektif figürlerinden çok farklıydı: Bağımlılıkları olan, depresyonla mücadele eden, özel hayatları darmadağın karakterlerdi. Soruşturmalar sırasında kişisel travmalarıyla yüzleşmek zorunda kalıyorlardı. Suçların toplumsal ve politik boyutları vurgulanıyordu. Bu türde, suç bireysel bir eylem olmaktan çıkıp, sistematik ve toplumsal sorunların bir sonucu olarak ele alınmaya başlandı...

Son yıllarda dedektif anlatıları televizyonda da büyük bir dönüşüm geçirdi. Polisiye diziler, yalnızca suç çözümüne değil, dedektifin içsel yolculuğuna da odaklanmaya başladı. True Detective dizisinde dedektifler, kendi geçmişleri ve ahlaki çelişkileriyle yüzleşmek zorunda kalan karakterlerdi.

The Killing, cinayeti çözen dedektifin kişisel yaşamını ve psikolojik çöküşünü ön plana çıkardı. Bu anlatılar, modern dedektifin artık yalnızca bir suç çözücü değil, karmaşık ve kırılgan bir insan olduğunu gösterdi.

Kadın Dedektiflerin Yükselişi

Geleneksel polisyede dedektif figürü büyük ölçüde erkek karakterlerden oluşurken, son yıllarda kadın dedektifler ön plana çıkmaya başladı. Gillian Flynn'in Sharp Objects (Keskin Şeyler) romanı, dedektifin kadın olmasını psikolojik ve toplumsal açılardan ele aldı.

Stieg Larsson'un Millennium serisi, kadın karakterleri suç anlatısının merkezine yerleştirdi.

Sarah Lund (The Killing), adaletin peşinde giderken kendi özel hayatını mahveden bir figür olarak dikkat çekti.

Kadın dedektifler, polisiye romanlarda sadece soruşturma yapan karakterler değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitsizlikleriyle mücadele eden figürler haline geldi.

Gelecekte polisiye ve dedektif figürü

Polisiye edebiyatı, geçmişten günümüze toplumsal değişimleri ve insanın adalet arayışını yansıtan bir tür olarak sürekli evrim geçirmiştir. Ancak 21. yüzyılın ilerleyen dönemlerinde, teknolojik gelişmeler, küresel krizler ve etik meseleler polisiye anlatılarını da kaçınılmaz şekilde etkileyecektir. Bugünün dedektifleri, sadece cinayetleri çözmekle kalmayıp, yapay zekâ, dijital suçlar, ekolojik felaketler ve küresel politik entrikalarla da mücadele etmek zorunda kalacaktır.

Geleneksel polisiye romanlarında dedektifin keskin gözlem gücü ve mantık yürütmesi ön plandayken, günümüz teknolojisi ile birlikte yapay zekâ destekli soruşturma yöntemleri giderek yaygınlaşmaktadır. Adli bilişim, büyük veri analizi ve algoritmalar, dedektiflerin suçları çözme yöntemlerini dönüştürmektedir.

Bu bağlamda geleceğin polisiye edebiyatında şu olasılıklar öne çıkmaktadır:

- Yapay zekâ destekli dedektifler: İnsan dedektiflerin sezgilerini ve etik değerlerini sorgulayan, hata yapmayan ancak “insanî” kavrayıştan yoksun sistemler.
- Dijital suçlar ve sanal cinayetler: Kimliği belirsiz hackerlar, siber saldırılar, deepfake teknolojisi kullanılarak işlenen suçlar.
- Beyin dalgaları ve nöroteknoloji destekli soruşturmalar: Sanıkların yalan söyleyip söylemediğini anlamaya çalışan “nöropolis” ekipleri.

Bu gelişmeler polisiye türünde yeni etik soruları da gündeme getirecektir. Dedektif artık yalnızca gerçeği arayan biri değil, teknolojinin yarattığı yeni düzen içinde ahlaki ikilemlerle boğuşan bir karakter olacaktır.

Ekolojik polisiye. Suç ve çevre felaketleri.

Son yıllarda, çevresel suçlar ve iklim değişikliğinin polisiye edebiyatına etkisi artmaktadır. Suç artık sadece bireysel bir eylem değil, ekosisteme yönelik yıkıcı müdahalelerin de bir parçası olarak ele alınmaktadır.

Böylece, gelecekte ekolojik polisiye romanlarında şu unsurlar ön plana çıkabilir:

- Kuraklık, kıtlık ve doğal kaynak savaşları üzerine kurulu distopik dedektif hikâyeleri.
- Büyük şirketlerin çevresel yıkıma neden olan suçları ve bunları ifşa etmeye çalışan “yeşil dedektifler”.
- Hayvan hakları, genetik manipülasyonlar ve biyoterörizm üzerine kurulu polisiye anlatılar.

Ekolojik suçları merkezine alan polisiye türü, klasik “katil kim?” sorusunu “sorumlu kim?” sorusuna dönüştürerek suçun bireysel değil, sistemik bir olgu olduğunu vurgulayacaktır.

Dedektifin kolektifleşmesi. Bireysel kahramandan takım çalışmasına.

Geleneksel polisyede dedektif, genellikle tek başına hareket eden, olayları kendi zekâsıyla çözen bir figür olarak tasvir edilmiştir. Ancak günümüzün karmaşık suç dünyası ve küresel krizleri, bireysel kahraman anlatısını zayıflatmaktadır.

Önümüzdeki yıllarda polisiye romanlarda şu eğilimler öne çıkabilir:

- Bağımsız dedektiflerin yerini alan kolektif ekipler. (Gazeteciler, adli tıp uzmanları, etik danışmanlar vb.)
- Dedektifin toplumla daha güçlü bağlar kurduğu, suç soruşturmalarının geniş katımlı süreçlere dönüştüğü anlatılar.
- Yerel yerine küresel soruşturmalar: Dedektifin artık tek bir şehirde değil, uluslararası suç örgütleri ve siber tehditlerle uğraştığı hikâyeler.

Bu değişimler, polisiye romanın “bireysel zekâ” temelli anlatısından, “iş birliği” ve “toplumsal adalet” eksenli bir yapıya evrilmesine neden olabilir. Dedektif figürünün değişimi, polisiye romanın yalnızca bir tür olmaktan çıkıp toplumun aynası haline geldiğini göstermektedir. 19. yüzyılda akıl ve mantığın mutlak üstünlüğü vurgulanırken, 20. yüzyılda ahlaki gri alanlar ve sistem eleştirisi öne çıkmıştır. Günümüzde ise dedektif, yalnızca suçları çözen bir figür olmaktan çıkıp, insan doğasını ve adalet kavramını sorgulayan bir karaktere dönüşmüştür.

Gelecekte polisiye edebiyatının nasıl evrileceği belirsizdir, ancak yapay zekâ, çevresel suçlar ve küresel suç ağları gibi temaların öne çıkması, yeni dedektif figürlerinin doğmasına yol açacaktır. Bireysel kahraman anlatısından kolektif çözümlere yönelim, yapay zekânın etik ikilemler doğurması ve ekolojik suçların artışı, polisiye edebiyatını daha karmaşık ve çok boyutlu bir hale getirecektir.

Ancak bir şey değişmeyecek, polisiye edebiyat, insan doğasının en karanlık, en karmaşık ve en merak uyandıran yönlerini keşfetmeye devam edecek...

BİBLİYOGRAFYA

- Doyle, Arthur Conan. A Study in Scarlet.
Poe, Edgar Allan. The Murders in the Rue Morgue.
Hammett, Dashiell. The Maltese Falcon.
Chandler, Raymond. The Big Sleep.
Simenon, Georges. Pietr-le-Letton.
Nesbø, Jo. The Snowman.
Mankell, Henning. Faceless Killers.
Christie, Agatha. The Murder of Roger Ackroyd.
Jameson, Fredric. The Political Unconscious: Narrative as a Socially Symbolic Act.
Todorov, Tzvetan. The Poetics of Prose.
Knight, Stephen. Crime Fiction Since 1800: Detection, Death, Diversity.
Cawelti, John G. Adventure, Mystery, and Romance: Formula Stories as Art and Popular Culture.
Hayward, Keith. Cultural Criminology: An Invitation.
Bauman, Zygmunt. Liquid Modernity.
True Detective (Dizi).
The Killing (Dizi).

Dexter Morgan. Bir kan sıçrama analisti. Sosyal ilişkileri biraz zayıf, ama her zaman güler yüzlü, zeki ve Miami Metro Polis Departmanı'nın başarılı bir üyesi. Bu tabii onun "gündüzleri" gördüğümüz yüzü.

Geceleri ise bambaşka bir yüzüyle tanıyoruz Dexter'in. "Karanlık Yolcu" adını verdiği bir dürtü nedeniyle adalet tarafından hak ettiği cezayı alamamış "suçlu"ları cezalandıran usta bir seri katil. Evet, seri katil... Üstelik öldüreceği kişileri seçerken kuralları olan, insan öldürmemiş kimseye zarar vermeyen prensip sahibi bir seri katil.

Fakat elbette her ustanın bir doğuş hikayesi vardır. Dexter da ilk başta bu iki kimliğini birbirinden çok iyi bir şekilde ayıran, usta bir seri katil değildi. İşte "Dexter: Orijinal Sin" bu ustalığa giden yolu anlatan yepyeni bir Dexter dizisi.

İlk Finalden Daha Kötü Bir İkinci Final

Dexter 2006-2013 yılları arasında yayınlanan, yayınlandığı dönemde büyük ses getirmiş bir dizi. Fakat finali maalesef aynı ölçüde ses getiremedi ve hayranları tarafından tepkiyle karşılandı. Belki dizinin hayranlarına daha iyi bir final sunabilme fırsatı yaratmak için, belki de Dexter ticari ismiyle biraz daha para kazanmak için 2021 yılında 10 bölümden oluşan "Dexter: New Blood" adında bir devam hikayesi daha yayınlandı. Ama bu işleri daha kötü hale getirdi çünkü bu sezonun sonu 2013 yılında yayınlanan finalden daha büyük tepki almış, kimseyi tatmin edememişti. Üstelik dizinin de tam bir "Dexter" havasında olmadığı aşıkardı...

Sosyal Medyanın Etkisiyle Yeni Bir Evren...

Derken hiç beklenmeyen bir şey oldu. Dizinin ilk sezonlarından kısa sahneler bir anda sosyal medyada popüler olmaya başladı. Z kuşağı Dexter ile tanışıyordu ve bu diziden de hoşlanmışlardı anlaşılan. Bu Dexter sahneleri o kadar çok paylaşılmaya ve popüler olmaya başladı ki, dizinin yapımcıları tekrar oturup düşünmek zorunda kaldılar ve sosyal medyanın gücünü çok akıllıca bir fikirle değerlendirme kararı aldılar.

Genç kitleye de hitap eden ve Dexter'in Miami Metro Polis Departmanı'na katılığı ile seri katil olmaya adım attığı ilk anlara odaklanan yeni bir sezon çekileceği duyuruldu.

Dizinin Adı: "Dexter Original Sin" olarak belirlendi.

Aslında bu bir Z kuşağı "reboot" mantığıydı. New Blood'da bulamadığımız ama esas seride bizi sürükleyen soruşturmalar, cinayet kovalamacaları, Dexter'in adaleti yakalamak uğruna gözüne kestirdiği bir suçlu... Üstelik bu sadece yeni kuşağı değil, dizinin önceki izleyicilerini de ilgilendiriyordu.

Bir projeyi yeni oyuncularla baştan çekmek ya da aynı evrende geçen yeni bir dünya yaratmak her zaman başarılı sonuçlara ulaşamayabilir. Ama bu başka oyuncular bizim bildiğimiz, tanıdığımız karakterlerin gençliğini oynayacaksa işte bu ilgi çekici olacaktır.

Original Sin bu yolu seçmişti. Bir reboot (yeniden çevirim) ama aynı zamanda da bir prequel (ön hikaye). Buna ekibin (Debra ve Harry hariç) casting konusundaki başarısını da ekleyince dizi hem vakti zamanında eski Dexter'ı izleyen Y kuşağını, hem de onunla bugün tanışan Z kuşağını aynı anda kucaklayiverme şansı elde etti.

“Dexter: Original Sin” Ne Vaat Ediyor?

“Dexter: Original Sin”in 10 bölümlük sezonunu büyük keyifle takip ettim. New Blood’daki “olmamışlık” hissi yerini 2006 yılında rapidshare ile part part indirdiğim, bölümleri 7zip ile birleştirip divxplanet’tan altyazısını indirip merakla izlemeye koyulduğum gerçek Dexter günlerindeki heyecanı yaşattı bana. İlk cinayetini niye işledi, nasıl işledi, cesetlerden kurtulma yöntemini nasıl akıl edebildi... Tüm bu soruların cevabını büyük keyifle takip edebiliyorsunuz. Genç Dexter Morgan rolündeki Patrick Gibson bence harika bir iş çıkarmış. Buna anlatıcı olarak duyduğumuz Michael C. Hall’un sesi de eklenince, inanılmaz lezzetli bir iş çıkmış ortaya.

Aslında planlanan bir sezonluk Original Sin’in ardından günümüzdeki Dexter’in hikayesine “Dexter: Resurrection” ismiyle devam edilmesiydi fakat Original Sin’in bu kadar beğenilmesi, ona da yeni bir sezonun yolunu açtı ve 2025 yazında yayınlanması planlanan “Dexter: Resurrection”ın ardından, “Dexter: Original Sin”in 2. sezonunu da izleyeceğimiz duyuruldu. Yani Dexter’in dünü, bugünü ve hatta yarını, sosyal medyanın gücü sayesinde bir “Dexter evreni”ne dönüşmek üzere ve 2006’dan beri Dexter’ı takip eden bir izleyici olarak bu benim için büyük keyif.

Eğer New Blood’ı izleyip çok da memnun kalmadıysanız, “Original Sin”e mutlaka bir şans vermesini

Yanıp sönüyor
Su birikintisine
Neon yansıdı

BİZİ
TAKİP
ETMEYE
DEVAM
EDİN

@sucustu

www.sucustu.net

[sucustu\[et\]sucustu.net](mailto:sucustu[et]sucustu.net)

